

107114551401 2

OPSPARING OG KAPITALFORSIKRING I PENSIONSOJEMED

Betænkning V

FRA

J U STITSM IN I STER IETS ÆGTE S KAB SUDVALG

BETÆNKNING NR. 501

1968

INDHOLD

I. Udvalgets hidtidige arbejde	5
II. Udvalgets kommissorium	6
III. Pensionsrettigheders stilling ved separation og skilsmisse	8
A. Gældende ret	8
B. Tidligere overvejelser	12
C. Ægteskabsudvalgets synspunkter	13
IV. Udkast til lov om opsparing og kapitalforsikring i pensionsøjemed	17
V. Bemærkninger til lovudkastet	19
A. Almindelige bemærkninger	19
B. Bemærkninger til udkastets enkelte bestemmelser	22

BILAG

<i>Bilag 1.</i> Skrivelse af 22. februar 1962 fra Danmarks Sparekasseforening og Danske Bankers Fællesrepræsentation til justitsministeriet	35
— 2. Lov nr. 102 af 14. marts 1941 om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse, som ændret ved lov nr. 268 af 14. juni 1951, og § 67 i lov nr. 154 af 7. juni 1958 om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd opstillet som paralleltekster	39
— 3. Nogle typiske standard-formularer til aftale om pensionsopsparing i banker og sparekasser	42
— 4. Statistiske oplysninger	47
— 5. Betænkning afgivet af det af finansministeren under 16. november 1951 nedsatte udvalg angående fraskilte hustruers rettigheder over visse livsforsikringer og opsparingsordninger	48
— 6. De gældende regler i Norge og Sverige om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse	61

I.

Udvalgets hidtidige arbejde.

Udvalget har indtil nu afgivet følgende betænkninger:

Betænkning I: Om skifte mellem ægtefæller (nr. 305/1962), der blev afgivet i november måned 1961. Udvalgets forslag er gennemført ved lov nr. 412 af 18. december 1963.

Betænkning II: Ægteskabs indgåelse og opløsning samt forældremyndighed og samkvemsret (nr. 369/1964), der blev afgivet i september måned 1964. Udvalgets forslag har dannet grundlag for de forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning og lov om ændring af myndighedsloven, som justitsministeren netop har fremsat for folketinget.

Betænkning III: Ægteskabets retsvirkninger (nr. 415/1966), der blev afgivet i november måned 1965. Udvalgets forslag er for tiden under behandling i justitsministeriet efter at have været sendt til udtalelse hos forskellige myndigheder.

Betænkning IV: Ægteskabsretlige problemer i forbindelse med kildeskattelovens regler om ægtefællers beskatning (nr. 479/1968), der blev afgivet i oktober måned 1967 og offentliggjort ved finansministeriets foranstaltning. Et enkelt af udvalgets forslag er allerede gennemført ved lov nr. 189 af 31. maj 1968 om ændring af kildeskatteloven, der bl. a. ophæver den nævnte lovs § 73, stk. 4.

Med afgivelsen af den foreliggende *betænkning V:* Opsparing og kapitalforsikring i pensionsøjemed. anser udvalget sit arbejde for afsluttet.

Efter afgivelsen af betænkning **III** ønskede direktør *Poul Gaarden* og landsdommer *Karen*

Johnsen at udtræde af udvalget, og justitsministeriet beskikkede derefter byretsdommer *Inger Margrete Pedersen* og kontorchef i justitsministeriet *Laurits Ringgård* som medlemmer i stedet for de pågældende. I foråret 1967 fritog justitsministeriet endvidere efter anmodning professor, dr. jur. *Ernst Andersen* for hvervet som medlem af udvalget.

Ved afgivelsen af betænkningerne IV og V har ægteskabsudvalget herefter haft følgende sammensætning:

højesteretsdommer, dr. jur. *Jørgen Trolle*,
formand,
byretsdommer *Inger Margrete Pedersen*,
kontorchef i justitsministeriet *Laurits Ringgård* og
borgmester *Edel Saunte*.

Sekretær i justitsministeriet *Niels Eilschou Holm* har fungeret som udvalgets sekretær.

De spørgsmål, der behandles i denne betænkning, har været drøftet på en række møder med repræsentanter for Assurandørsocietetet, Danmarks Sparekasseforening, Danske Bankers Fællesrepræsentation, Forsikringsrådet og Statsanstalten for Livsforsikring. Da de omhandlede problemer er specielle for dansk rets vedkommende, har der ikke været baggrund for at gøre spørgsmålene til genstand for forhandling med de tilsvarende udvalg i de øvrige nordiske lande.

Betænkningen er udarbejdet af sekretæren og gennemgået af udvalget.

København i september 1968.

Inger Margrete Pedersen.

L. Ringgård.

Edel Saunte.

Jørgen Trolle.

(Formand).

Eilschou Holm.

II.

Udvalgets kommissorium.

Ved skrivelse af 22. februar 1962 rettede Danmarks Sparekasseforening og Danske Bankers Fællesrepræsentation henvendelse til justitsministeriet for at henlede opmærksomheden på behovet for en lovmæssig regulering af visse centrale, civilretlige problemer i forbindelse med den pensionsopsparing, der foregår gennem pengeinstitutterne.

I skrivelsen, der er optaget som *bilag 1*, fremhævedes det, at der gennem en årrække i sparekasser og banker har eksisteret særlige, spærrede indlånskonti, der er oprettet efter aftale mellem arbejdsgivere og medarbejdere med det formål gennem regelmæssige indskud fra arbejdsgiveren og medarbejderen i forening eller fra arbejdsgiveren alene at opspare en kapital, der kan sikre medarbejderen eller i tilfælde af dennes død hans nærmeste pårørende en pension. Det anførtes videre, at den omhandlede form for opsparing, der tilsigter at fyldestgøre samme formål, som opnås ved tegning af livs- og pensionsforsikringer eller gennem medlemskab i pensionskasser, i de senere år har antaget et ganske betydeligt omfang. Man pegede endelig på, at lovgivningsmagten måtte antages at have anerkendt disse pensionsordningers samfundsmæssige betydning gennem de skattemæssige begunstigelser, der blev indrømmet også disse ordninger ved lov nr. 150 af 28. maj 1958 om beskatning af renteforsikringer m. v. Efter de to organisationers opfattelse havde denne udvikling aktualiseret behovet for en lovgivning, der som den for forsikringsaftaler og pensionskasser gældende sikrer, at pensionsmidlerne kommer de begunstigede til gode.

De beskyttelsesregler, der må gennemføres, for at en pensionsopsparingsordning med sikkerhed skal kunne fyldestgøre sit formål, sammenfattedes i skrivelsen i følgende tre punkter:

»1. Lovregler, der effektivt beskytter mod kreditorforfølgning i pensionsmidlerne, så længe pensionsretten ikke er aktuel.

2. Lovregler, der sikrer, at pensionsmidlerne i tilfælde af dødsfald ikke inddrages under dødsboet, men tillægges de begunstigede direkte.

3. Lovregler, der på rimelig måde løser spørgsmålet om skifte af pensionsretten ved skifte af formuefællesskab mellem ægtefæller i levende live.«

Ved skrivelse af 22. november 1962 fremsendte justitsministeriet den nævnte skrivelse til ægteskabsudvalget, idet man anmodede om, at de deri fremdragne problemer måtte blive gjort til genstand for behandling i udvalget, således at også spørgsmålet om en eventuel lovregulering uden for ægteskabslovgivningens rammer af de omhandlede opsparingsordninger blev inddraget under udvalgets overvejelser.

Efter ægteskabsudvalgets mening taler en del for at gennemføre *de under 1 og 2 nævnte forslag* ved lov. Forudsætningen for gennemførelsen af en sådan lovgivning synes dog at måtte være, at man samtidig opnår en lovmæssig regulering også af spørgsmålet om, i hvilket omfang de nævnte rettigheder skal inddrages under et skifte i forbindelse med opløsning af formuefællesskab i ægtefællers levende live. Udformningen af lovregler herom, jfr. herved *det under 3 nævnte forslag*, byder imidlertid på betydelige vanskeligheder.

Spørgsmålet om de omhandlede pensionsrettigheders stilling ved skifte af ægtefællers fællesbo i levende live opstår ikke helt sjældent i praksis, og det må formentlig erkendes, at gældende ret her på flere punkter kan give anledning til tvivl. Overvejelsen af, hvilke regler der bør gælde i disse tilfælde, vanskeliggøres imidlertid i væsentlig grad af, at spørgsmålet om pensionsrettigheders stilling ved separation og skilsmisse ikke tidligere har været gjort til genstand for en samlet vurdering. Dette har resulteret i, at retsstillingen efter gældende ret afhænger af, hvorledes pensionsordningen er udformet, medens forskel-

len mellem de retsvirkninger, der er knyttet til de forskellige typer af pensionsordninger, næppe lader sig begrunde rationelt. Efter ægteskabsudvalgets opfattelse er der derfor behov for at få foretaget en mere omfattende undersøgelse og vurdering af de gældende regler om pensionsrettighedens stilling ved skifte af ægtefællers fællesbo end den, udval-

gets kommissorium åbner mulighed for at gennemføre. Udvalget har under hensyn hertil fundet det hensigtsmæssigt at udskille spørgsmålet om, hvorvidt der på indeværende tidspunkt bør lovgives om dette spørgsmål specielt med hensyn til de pensionsordninger, der er omfattet af kommissoriet, til særskilt behandling i det følgende afsnit.

III.

Pensionsrettigheders stilling ved separation og skilsmisse.

A. Gældende ret.

7. Pensionsordninger, der er omfattet af 1941-loven.

Det er fast antaget, at retten til *egenpension* i henhold til en pensionsordning, der som den for tjenestemænd gældende hjemler den berettigede en livsvarig periodisk ydelse fra pensionsalderens indtræden, kan holdes uden for opgørelsen af den berettigedes bodel i forbindelse med skifte af fællesbo i ægtefællernes levende live.

Allerede § 18 i lov nr. 75 af 7. april 1899 om formueforholdet mellem ægtefæller fastslog udtrykkeligt, at pensioner, livrenter, overlevelserefter og visse andre » Formuerettigheder, som ere uadskillelig knyttede til den berettigede Person. », faldt uden for formuefællesskabet, således at de nævnte rettigheder ikke skulle ligedes. Det samme resultat følger i dag af bestemmelsen i ægteskabsretsvirkningslovens § 15, stk. 2, hvorefter reglerne om formuefællesskab, herunder navnlig delingsreglen i lovens § 16, stk. 2, kun får anvendelse på »rettigheder, som er uoverdragelige eller i øvrigt af personlig art. i den udstrækning, hvori det er foreneligt med de for disse rettigheder særlig gældende regler.« I motiverne til denne bestemmelse fremhæves det, at det forbehold, der ligger i denne henvisning, bl. a. vil få praktisk betydning i relation til pensioner, jfr. *Familieretskommissionens betænkning om ægteskabets retsvirkninger* (1918) side 129—131.

Til mange af de nævnte pensionsordninger er der imidlertid knyttet en ret til *enkepension*, således at hustruen ved separation og skilsmisse kan få andel i pensionsopsparingen efter reglerne i lov nr. 102 af 14. marts 1941 om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse som ændret ved lov nr. 268 af 14. juni 1951.

a. 1941-lovens forhistorie.

Indtil 1851 havde statsemployer ikke haft krav på pension, idet pensioneringen af disse i endnu højere grad end embedsmændenes egen pensionering betragtedes som en nådessag, der var afhængig af individuelle forhold. Ved pensionsloven af 5. januar 1851 blev der imidlertid givet enker efter kongelige embedsmænd en legalt sikret adgang til enkepension. Lovens § 9 bestemte dog bl. a., at embedsmænds enker, hvis ægteskab var aldeles ophævet inden mandens død, var uberettigede til enkepension. Var ægtefællerne ved dødsfaldet kun separeret, tilkom der derimod hustruen fuld enkepension. Bestemmelsen om bortfald af retten til enkepension ved skilsmisse blev gentaget i alle senere pensionslove, jfr. senest § 67, stk. 1, i tjenestemandens lov (nr. 98) af 31. marts 1931.

I begyndelsen af 1930-erne blev spørgsmålet om rimeligheden af at indføre lovregler, der åbnede mulighed for bevarelse af enkepensionsretten ved skilsmisse, fremdraget i den offentlige debat, hvor man pegede på, at de dagældende regler kunne føre til stødende resultater, navnlig når ægteskabet havde bestået gennem en længere årrække. Man fremhævede endvidere, at de gældende regler kunne være til hinder for en skilsmisse, der ellers måtte anses for velbegrundet; i den i *U.f.R.* 1932 side 660 refererede højesteretssag vægrede hustruen sig således ved at gå med til skilsmisse med den begrundelse, at hun ikke ville give afkald på retten til enkepension, og fik medhold heri, og det forekom i virkeligheden ikke sjældent, at ægtefæller, der havde opnået separation, af hensyn til enkepensionsrettens bevarelse kun søgte endelig skilsmisse, hvis en af dem ville indgå nyt ægteskab.

I årene fra 1933 til 1936 rettede Dansk Kvindesamfund flere henvendelser til finansministeriet med anmodning om, at *statstjene-*

stemmand slovens regler om enkepension måtte blive ændret således, at der i tilfælde, hvor en afdød tjenestemand havde været gift flere gange, foretoges en fordeling af enkepensionen mellem hans enke og hans eventuelle fraskilte hustru (eller hustruer). De nævnte henvendelser førte imidlertid ikke til noget positivt resultat. Under henvisning til, at der i Norge og Sverige var blevet indført regler, der gav fraskilte kvinder adgang til pension eller andel heri ved deres tidligere ægtefælles død¹⁾, rejste Dansk Kvindesamfund da i begyndelsen af 1938 over for justitsministeriet spørgsmål om en ændring af *ægteskabsloven* på dette punkt. Spørgsmålet om fraskilte hustruers adgang til at bevare retten til enkepension blev samtidig rejst af Københavns Magistrat over for indenrigsministeriet i forbindelse med en påtænkt ændring af vedtægten for de i kommunen ansatte tjenestemænd. Efter forhandling med indenrigs- og justitsministeriet besluttede finansministeriet herefter at nedsætte et udvalg til drøftelse af hele spørgsmålet.

Udvalgets betænkning, der forelå i 1939²⁾, mundede ud i to lovudkast, der med enkelte ændringer blev gennemført som lov nr. 102 af 14. marts 1941 om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse, og lov nr. 103 af samme dato om ændringer i statstjenestemandsløven.

I begge de nævnte love var der optaget en bestemmelse om, at lovene skulle forelægges rigsdagen til revision i den ordinære rigsdagssamling 1945—46, senere udskudt til den ordinære rigsdagssamling 1950—51. Med henblik herpå nedsatte finansministeren den 14. april 1950 et udvalg med den opgave at overveje, om de i den forløbne tid indvundne erfaringer måtte give anledning til at indføre ændringer i den bestående ordning. På grundlag af udvalgets utrykte betænkning gennemførtes derefter ændringslovene nr. 267 og 268 af 14. juni 1951. De gældende lovtekster er optaget som *bilag 2*.

b. 1941-lovens hovedindhold.

De omhandlede bestemmelser gælder for tjenestemænd og andre, hvem en enkepensionsordning er sikret som led i deres tjeneste-

forhold, jfr. nærmere herom i det følgende. *Ordningens hovedpunkter* er, at hustruens ret til enkepension — ligesom tidligere — aldrig berøres af, at ægtefællerne er *separeret*. Også i tilfælde af *skilsmisse* bevarer hustruen imidlertid sin ret til enkepension under forudsætning af, at ægteskabet indtil skilsmissen har bestået i mindst 5 år, og at det ikke i skilsmissevilkårene er fastsat, at der ikke skal svares hustrubidrag. Det kan endvidere i skilsmissevilkårene bestemmes, at hustruen, selv om de nævnte betingelser er opfyldt, ikke skal bevare retten til enkepension. Er der tillagt den fraskilte hustru tidsbegrænset underholdsbidrag, er hun kun berettiget til at oppebære enkepension i det tidsrum, i hvilket hun ville have været berettiget til hustrubidrag³⁾. Har manden indgået nyt ægteskab, og er såvel hans fraskilte hustru som enken berettiget til enkepension, deles denne imellem dem i forhold til det antal påbegyndte år, hvori hver af dem har været gift med ham; den enkeltes andel skal dog mindst udgøre 1/3 af enkepensionen⁴⁾. Den fraskilte hustrus ret til enkepension bortfalder, når hun indgår nyt ægteskab, og indtræder ikke påny, selv om det nye ægteskab senere ophører ved død eller skilsmisse.

1941-lovens *saglige anvendelsesområde* er de tilfælde, hvor en kollektiv enkepensionsordning er sikret en ægtemand som led i hans ansættelsesforhold. En enkepensionsordning er kun »kollektiv« i lovens forstand, hvis den er knyttet til hovedpensionsordningen på en sådan måde, at pensionsbidragenes størrelse og erlæggelse er uafhængig af, om den pågældende funktionær er gift eller ugift, jfr. R.T. 1940/41 till. A sp. 2550 og Landstingets Forhandlinger sp. 340⁵⁾. Lov nr. 46 af 7. marts 1964 om *arbejdsmarkedets tillægspension* tager ikke udtrykkeligt stilling til spørgsmålet om bevarelse af enkepension efter en skilsmisse, men i henhold til en bemærkning i folketingsudvalgets betænkning. F.T. 1963/64

³⁾ Efter den oprindelige affattelse af 1941-lovens § 2, stk. 2, kunne den fraskilte hustrus pension i intet tilfælde udgøre et større beløb end det årlige underholdsbidrag, der på dødsfaldets tidspunkt var tillagt hende.

⁴⁾ Skal enkepensionen deles mellem flere end to berettigede, foretages der dog en lighedeling, jfr. 1941-lovens § ? stk. 6.

⁵⁾ Er enkepension sikret ved en *overlevelsensrente* (hvilket ikke vil være en kollektiv ordning i lovens forstand), gælder dog reglerne i lovens § 1, stk. 3, jfr. herom umiddelbart i det følgende.

¹⁾ Om de gældende regler i Norge og Sverige henvises til fremstillingen nedenfor i *bilag 6*.

²⁾ Betænkning afgivet af det af finansministeren under den 31. maj 1938 nedsatte udvalg angående fraskilte hustruers pensionsret (København 1939).

till. B. sp. 281. antages det. at forholdet må reguleres efter reglerne i 1941-loven med den modifikation, der følger af, at retten til enkepension efter den nævnte lovs § 11, stk. 1, kun bliver aktuell, når ægteskabet har bestået i 10 år. For tjenestemandshustruers adgang til at bevare retten til enkepension gælder ganske tilsvarende regler i henhold til bestemmelserne i *tjenestemandslovens* § 67.

2. Pensionsordninger, der ikke er omfattet af 1941-loven.

Som nævnt gælder de særlige delingsregler i 1941-lovens § 2 kun, hvor en kollektiv **enke**-pensionsordning er sikret en ægtemand som et led i hans ansættelsesforhold.

Uden for 1941-loven falder herefter:

- pensionsordninger, der slet ikke hjemler enke (mands) pension.
- pensionsordninger, der hjemler enkepension, men som på skilsmissetidspunktet er opretholdt uden nogen forbindelse med et tjenesteforhold (se herved R.T. 1940/41 Landstingets Forhandlinger sp. 339 f.).
- pensionsordninger, der sikrer ydelser til en kvindes efterladte enkemand⁶⁾,
- enkepensionsordninger, der ikke er »kollektive« i lovens forstand (se dog ovenfor note 5),
- pensionsordninger, der fremtræder som kapitalforsikringsordninger eller har form af opsparing på spærret konto i et pengeinstitut, og hvor »enkepensionen« består i, at hustruen er indsat som begunstiget (jfr. R.T. 1940/41 till. A sp. 2550).

I de nævnte tilfælde er der ikke hjemmel til at give en ægtefælle andel i den pensionsordning, der er etableret af den anden ægtefælle, ved at give den pågældende mulighed for trods en eventuel skilsmisse at bevare sin ret til en »pensions«-ydelse i tilfælde af den umiddelbart berettigedes død. Det spørgsmål opstår derfor, om ægtefællen på anden måde kan rejse krav om ved separation og skilsmisse at få andel i den pensionsopsparing, der er foretaget af den anden ægtefælle.

⁶⁾ Se dog vedtægterne for Dansk Forfatterfond af 30. september 1965 (Ministerialtidende 1965 B side 31) § 3, stk. 1, litra b, der bestemmer, at en dansk forfatterindes fraskilte mand har adgang til at bevare ret til biblioteksafgift af hendes briger efter reglerne i 1941-loven.

Er der tale om en pensionsordning, der uden at være tegnet som en livrente hjemler den berettigede en livsvarig, periodisk ydelse fra pensionsalderens indtræden, men *som ikke til-lige hjemler enke(mands)pension*, er stillingen som udgangspunkt den, at retten til egenpension ved et skifte udtages forlods af den berettigede. Spørgsmålet om, hvorvidt der i disse tilfælde kan rejses vederlagskrav efter reglerne i ægteskabsretsvirkningslovens § 23, ses ikke afgjort i praksis og må anses som tvivlsomt. Det er formentlig *uden betydning*, om *pensionsordningen* er knyttet til et *tjenesteforhold* eller ikke. Også retten til egenpension i henhold til en almindelig pensionsordning, der er oprettet af den pågældendes faglige organisation, og som på skilsmissetidspunktet opretholdes som en selvpensionsordning uden forbindelse med et tjenesteforhold, må kunne udtages forlods af den berettigede.

Bortset fra sådanne tilfælde må en beskrivelse af gældende ret ske med udgangspunkt i den i *U.f.R.* 1961 side 23 refererede højesteretsdom.

I denne sag var forholdet det, at et ægtepar var blevet skilt ved dom på vilkår blandt andet, at det pålagdes manden at udrede bidrag til hustruens underhold i 3 år fra dommens dato, og at hustruens ret til enkepension bevaredes inden for samme tidsrum. Under skiftet af fællesboet kom det imidlertid frem, at mandens pensionsordning bestod dels af en kapitalforsikringspolice dels af nogle beløb, der af manden og det firma, han var ansat i, var indsat i en sparekasses forvaltningsafdeling og bundet på nærmere angivet måde. Hustruen påstod sig herefter anerkendt som berettiget til halvdelen af tilbagekøbsværdien af den nævnte livsforsikring og halvdelen af indeståendet på de pågældende sparekassekonti. Manden gjorde heroverfor gældende, at de nævnte værdier omfattedes af bestemmelserne i 1941-loven eller disses analogi, og at hustruen, der ved skilsmisdommen kun havde fået tilkendt ret til enkepension i 3 år fra dommens dato, følgelig ikke kunne gøre krav på nogen anden andel i de omhandlede beløb. I anden række påberåbte manden sig bestemmelsen i ægteskabsretsvirkningslovens § 15, stk. 2, idet han henviste til, at midlerne, der for en væsentlig dels vedkommende hidrørte fra indbetalinger, som hans firma havde foretaget, var tilsikret ham som led i den mellem ham og

firmaet aftalte pensionsordning, og at der gennem de for ordningen opstillede vilkår var skabt en sådan personlig ret for ham, at samtlige værdier, subsidiært alene det beløb, der indestod på en enkelt konto, måtte holdes uden for lighedelingen.

Højesteret kunne ikke give manden medhold på noget af disse punkter, og specielt om det sidste element i mandens påstand udtales det i dommen, at hverken pensionsordningens formål eller de vilkår, der som et led i pensionsordningen gjaldt for livsforsikringen og de nævnte kapitaler, kunne medføre, at de nævnte værdier i henhold til ægteskabsretsvirkningslovens § 15, stk. 2, måtte holdes uden for lighedelingen.

Efter den refererede højesteretsdom må *udgangspunktet* for bedømmelsen af de pensionsordninger, der fremtræder som *kapitalforsikringer* eller har form af *opsparing på spærret konto i et pengeinstitut*, være, at midlerne inddrages under skifte af fællesbo i anledning af separation og skilsmisse, jfr. således *Th. Gjerulffs* kommentar til dommen i *T.f.R.* 1961 side 288 (*Bogudgaven* side 326)⁷). Dette må formentlig gælde, selv om forsikringssummen, fordi der er tale om en *annuitetsforsikring*, skal udbetales anpartsvis over en forud

fastsat årrække, jfr. således *H. Fischer-Møller* i *U.f.R.* 1961 B. side 306. Er pensionsordningen tegnet *uden nogen forbindelse med et tjenesteforhold*, er det klart, at midlerne ikke kan holdes uden for en bodeling, idet selv pensionisten normalt ikke selv kan gennemføre den båndlæggelse, der er en forudsætning for, at pensionsretten omfattes af ægteskabsretsvirkningslovens § 15, stk. 2. Det er endelig, uden betydning, om opsparingen er foretaget af manden eller af hustruen.

Det kan formentlig ikke udelukkes, at der forekommer ordninger som de her omhandlede, der er således klausulerede, at den pensionsberettigedes ret bliver af en så personlig karakter, at den må holdes uden for skiftet. Der kan dog ikke på grundlag af de to højesteretsdomme gives mere præcise retningslinier herfor. Den pensionsberettigede ægtefælle kan kun ved at få midlerne gjort til sit særeje med sikkerhed unddrage den anden ægtefælle et boslods krav, og selv i så fald kan der efter omstændighederne blive tale om en udligning efter reglerne om vederlagskrav i ægteskabsretsvirkningslovens § 23, stk. 2.

Det er tvivlsomt, hvilken betydning de to højesteretsdomme har for de øvrige pensionsordninger, der falder uden for 1941-loven. Er der tegnet en egentlig *renteforsikring* til fordel for den ene ægtefælle, er stillingen formentlig den, at renteforsikringen i tilfælde af skifte i levende live udtages forlods af den berettigede, hvilket har god støtte i motiverne, jfr. *Familieretskommissionen* *en s betænkning om ægteskabets retsvirkninger* (1918) side 130. Dette hænger sammen med, at ejeren af forsikringen i almindelighed ikke har noget egentligt krav på at få udbetalt en genkøbsværdi. jfr. *Anders Hansen: Livsforsikringsvirksomhed* (2. udg. 1960) side 243 f. og *Henry Ussing: Enkelte Kontrakter* (2. udg. 1946) side 305. I visse tilfælde vil forsikrings-selskaberne imidlertid være villige til at udbetale en genkøbsværdi, og her synes meget at kunne tale for i bodelingsmæssig henseende at behandle livrenten på samme måde som en kapitalforsikring. I den juridiske litteratur antages det, at livrenten i alle tilfælde udtages forlods af den berettigede, men således at ægtefællen kan rejse vederlagskrav efter reglerne i ægteskabsretsvirkningslovens § 23 i det omfang, livrenten er tilvejebragt eller vedligeholdt af fællesejemidler, jfr. *Einst Andersen: Ægteskabsret* TI (1956) side 216 med

⁷) I højesteretsdommen i *U.f.R.* 1962 side 870 antoges det, at en firmaopsparing i en sparekasse kunne holdes uden for et skifte som følge af den pensionsberettigedes ægtefælles død. Der var enighed mellem de voterende dommere om, at den omhandlede kapital efter bestemmelserne i pensionsoverenskomsten ikke var af en sådan karakter, at den kunne have været holdt uden for et skifte mellem ægtefællerne i levende live. Flertallet anså imidlertid ikke dette for ensbetydende med, at kapitalen måtte inddrages under det skifte, der i anledning af hustruens død skulle finde sted med ægtefælles børns, idet afgørelsen heraf måtte bero på, i hvilket omfang inddragelse også under et sådant skifte ville være forenelig med de for kapitalen gældende regler. Dette mente flertallet ikke var tilfældet.

I en kommentar til dommen i *T.f.R.* 1963 side 48—50 (*Bogudgaven* side 387 f.) sammenfatter /. Trolle retsstillingen således:

»Efter de to domme må stillingen vistnok antages at være den, at der, når der er tale om skifte i begge ægtefælles levende live, skal ret meget til, for at retten til en kapital af denne art holdes udenfor skifte — dette siges i kommentaren til den første dom. Men når der er tale om skifte mellem funktionæren og hans ægtefælles arvinger, skal der formentlig ikke så meget til, for at kapitalen kan holdes udenfor skiftet.«

Dommen har givet anledning til livlig diskussion i den juridiske litteratur, se således *H. Fischer-Møller* i *V.f.R.* 1961 B. side 305—313, *Adam Vestberg* i *U.f.R.* 1964 B. side 16—19, *Otto Schlegel* i *Festskrift til O. A. Borum* (1964) side 445—462 samt *Ernst Andersen: Familieret* (1. udg. 1964) side 270—272.

note 19. jfr. side 127 f. og O. A. Borum: Familieretten II (2. udg. 1946) side 226 f. De domme, der henvises til, U.f.R. 1932 side 1127 og 1944 side 368, vedrører imidlertid begge tilfælde, hvor livrenten var tegnet af den pågældende ægtefælle selv *uden nogen forbindelse med et tjenesteforhold*, og i det førstnævnte tilfælde var der tillige tale om et ret groft misbrug⁸⁾ af rådigheden fra mandens side. Retsstillingen på dette område er således næppe ganske afklaret.

I forbindelse med oprettelse af livrenter forekommer det hyppigt, at arbejdstagerens ægtefælle samtidig søges sikret ved, at livrenten enten kombineres med en *overlevelseshærente* eller tegnes »på længst liv«. I så fald kan det i henhold til 1941-lovens § 1, stk. 3, ved skilsmisken bestemmes, at enkeforsikringen skal overgå til den fraskilte hustrus fri rådighed⁹⁾. Denne regel gælder imidlertid ikke, hvis overlevelseshærenten er tegnet til fordel for en enkemand, eller hvis forsikringen på skilsmissetidspunktet opretholdes på ægtefællens eget initiativ uden nogen forbindelse med et tjenesteforhold, sml. *Ernst Andersen: Familieret* (2. udg. 1967) side 175 f. I praksis vil ægtefællerne dog vel ofte træffe aftale om en ordning, der fører til samme resultat.

B. Tidligere overvejelser.

Under rigsdagens behandling af de senere love nr. 267 og 268 af 14. juni 1951 om fraskilte hustruers pensionsret kom man også ind på spørgsmålet om, hvorvidt der burde lovgives om stillingen ved separation og skilsmisse for andre pensionsordninger end dem, der var omfattet af 1941-loven. I folketingsudvalgets betænkning hedder det herom:

⁸⁾ Bestemmelsen må vistnok fortolkes noget udvidende, jfr. følgende udtalelse i folketingsudvalgets betænkning om ændringslovene af 1951: »Udvalget har vedrørende loven om bevarelse af enkepensionsret indgående drøftet spørgsmålet om, hvorvidt der bør træffes særlige bestemmelser om de tilfælde, hvor enkepensionsret er sikret gennem en særlig enkepensionsforsikring, som firmaet og manden kun holder vedlige, så længe ægteskabet består. Udvalget er dog enedes om ikke at stille ændringsforslag vedrørende forhold af denne art, idet man er af den opfattelse, at en særlig tegnet individuel enkepensionsforsikring, som i realiteten har karakter af en overlevelseshærente, må falde ind under lovens § 1, stk. 3«. (R.T. 1950/51 till. B. sp. 2099 f.).

I et enkelt tilfælde, hvor spørgsmålet har foreligget i praksis, har justitsministeriet truffet afgørelse i overensstemmelse hermed, (utrykt skrivelse af 2. november 1954 i sagen 1. ktr. j. nr. C 784/54).

»Udvalget har endvidere beskæftiget sig med spørgsmålet om, hvorvidt samme lov bør udvides til at omfatte pensionsordninger, der er formet som kapitalforsikringsordninger eller som bundne opsparingsordninger.

Også på dette punkt er udvalget enedes om ikke at stille ændringsforslag, da man mener, at hele spørgsmålet om kapitalforsikringer og opsparingsordninger bør gøres til genstand for nærmere undersøgelse, og da finansministeren overfor udvalget har givet tilsagn om, at sådanne undersøgelser og overvejelser vil finde sted, samt at rigsdagen til sin tid vil få underretning om resultatet af disse undersøgelser.« R.T. 1950/51 till. B. sp. 2100.

Den 16. november 1951 nedsatte finansministeren i overensstemmelse hermed et udvalg med den opgave at undersøge og overveje de nævnte spørgsmål. Udvalgets hidtil utrykte betænkning (se nu *bilag 5*), der blev afgivet den 10. september 1953, mundede ud i et udkast til lov om fraskilte og fraseparerede ægtefællers rettigheder over visse livsforsikringer (kapitalforsikringer) og opsparingsordninger.

Lovudkastet omfatter kun pensionsordninger, der er knyttet til et tjenesteforhold, og som de ansatte derfor ikke har fri rådighed over. Udkastets hovedtanke er, at den umiddelbart pensionsberettigedes ægtefælle skal have mulighed for i tilfælde af separation eller skilsmisse at blive indsat som begunstiget med hensyn til pensionsordningen. Begunstigelsen indebærer, at ægtefællen får ret til en vis andel, normalt halvdelen, af pensionsordningens værdi på separationens eller skilsmisssens tidspunkt, men først får beløbet udbetalt, når pensionsbegivenheden indtræder. Hvis den begunstigede ægtefælle dør før pensionsbegivenhedens indtræden, bortfalder begunstigelsen. Efter lovudkastet skal der, når ægtefæller separeres eller skilles efter mindst 5 års ægteskab, ved separations- eller skilsmisседekretet træffes afgørelse om, hvorvidt ægtefællen skal indsættes som begunstiget. Udgangspunktet er, at ægtefællen skal indsættes som begunstiget, såfremt der tillægges den pågældende ret til underholdsbidrag, men ægtefællerne har mulighed for at træffe aftale om en anden ordning, ligesom myndighederne kan fravige hovedreglen, når særlige forhold taler derfor.

Da lovudkastets regler fandtes mere beslægtede med skiftelovgivningen end med de

pensionsretlige regler, afgav finansministeriet i november 1953 betænkningen til justitsministeriet til videre behandling. Justitsministeriet forelagde derefter betænkningen for en række myndigheder og organisationer, og de herved fremkomne udtalelser gav et ret klart indtryk af, at det måtte anses for tvivlsomt, om der var behov for en lovgivning på dette område. Sagen blev imidlertid sat i bero, da ægteskabsudvalget blev nedsat i maj måned 1957, idet man gik ud fra, at udvalget ville komme til at berøre også disse spørgsmål.

I den siden da forløbne tid har omfanget af pensionsopsparingen i pengeinstitutterne været stærkt stigende. Man skal herved henviser til det statistiske materiale, der er optaget som *bilag 4* til betænkningen, hvoraf det fremgår, at der ultimo 1967 i bankerne var oprettet ca. 6.000 sådanne ordninger med et samlet indestående på ca. 93 mill. kr. og i sparekasserne ca. 16.400 konti med et samlet indestående på ca. 311 mill. kr. Antallet af tilsvarende ordninger i forsikringsselskaberne ultimo 1967 kan anslås til ca. 35.000.

Denne forøgelse af pensionsopsparingens omfang afspejler naturligvis til dels den øgede interesse i samfundet for en bedre alderdomssikring end den, der indeholdes i de sociale pensionsordninger. Stigningen i antallet af pensionsordninger med kapitaludbetaling skyldes imidlertid sikkert en flerhed af faktorer. De nævnte ordninger kan således i mange tilfælde benyttes til at dække et vist pensionsbehov, hvor man ikke finder det muligt at opsamle tilstrækkelige midler til sikring af en løbende pensionsydelse af passende størrelse. Det kan også nævnes, at mange erfaringsmæssigt foretrækker en ordning med kapitaludbetaling fremfor en ordning med løbende, livsbetingede udbetalinger, idet de herved sikrer sig imod, at de indbetalte pensionsbidrag »går tabt«. Specielt med hensyn til pensionsopsparing i pengeinstitutterne kan det fremhæves, at helbredsmæssige grunde kan føre til, at der i visse tilfælde må vælges en opsparingsordning fremfor en pensionsordning på forsikringsmæssigt grundlag. Det har naturligvis heller ikke været uden betydning, at der ved lov nr. 150 af 28. maj 1958 om beskatning af renteforsikringer m. v., jfr. nu lovebekendtgørelse nr. 367 af 5. september 1967, blev gennemført en kodifikation af skattemyndighedernes praksis, således at der herefter klart var indrømmet også den pensionsopsparing, der

foregår gennem pengeinstitutterne, skattemæssige begunstigelser, der består i. at arbejdsgiverens bidrag under visse betingelser af denne kan behandles som lønudgift, men desuagtet ikke af arbejdstageren skal medregnes ved opgørelsen af hans skattepligtige indkomst, og i, at arbejdstagerens eget bidrag er begrænset fradragsberettiget i henhold til lovens § 1, stk. 1, litra d.

Det anførte udgør baggrunden for den henvendelse fra Danmarks Sparekasseforening og Danske Bankers Fællesrepræsentation, der gav anledning til, at justitsministeriet anmodede ægteskabsudvalget om at overveje de spørgsmål, der udgør udvalgets aktuelle kommissorium.

C. Ægteskabsudvalgets synspunkter.

Det har på den i det foregående skitserede baggrund været naturligt for ægteskabsudvalget at tage sit udgangspunkt i en overvejelse af, om *principperne i 1941-loven* burde søges udvidet til også at gælde for de pensionsordninger, der fremtræder som kapitalforsikringer eller har form af indskud på spærret konto i et pengeinstitut. Herefter skulle der — i de tilfælde, hvor hustruen efter den nævnte lov bevarer retten til enkepension — foretages en deling af opsparingen på tidspunktet for formuefællesskabets ophør, men hustruens andel skulle først forfalde til betaling ved mandens død. Efter udvalgets opfattelse kan gennemførelsen af en sådan ordning ikke anbefales.

Reglerne i 1941-loven er bygget op omkring, hvad man kunne kalde *forsørgelsessynspunktet*. Tanken er den, at den fraskilte hustru, så længe manden lever, er sikret sit underhold gennem de underholdsbidrag, det pålægges manden at betale til hende. Herigennem får hun i og for sig sin andel i mandens egenpension. Det er derfor først, når manden dør, at den fraskilte hustru — på samme måde som den efterladte hustru — står med et ufyldstgjort behov for alderdomssikring, og i overensstemmelse hermed giver reglerne den fraskilte hustru adgang til at bevare sin ret til enkepension trods skilsmisken. Som følge af udgangspunktet er hustruens ret betinget af, at hun har krav på underholdsbidrag — efter den oprindelige affattelse af 1941-lovens § 2, stk. 2, kunne enkepensionens størrelse endvidere ikke overstige det årlige hustrubidrag — hvorimod formueforholdene under ægteskabet er uden betydning.

Efter ægteskabsudvalgets mening er denne ordning, der lovteknisk nok Jod sig overføre på kapitalforsikrings- og pensionsopsparingsordningerne, ikke egnet til at danne mønster for en nyordning på dette område. Skærpelsen såvel i domstolenes som i administrationens praksis i retning af en tidsbegrænsning af mandens underholdsforpligtelse over for hustruen — der bl. a. er begrundet i gifte kvinders stigende deltagelse i erhvervslivet — og ekspansionen af den offentlige alderdomsforsorg synes uvægerligt at måtte trænge forsørgelsessynspunktet i baggrunden. Hertil kommer, at der ved separation og skilsmisse praktisk talt aldrig tillægges mænd underholdsbidrag, hvorfor en udvidelse af det saglige anvendelsesområde for reglerne i 1941-loven til også at omfatte disse pensionsordninger ville indebære en videreførelse af denne lovs forskelsbehandling af mænd og kvinder, selv om man foretog den ændring at lade loven gælde for såvel enke- som enkemandspensionsordninger. Denne forskelsbehandling, der efter gældende ret ikke forekommer i relation til kapitalforsikringerne og pensionsopsparingerne, ville formentlig vise sig både uhensigtsmæssig og urimelig, efterhånden som antallet af kvindelige medlemmer i pensionsordninger stiger. Pr. 31. december 1962 fandtes der således i banker og sparekasser pensionsopsparingskapitaler til et samlet beløb af ca. 180 mill. kr. fordelt på ca. 14.000 konti, og heraf var ca. ¹U oprettet for kvindelige lønmodtagere, jfr. *Otto Schlegel i Festskrift til Borum* (1964) side 445 f. En overførelse af 1941-lovens regler ville også kunne give urimelige resultater i en del af de tilfælde, hvor hustruen på grund af sin gode erhvervsevne eller forholdene omkring ægteskabets forlis ikke får tillagt underholdsbidrag.

Denne vurdering, hvorefter 1941-lovens principper ikke bør søges overført til at gælde også for de her omhandlede pensionsordninger, har vanskeliggjort udvalgets fortsatte overvejelser, fordi det formentlig må anses for mest hensigtsmæssigt, at de faktisk forekommende ordninger, der forfølger et loyalt pensionsformål, i videst muligt omfang er undergivet ensartede civilretlige regler, herunder regler om, hvorledes der skal forholdes med midlerne ved skifte af formuefællesskab i ægtefællernes levende live. Ægteskabsudvalget har under hensyn hertil fundet det påkrævet ved drøftelsen af, hvilke regler der bør gælde for

kapitalforsikringerne og pensionsopsparingsordningerne, til stadighed at have opmærksomheden henvendt på, om de regier, man kunne tamke sig at bringe i forslag, ville kunne gennemføres også for de øvrige pensionsordninger, selv om en mere indgående undersøgelse heraf falder uden for udvalgets kommissorium.

Det har været nærliggende for ægteskabsudvalget at betragte *gældende rets ligedelingsregel* for de her omhandlede pensionsordninger som et naturligt alternativ til bestemmelserne i 1941-loven.

En sådan ligedeling forekommer for en umiddelbar betragtning velbegrundet i almindelige rimelighedsbetragtninger: De midler, der er hensat til fælles alderdomssikring, bør ikke uden videre kunne udtages forlods af den, der har foretaget opsparingen, med den virkning, at den anden ægtefælle — ofte endog på et fremskredent tidspunkt — står uden rimelige muligheder for at sikre sig en selvstændig alderdomssikring. Disse midler bør — som andre *fælles opsparede midler* — deles lige mellem ægtefællerne i tilfælde af separation og skilsmisse. Udvalget er opmærksomt på, at en konsekvent gennemførelse af dette synspunkt kan hævdes at indebære, at også pensionsordninger, der er gjort til den pensionsberettigedes særeje, bør deles i det omfang, pensionsopsparingen har fundet sted under ægteskabet.

Det må imidlertid vistnok erkendes, at det ofte ville føre til stødende resultater, dersom man ophævede 1941-loven og i stedet gennemførte ligedelingsreglen generelt for alle pensionsordninger. Det er meget betydelige beløb, der på denne måde ville blive inddraget under bodelingen, i mange tilfælde formentlig med den virkning, at den pensionsberettigede ægtefælle ville være nødt til at akceptere, at den anden ægtefælle fyldestgjordes for sit boslodskrav i boets eventuelle øvrige aktiver, ligesom han ville kunne blive tvunget til at søge pensionsordningen ophævet for på denne måde at honorere kravet. En sådan ophævelse af pensionsordningen ville i almindelighed indebære et væsentligt værdispild og navnlig stille den pensionsberettigede ægtefælle — eller i virkeligheden begge ægtefæller — urimeligt dårligt, hvis de senere besluttede sig til at genoptage samlivet.

Nu ville det være nærliggende at tage hensyn hertil ved at gennemføre en ordning, hvorefter der nok foretoges en deling af pensionsopsparingens værdi, men således at ægtefælens andel forblev indestående i ordningen og først kom til udbetaling ved pensionsbegivenhedens indtræden, jfr. herved højesteretsdommen i *U.f.R.* 1954 side 990. Selv en sådan ordning ville imidlertid ofte være mindre tilfredsstillende, idet den i mange tilfælde ville medføre, at den pensionsberettigede ægtefælles pensionssikring blev utilstrækkelig, samtidig med at den alderdomssikring, den anden ægtefælle ville opnå, blev inadækvat, fordi den pågældende måtte respektere de vilkår, der gælder for pensionsretten; ægtefælens betingede ret ville navnlig give sig udslag i, at den pågældendes andel i alderdomssikringen først forfaldt på et tidspunkt, der var fastsat under hensyn til den umiddelbart berettigedes, ikke ægtefælens pensionsbehov.

Under hensyn til det anførte måtte ægteskabsudvalget nære betænkelighed ved at foreslå en ændring af de gældende regler, således at midler, der er anbragt i en pensionsordning, som almindelig regel skulle medtages ved opgørelsen af den berettigedes bodel i forbindelse med et skifte i ægtefællernes levende live, uanset hvorledes pensionsordningen måtte være organiseret.

Under disse omstændigheder bør det formentlig tages op til overvejelse, om det i længden er holdbart at opretholde en regel om lige deling ved separation og skilsmisse af enkelte pensionsordninger, der varetager et loyalt pensionsformål, og som ofte er oprettet netop i form af en kapitalforsikring eller ved indskud på spærret konto i et pengeinstitut, fordi den pensionsberettigede ikke har mulighed for på anden måde at opnå en alderdomssikring, der svarer til hans behov.

Der er imidlertid den tredje mulighed i overensstemmelse med udgangspunktet i 1899-lovens § 18 og motiverne til ægteskabsretsvirkningslovens § 15, stk. 2, at lade den pensionsberettigede *udtage pensionsretten forlods* uden vederlag til den anden ægtefælle, dog kun for så vidt pensionssikringen foregår i en form, der dels klart adskiller den fra andre former for opsparing, dels afskærer den pensionsberettigede fra selv at øve indflydelse på, hvor meget der løbende indbetales til ordningen.

Forudsætningen for gennemførelsen af en sådan ordning måtte imidlertid formentlig være, at den pensionsberettigedes ægtefælles ufyldte pensionsbehov søgtes imødekommet på anden måde. Dette behov eksisterer allerede i dag, idet — som fremhævet i det foregående — heller ikke 1941-lovens regler længere kan siges at imødekomme dette inden for sit område på nogen adækvat måde.

Formålet med bemærkningerne i det foregående har alene været at henlede opmærksomheden på, at der formentlig er behov for at få foretaget en undersøgelse og vurdering af, hvilke regler der på dette område bør gælde ikke blot for de pensionsordninger, der er omfattet af udvalgets kommissorium, men for alle pensionsordninger. Da man formentlig må tilstræbe at få gennemført ensartede regier om de omhandlede spørgsmål, hvis anvendelighed er uafhængig af, om pensionsordningen hviler på privat- eller offentligt grundlag, bør det antagelig overvejes, om ikke hele problemkredsen omkring spørgsmålet om pensionsrettigheders stilling ved separation og skilsmisse mest hensigtsmæssigt kan tages op i forbindelse med de overvejelser om det fremtidige offentlige pensionssystem, som for tiden er i gang på flere områder.

Ved overvejslen af, om ægteskabsudvalget på denne baggrund bør fremkomme med forslag om en lovgivning om de spørgsmål, der blev rejst i den tidligere nævnte skrivelse af 22. februar 1962 fra Danmarks Sparekasseforening og Danske Bankers Fællesrepræsentation, har man lagt megen vægt på, at justitsministeriet under sin behandling af den ovenfor under B omtalte betænkning af 1953 om fraskilte hustruers rettigheder over visse livsforsikringer og opsparingsordninger, hvorunder man indhentede udtalelser fra en række myndigheder og organisationer, nærmest kom til det resultat, at der ikke var noget væsentligt behov for at lovgive om disse spørgsmål. Udviklingen siden da synes ikke at kunne begrunde en ændring af denne vurdering. Som tidligere nævnt har omfanget af den omhandlede form for pensionsopsparing ganske vist været stærkt stigende, men heroverfor står, at de ovenfor under A refererede højesteretsdomme i *U.f.R.* 1961 side 23 og 1962 side 870

har bragt en væsentlig afklaring af spørgsmålet om, hvorledes der skal forholdes med de nævnte rettigheder ved skifte af ægtefællers fællesbo, og dermed formentlig afhjulpet et vist behov for at gribe ind ad lovgivningsvejen.

Ægteskabsudvalget har imidlertid ment at burde overveje, om det muligvis kunne være hensigtsmæssigt at gennemføre en *lovgivning, der i alt væsentligt alene kodificerer*, hvad der allerede må antages at være gældende ret på dette område, idet det nok må erkendes, at det kan volde nogen vanskelighed, at man i praksis er henvist til at løse opståede tvivlsspørgsmål på grundlag af, hvad der kan udledes af den ganske sparsomme domspraksis. Dette gælder navnlig i relation til den nærmere tekniske gennemførelse af gældende rets ligedelingsregel. I forbindelse hermed kunne det formentlig være ønskeligt at få lovfæstet en regel som den, der var foreslået i betænkningen fra 1953, hvorefter den pensionsberettigede ægtefælles ret til andel i pensionsopsparingen bortfalder ved ægtefællens død før pensionsalderens indtræden. Endvidere er der som nævnt ovenfor under II efter ægteskabsudvalgets mening en del, der taler for at gennemføre lovregler, der dels effektivt beskytter imod kreditorforfølgning i pensionsmidlerne, så længe

pensionsretten ikke er aktuel, dels sikrer, at pensionsmidlerne i tilfælde af den umiddelbart pensionsberettigedes død ikke inddrages under dødsboet, men tillægges de begunstigede direkte.

Alt taget i betragtning finder ægteskabsudvalget herefter ikke at kunne afvise, at der foreligger et vist aktuelt behov for at lovgive på det område, der er omfattet af udvalgets kommissorium. Udvalget mener imidlertid ikke på indeværende tidspunkt at kunne tage endelig stilling til, hvorledes en lovmæssig regulering af de omhandlede spørgsmål mest hensigtsmæssigt kan udformes, idet en sådan stillingtagen som nævnt forudsætter en indgående undersøgelse af hele pensionsområdet, der falder uden for udvalgets kommissorium. Udvalget vil derimod pege på, at det for tiden, indtil en sådan undersøgelse kan gennemføres, muligt vil være hensigtsmæssigt at søge gennemført en lovgivning, der i overensstemmelse med de netop skitserede retningslinier i alt væsentligt kodificerer retsstillingen for de pensionsordninger, der er udformet som kapitalforsikringer eller som opsparing på spærret konto i et pengeinstitut. Udvalget har med henblik herpå udarbejdet det følgende lovudkast (nedenfor under IV) med tilhørende bemærkninger (nedenfor under V).

IV.

Udkast til lov om opsparing og kapitalforsikring i pensionsøjemed.

Kapitel 1.

Pensionsopsparing.

§ 1. For opsparing i pensionsøjemed, som efter aftale mellem en arbejdstager og dennes arbejdsgiver sker ved indbetalinger fra arbejdsgiveren eller fra begge parter i forening, gælder reglerne i dette kapitel, såfremt

- 1) opsparingen er påbegyndt før arbejdstagerens fyldte 60. år, jfr. dog stk. 2,
- 2) indbetalingerne er sket på indlånskonto i bank eller sparekasse her i landet eller i overensstemmelse med de regler, der er fastsat af finansministeren i henhold til lov om beskatningen af pensionsordninger m.v. (pensionsbeskatningsloven),
- 3) kapitalen med påløbne renter m. v. ifølge aftalen tilhører arbejdstageren, og
- 4) udbetaling til arbejdstageren ifølge aftalen kun kan ske efter hans fyldte 60. år, eller ved en lavere aldersgrænse, der er godkendt af ligningsrådet i henhold til pensionsbeskatningsloven, eller i tilfælde af arbejdstagerens invaliditet.

Stk. 2. Når en arbejdstager efter det fyldte 60. år tager arbejde hos en ny arbejdsgiver og med denne indgår aftale om pensionsopsparing som nævnt i stk. 1, finder reglerne i dette kapitel anvendelse, såfremt

- 1) arbejdstageren også med sin hidtidige arbejdsgiver havde indgået en aftale om pensionsopsparing, der er omfattet af reglerne i denne lov, og den opsparede kapital endnu ikke er kommet til udbetaling, og
- 2) arbejdstageren indgår aftale om pensionsopsparing med den nye arbejdsgiver inden 1 år efter ophøret af hans arbejde hos den hidtidige arbejdsgiver.

§ 2. Hvis det i pensionsaftalen er bestemt, at kontohaveren ikke kan overdrage, pantsætte eller på anden måde råde over det beløb, der indestar på kontoen, og at beløbet er unddraget retsforfølgning, kan hans kreditorer ikke søge sig fyldestgjort deri.

Stk. 2. Kommer kontohaveren under konkurs, kan konkursboet forlange, at det beløb, der indestar på kontoen, udbetales til boet i det omfang, der inden for de sidste 3 år er foretaget indbetalinger, der oversteg, hvad der på indbetalingstidspunktet var rimeligt i forhold til hans aflønning og ansættelsestid. Indbetalinger fra arbejdsgiveren, der ikke har været medregnet i kontohaverens skattepligtige indkomst, kan dog ikke forlanges udbetalt.

§ 3. Kontohaveren kan ved skriftlig meddelelse til pengeinstituttet indsætte en begunstiget, som ved hans død har krav på at få udbetalt det beløb, der indestar på kontoen.

Stk. 2. Forsikringsaftalelovens §§ 105 og 106 finder tilsvarende anvendelse.

§ 4. Ved kontohaverens død udbetales det beløb, der indestar på kontoen, umiddelbart til den begunstigede.

Stk. 2. Forsikringsaftalelovens § 104, stk. 1, stk. 2, 1. pkt. og stk. 3, finder tilsvarende anvendelse.

§ 5. Ved skifte af fællesbo efter kontohaverens ægtefælles død, eventuelt efter at kontohaveren har hensiddet i uskiftet bo, udtages det beløb, der indestar på kontoen, forlods af kontohaveren.

§ 6. Ved ophør af kontohaverens ægteskab ved skilsmisse eller omstødelse såvel som i tilfælde af bosondring eller separation tillægges der kontohaverens ægtefælle ret til halvdelen af det beløb, der på tidspunktet for formuefællesskabets ophør indestd på kontoen.

Stk. 2. Deling efter stk. 1 finder ikke sted,

- 1) hvis beløbet ikke overstiger 5.000 kr.,
- 2) hvis ægteskabet ikke indtil det i stk.

1 nævnte tidspunkt har bestået i 5 år,

- 3) hvis kontohaverens ægtefælle har ret til en ikke ubetydelig pensionsydelse, der hverken efter de særlige regler, der gælder for pensionsretten, medtages under skiftet ved opgørelsen af ægtefællens

bodel eller deles efter reglerne i denne lov.

Stk. 3. Kontohaverens ægtefælle kan i forbindelse med bodelingen give afkald på sin ret efter stk. 1.

§ 7. Påløbende renter m. v. af den andel, der efter § 6 tilhører kontohaverens ægtefælle, tilskrives dennes del af kapitalen.

Stk. 2. Ægtefællens andel med påløbne renter m. v. efter stk. 1 forfalder til betaling, når kontohaveren får udbetalt det opsparede beløb eller opfylder betingelserne herfor, og ved kontohaverens død.

Stk. 3. Har ægtefællen over for pengeinstituttet anmeldt og godtgjort at have ret til en del af det på kontoen indestående beløb med påløbende renter m. v., kan pengeinstituttet ikke med frigørende virkning over for ægtefællen udbetale den pågældendes del af det opsparede beløb til kontohaveren.

§ 8. Kontohaveren indtræder i ægtefællens ret efter §§ 6 og 7, hvis denne afgår ved døden før det i § 7, stk. 2, nævnte forfaldstidspunkt, eller hvis separation bortfalder.

Stk. 2. Ægtefællen kan overdrage sin ret efter § 6 og 7 til kontohaveren, men kan ikke i øvrigt råde over den. Ægtefællens ret er unddraget retsforfølgning.

§ 9. Efter at deling i henhold til § 6 har fundet sted, kan kontohaveren ikke træffe aftale om ændring af pensionsaftalen til skade for ægtefællen.

Kapitel 2.

Kapitalforsikring i pensionsøjemed.

§ 10. For kapitalforsikring i pensionsøjemed, hvortil præmier eller kapitalindskud efter aftale mellem en arbejdstager og dennes arbejdsgiver indbetales af arbejdsgiveren eller af begge parter i forening, gælder reglerne i dette kapitel, såfremt

- 1) policen er oprettet her i landet i et livs- eller pensionsforsikringselskab, der er berettiget til at drive livsforsikringsvirksomhed her, og
- 2) policen opretholdes med arbejdstageren som forsikret og ejer af forsikringen, men således at han ikke har fri rådighed over policen.

§ 11. Ved skifte af fællesbo efter den forsikredes ægtefælles død, eventuelt efter at kontohaveren har hensiddet i uskiftet bo, udtages policen forlods af den forsikrede.

§ 12. Ved ophør af den forsikredes ægteskab ved skilsmisse eller omstødelse så vel som i tilfælde af separation eller bosondring tillægges der den forsikredes ægtefælle ret som uigenkaldeligt begunstiget for halvdelen af den forsikringsydelse, der svarer til forsikringens nettopræmiereserve på tidspunktet for formuefællesskabets ophør. Forsikringsselskabet skal på begæring foretage notering om den begunstigede ægtefælles ret.

Stk. 2. Den begunstigede har ret til at få udbetalt sin andel af forsikringssummen efter stk. 1, når den forsikrede får udbetalt sin andel eller opfylder betingelserne herfor, samt ved den forsikredes død.

Stk. 3. Reglerne i § 6, stk. 2 og 3, samt § 8 finder tilsvarende anvendelse.

Stk. 4. Deling efter reglerne i stk. 1—3 finder sted, selv om den forsikrede uigenkaldeligt har indsat en anden end ægtefællen som begunstiget.

Kapitel 3.

Ikrafttrædelsesbestemmelser m. v.

§ 13. Loven træder i kraft den og har også virkning for pensionsaftaler, der er indgået inden dette tidspunkt.

Stk. 2. Tidspunktet for dødsfaldet er bestemmende for, om reglerne i §§ 3—5 og 11 eller hidtil gældende ret skal anvendes. De nye regler finder dog også anvendelse på skifte af uskiftet bo, såfremt den længstlevende ægtefælle dør efter lovens ikrafttræden, eller skifte i den længstlevende ægtefælles levende live begæres efter dette tidspunkt.

Stk. 3. Tidspunktet for afsigelse af dom i første instans til separation, skilsmisse eller ægteskabs omstødelse eller skifterettens kendelse om bosondring er bestemmende for, om reglerne i § 6—9 og 12 eller hidtil gældende ret skal anvendes. Giver separation eller skilsmisse ved bevilling, er tidspunktet for bevillingens meddelelse afgørende.

Stk. 4. Reglerne i § 12, stk. 1—3, finder ikke anvendelse, hvis den forsikrede før lovens ikrafttræden uigenkaldeligt har indsat en anden end ægtefællen som begunstiget.

§ 14. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kongelig anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som de særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger.

V.

Bemærkninger til lovudkastet.

A. Almindelige bemærkninger.

Det fremlagte lovudkast indeholder i overensstemmelse med udvalgets kommissorium regler om de spørgsmål vedrørende opsparing og kapitalforsikring i pensionsøjemed, der blev fremdraget i den tidligere omtalte henvendelse fra Danmarks Sparekasseforening og Danske Bankers Fællesrepræsentation til justitsministeriet, det vil sige om forholdet til den pensionsberettigedes kreditorer, og om retsstillingen ved skifte dels som følge af den pensionsberettigedes død, dels som følge af den pensionsberettigedes ægtefælles død, dels i forbindelse med en opløsning af formuefællesskab mellem ægtefæller i levende live.

Som det vil være fremgået af fremstillingen ovenfor i afsnit III tilsigter lovudkastet i det væsentlige alene at kodificere, hvad der på de nævnte områder allerede må anses som gældende ret.

Lovudkastets materielle bestemmelser er *opdelt i to kapitler*, ét om pensionsopsparing ved indskud på spærret konto i et pengeinstitut og ét om kapitalforsikring i pensionsøjemed. Grunden til, at det har været nødvendigt at foretage denne opdeling af lovteksten, er, dels at enkelte af de spørgsmål, der omfattes af lovudkastet, for kapitalforsikringernes vedkommende allerede er reguleret i lov nr. 129 af 15. april 1930 om forsikringsaftaler, dels at den tekniske gennemførelse af reglen om ligedeling af pensionsmidlerne i forbindelse med skifte af formuefællesskab mellem ægtefællerne i levende live ikke kan foretages på samme måde i begge relationer.

Udkastet omfatter *alene* den opsparing og kapitalforsikring i pensionsøjemed, der finder sted *efter aftale mellem en arbejdstager og dennes arbejdsgiver*, medens selvpensioneringsordningerne ikke er reguleret i udkastet. Dette svarer til, at såvel reglerne i 1941-loven om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse som de i betænkningen af 1953 foreslåede bestemmelser alene er anven-

delige, når pensionsordningen indgår som led i et tjenesteforhold.

Baggrunden for, at udvalget har fundet det nødvendigt at opretholde denne begrænsning i det fremlagte lovudkast, er vanskeligheden ved at finde et kriterium, der adskiller selvpensioneringsordningerne fra andre former for kapitalopsparing. Udvalget har overvejet, om man kunne lade udkastet omfatte de selvpensioneringsordninger, der nyder skattemæssig begunstiggelse i henhold til renteforsikringslovens § 20, smh. m. § 1, stk. 1, litra d, eller om man kunne etablere en særlig form for båndlæggelse af sådanne midler, således at udkastet kunne omfatte beløb, der var anbragt i overensstemmelse hermed. Udvalget er imidlertid blevet stående ved det foreliggende udkast, der generelt holder selvpensioneringsordningerne uden for lovens saglige anvendelsesområde, allerede fordi hensigten med lovudkastet i det væsentlige er at danne grundlag for en kodifikation af gældende ret. Man ønsker dog at fremhæve, at det ved en eventuel senere undersøgelse og vurdering af, hvilke civilretlige regler der bør gælde på hele pensionsområdet, ville være ønskeligt, om man kunne finde frem til en mere tilfredsstillende løsning af disse spørgsmål for selvpensionisternes vedkommende.

Udvalget har indgående overvejet, hvorledes det saglige anvendelsesområde for reglerne, navnlig i lovudkastets kapitel 1 skulle *afgrænses over for de pensionsopsparinger, der nyder skattemæssig begunstiggelse i henhold til renteforsikringslovens § 3.*

Efter *gældende ret* er denne begunstiggelse betinget af, at der foreligger en pensionsordning etableret ved aftale mellem en arbejdstager og dennes arbejdsgiver, hvortil arbejdsgiveren eller begge parter i forening skal foretage indbetalinger. Pensionsaftalen skal indeholde bestemmelse om, at arbejdstageren ikke kan overdrage, pantsætte eller på anden måde råde over de indskudte beløb med påløbende

renter, bonus m. v.. så længe ansættelsesforholdet består, samt om, at hans kreditorer i samme periode ikke kan søge fyldestgørelse i de nævnte midler. Rådighedsunddragelsen og unddragelsen fra kreditorforfølgning skal dog vedvare mindst til arbejdstagerens fyldte 60. år, medmindre en lavere aldersgrænse for pensionering er fastsat med ligningsrådets godkendelse, ligesom det i pensionsaftalen kan fastsættes, at udbetaling af kapitalen kan finde sted i alle tilfælde, hvor ansættelsesforholdet ophører på grund af uarbejdsdygtighed, og for kvinders vedkommende tillige ved indgåelse af ægteskab. Bestemmelsens 2. stykke begrænser — for at hindre omgåelsesdispositioner — adgangen til at oprette kapitalpensionsordninger for arbejdstagere, der står i et nært familieretligt tilhørsforhold til arbejdsgiveren, eller, hvis arbejdsgiveren er et aktieselskab, som har aktieposter i selskabet, og som i realiteten har afgørende indflydelse på dets dispositioner. Endvidere gælder der den begrænsning, at arbejdsgiverens bidrag til ordningen skal stå i et passende forhold til arbejdstagerens aflønning m. v., jfr. skattedepartementets cirkulære nr. 110 af 24. september 1958, afsnit 8 I.

De gældende regler om bl. a. pensionsopsparingsordningernes skattemæssige stilling er blevet foreslået erstattet af det lovudkast, der indeholdes i *Betænkning om beskattningen af pensionsordninger m.v.* (Nr. 119/1966). De af de heri foreslåede ændringer, der har interesse i denne forbindelse, kan sammenfattes i følgende punkter:

1. Udkastet omfatter kun opsparing i pensionsøjemed, der er etableret efter aftale mellem en arbejdstager og dennes arbejdsgiver, og hvortil *indbetalingerne foretages af arbejdsgiveren*, jfr. udkastets § 4. stk. 1, i begyndelsen.

I bemærkningerne til bestemmelsen fremhæves det, at den foreslåede ændring har til hensigt at forenkle afgifts- og maksimeringsreglerne og kontrollen med, at disse regler overholdes. Ændringen har den betydning, at arbejdstageren ikke selv kan foretage indskud til ordningen, og han kan således heller ikke opnå fradrag for egne bidrag inden for den begrænsede fradragsramme.

2. Til kontoen skal være knyttet *bestemmelse om, at kapitalen tilhører arbejdstageren* og skal udbetales til ham, når betingelserne herfor er opfyldt, se udkastets § 4, stk. 1, litra

b. Arbejdsgiveren skal dog i almindelighed kunne tage forbehold om dels, at indeståendet helt eller delvis skal tilfalde ham selv i tilfælde af, at arbejdsforholdet af andre grunde end arbejdstagerens død eller erhvervsudygtighed ophører før dennes fyldte 30. år og før udløbet af en periode på indtil 5 år fra kontoens oprettelse, dels at indeståendet helt eller delvis skal anvendes til dækning af eventuelle tab, der påføres ham af arbejdstageren, såfremt dennes tabvoldende handling har medført straf af fængsel, jfr. udkastets § 7, stk. 1.

3. I stedet for den gældende regel om, at *arbejdsgiverens bidrag* skal stå i *passende forhold* til arbejdstagerens lønning m. v., jfr. skattedepartementets cirkulære nr. 140 af 24. september 1958, afsnit 8 I, og den i den gældende lovs § 3, stk. 2, fastsatte begrænsning i adgangen til at oprette kapitalpensionsordninger for visse arbejdstagere, foreslår udkastets § 6 en mere præcis regel, hvorefter der til opsparing i pensionsøjemed og til kapitalforsikring for et kalenderår højst tilsammen kan anvendes 15 pct. — for en arbejdstager, der ved kalenderårets begyndelse er fyldt 45 år, dog 20 pct. — af arbejdstagerens samlede lønindtægt i kalenderåret hos den pågældende arbejdsgiver (incl. det til forsikringen eller opsparingen anvendte beløb), herunder af provision, tantieme og lignende samt af skattepligtig værdi af naturalydelser m. v. Der skal dog for et kalenderår højst kunne anvendes 20.000 kr. incl. beløb, der af eventuelle andre arbejdsgivere måtte være anvendt til den pågældende arbejdstagers forsikring eller opsparing. Ved opgørelsen af de årlige beløb, der pristalsreguleres på en nærmere angiven måde, bortses dog fra tilskrivning af bonus og renter m. v.

4. I modsætning til den gældende lov stiller udkastet *ikke noget krav om, at det indestående beløb skal være båndlagt for arbejdstageren*.

Forskellen begrundes i bemærkningerne med en henvisning til, at gyldigheden af sådanne vedtagelser er tvivlsom, hvorfor man har fundet det rigtigst at udforme reglerne på en sådan måde, at en eventuel senere afklaring af disse civilretlige spørgsmål ikke foregribes gennem beskattningsreglernes udformning, se betænkningen side 55 f. og 34.

5. *Udbetaling til arbejdstageren* må dog efter udkastet tidligst ske ved hans 60. år, medmindre en lavere aldersgrænse er fastsat

med ligningsrådets godkendelse, og senest ved hans fyldte 70. år. Det kræves ikke, at arbejdsforholdet skal være ophørt på udbetalings tidspunktet, cfr. den gældende lovs § 3. Der kan tillige optages en bestemmelse om udbetaling til arbejdstageren i tilfælde af invaliditet. Udkastet har derimod ikke bibeholdt den gældende lovs regel om udbetaling i tilfælde, hvor ansættelsesforholdet ophører ved en kvindelig arbejdstagers indgåelse af ægteskab, se herved betænkningen side 57.

6. Der kan efter udkastet ikke træffes bestemmelse om *udbetaling efter arbejdstagerens død* til andre end hans ægtefælle, herunder fraskilt eller frasepareret ægtefælle, eller livsarvinger, herunder stedbørn og adoptivbørn og disses livsarvinger.

I bemærkningerne fremhæves det udtrykkeligt, at man ikke med denne bestemmelse har villet tage stilling til, om der efter gældende ret med civilretlig gyldighed kan træffes aftale om indsættelse af en begunstiget.

7. *Opsparingen* skal være *påbegyndt* før arbejdstagerens fyldte 60. år.

8. *Opsparingen* skal *foregå* enten i en her i landet virkende *bank* eller *sparekasse* (eller med finansministeriets godkendelse i en anden her i landet virkende institution). Hvis midlerne ikke er anbragt på indlånskonto i det pågældende pengeinstitut, fastsætter udkastet visse grænser for, i hvilke midler de opsparede beløb kan anbringes; reglerne herom varetager samme formål som bestemmelserne i tilsynslovgivningen om anbringelse af en pensionskasses midler.

Både renteforsikringsloven (§§ 6—10) og det netop omtalte lovudkast (§§ 12—24) indeholder regler om erlæggelse af en afgift, når det opsparede beløb udbetales til arbejdstageren. Afgiften er noget større, når beløbet udbetales i utide og ikke i overensstemmelse med de legale vilkår for pensionsaftalen (35/30 hhv. 25 pct.).

Det kunne synes nærliggende at udforme det foreliggende lovudkast som et *accessorium til de skatteretlige regler*, således at det saglige anvendelsesområde for begge regelsæt var sammenfaldende. Herigennem ville man opnå en forholdsvis præcis afgrænsning af lovens anvendelsesområde, samtidig med at man formentlig med sikkerhed fik inddraget så langt den overvejende del af de i praksis forekommende pensionsopsparingsordninger under den lovmæssige regulering. Hertil kommer, at i

hvert fald de opsparingsordninger, der er skatteretligt begunstigede, efter udvalgets skøn bør være omfattet af de foreslåede regler. Det kan endelig anføres, at de skatteretlige regler om erlæggelse af en særlig afgift i tilfælde, hvor opsparingsordningen ophæves i utide, synes at måtte indebære et effektivt værn mod omgåelsesdispositioner i relation til udkastets regler om forholdet til arbejdstagerens kreditorer og til ægtefællernes tvangsarvinger.

Ægteskabsudvalget er imidlertid af den opfattelse, at såvel principielle som praktiske grunde taler imod at udforme lovudkastet i så nær tilknytning til de skatteretlige regler. For det første ville en sådan sammenkædning medføre, at man ved enhver ændring af de skatteretlige regler blev tvunget til at tage stilling til dens konsekvenser for de her omhandlede reglers anvendelighed, men dernæst anser man det for principielt uheldigt at holde pensionsopsparingsordninger, der ikke opfylder betingelserne for at opnå skattemæssig begunstigelse, men som desuagtet må antages at være båret af et fuldt loyalt pensionsformål, uden for den foreslåede lovgivning, som netop tilsigter at værne pensionsinteressen. Det kan i denne forbindelse oplyses, at der f. eks. i et ikke ubetydeligt omfang er oprettet opsparingsordninger, på hvilke indskudene overstiger såvel de absolutte som de relative beløbsbegrænsninger, der — som omtalt ovenfor under pkt. 3 — er fastsat i udkastet til en ny pensionsbeskatningslov. Det forekommer mindre rimeligt at holde sådanne ordninger uden for den påtænkte lovregulering med den virkning, at de blev udsat for en sagligt ubegrundet forskelsbehandling i forhold til de øvrige ordninger.

I overensstemmelse med det anførte er bestemmelserne i udkastets §§ 1 og 10 tilstræbt udformet som en *selvstændig beskrivelse af de pensionsordninger, der foreslås omfattet af udkastets øvrige bestemmelser*. Det har imidlertid ikke været muligt i lovteksten at foretage en helt præcis beskrivelse af det saglige anvendelsesområde for bestemmelserne i lovudkastet. Dette anser udvalget imidlertid for mindre betydningsfuldt, idet udkastet som nævnt i det væsentlige alene tilsigter at kodificere, hvad der allerede må anses som gældende ret. Hertil kommer, at hensynet til kreditorernes interesser formentlig varetages tilstrækkeligt af den særlige misbrugs klausul, der er optaget i lovudkastets § 2. og at tvangs-

arvingernes interesser er beskyttede af vederlagsreglerne i ægteskabsretsvirkningslovens § 23, stk. 2. og arvelovens § 21.

Udvalget har været opmærksomt på, at den betydelige forøgelse af omfanget af pensionsopsparingen i pengeinstitutterne kan give anledning til at rejse spørgsmål om, hvorvidt også denne form for pensionsopsparing bør være undergivet *regler om midlernes anbringelse og tilsyn* hermed, som svarer til dem, der gælder for pensionskasser og livsforsikringsselskaber. Ægteskabsudvalget anser disse spørgsmål for i alt væsentligt at falde uden for det nu foreliggende kommissorium. Tilsynsspørgsmålet henhører under handelsministeriet, og hvis der skal gennemføres lovregler herom, bør det formentlig ske i form af en ændring af loven om tilsyn med pensionskasser, jfr. lovbekendtgørelse nr. 163 af 26. maj 1959. Udvalget mener imidlertid at burde pege på spørgsmålet, der formentlig må tages op til nærmere overvejelse, hvis man beslutter sig for at iværksætte en mere omfattende undersøgelse af, hvilke almindelige, civilretlige regler der bør gennemføres for de forskellige typer af private pensionsordninger, der forekommer i praksis.

Det er uden betydning for anvendeligheden af reglerne i lovudkastet, om pensionsopsparingen er foretaget af manden eller af hustruen, ligesom reglerne skal gælde, hvad enten opsparingen har fundet sted før eller under ægteskabet.

B. Bemærkninger til udkastets enkelte bestemmelser.

Kapitel 1. Pensionsopsparing.

Til § 1.

Bestemmelsen angiver anvendelsesområdet for de øvrige regler i udkastets kapitel 1. Som fremhævet i de almindelige bemærkninger til lovudkastet omfatter bestemmelserne *heri alene den opsparing i pensionsøjemed, der finder sted efter aftale mellem en arbejdstager og dennes arbejdsgiver*.

Som anført ovenfor side 19 er *selvpensionsordninger* generelt holdt udenfor. Det forekommer i praksis, at personer, der som et led i deres ansættelsesforhold alene deltager i en *opsparingsordning*, der formidles af en pensionskasse, har mulighed for at fortsætte

som medlemmer af opsparingsordningen, efter at deres ansættelsesforhold er ophørt, mod fremtidig selv at indbetale såvel arbejdsgiverens som deres eget bidrag. Dette gælder f. eks. for medlemmer af Dansk Ingeniørforenings pensionskasse, der overgår til selvstændig virksomhed. Også sådanne selvpensioneringsordninger falder uden for det foreliggende lovudkast.

§ 1, stk. 1, i det lovudkast, der indeholdes i den ovenfor i afsnit III under B omtalte betænkning fra 1953 om fraskilte hustruers rettigheder over visse livsforsikringer og opsparingsordninger, angiver sit saglige anvendelsesområde som bl. a. en ægtefælles ». . opsparinger, som er knyttet til et tjenesteforhold. og som de ikke har fri rådighed over.« Ægteskabsudvalget har under hensyn til, at det nu foreliggende udkast også regulerer forholdet til arbejdstagerens kreditorer og til hans ægtefælles tvangsarvinger, fundet det påkrævet at foretage en noget mere præcis beskrivelse af de opsparingsordninger, der er omfattet af udkastets kapitel 1.

Størsteparten af de eksisterende pensionsopsparingsordninger er baseret på individuel aftale om *regelmæssige indbetalinger* til indlånskonto i bank eller sparekasse¹). Foreligger der en sådan aftale, vil det beløb, der indestar på kontoen, være omfattet af lovudkastets bestemmelser, selv om en del deraf hidrører fra éngangs-indbetalinger, der i henhold til den indgåede aftale foretages af arbejdsgiveren eller af arbejdstageren og arbejdsgiveren i forening. Pensionsordninger, der oprettes ved et — typisk større — éngangs-indskud, som ikke suppleres ved regelmæssige indbetalinger på samme konto, falder derimod uden for lovudkastet.

Baggrunden for de øvrige betingelser i lovudkastets § 1, stk. 1, er ønsket om kun at medtage de opsparingsordninger, som kan antages at varetage et loyalt pensionsformål. Man har derfor nok taget sit udgangspunkt i det tidligere omtalte udkast af 1966 til en ny lov om beskattningen af pensionsordninger (§ 4), men udskilt de betingelser, der må antages i det væsentlige at være dikteret af skattemæssige hensyn, ligesom bestemmelsen i § 1, stk. 2, af samme grund modificerer aldersbetingelsen i bestemmelsens stk. 1, nr. 1, sml. herved pensionsbeskatningslovudkastets § 24.

¹) Nogle eksempler på de i praksis benyttede standardformularer er optaget som *bilag 3*.

stk. 4. Det foreliggende lovudkast omfatter herefter først og fremmest alle de pensionsordninger, der opfylder betingelserne for at nyde skattemæssig begunstiggelse efter pensionsbeskatningslovudkastet, men derudover medtages visse pensionsordninger, der ikke opfylder betingelserne herfor, idet det afgørende for anvendeligheden af de foreslåede, civilretlige regler, som anført ovenfor side 21, må være, om pensionsordningen kan antages at varetage et loyalt pensionsformål.

Da *Betænkning om beskatningen af pensionsordninger m. v.* (Nr. 419/1966) fremkom samtidig med, at udvalget påbegyndte sit arbejde med de spørgsmål, der behandles i denne betænkning, fandt udvalget det mest hensigtsmæssigt at basere sine overvejelser på den forudsætning, at pensionsbeskatningslovudkastets herhen hørende bestemmelser blev ophøjet til lov uden væsentlige ændringer. Henvisningerne i det foreliggende lovudkast til lov om beskatningen af pensionsordninger m. v. (pensionsbeskatningsloven) refererer derfor til bestemmelserne i det lovudkast, der indeholdes i den nævnte betænkning.

Specielt om *udkastets § 1, stk. 1, nr. 3*, bemærkes, at det i praksis kan forekomme, at *den pensionsberettigedes ret* til de opsparede midler er gjort *suspensivt betinget*. Efter pensionsbeskatningslovudkastets § 7, stk. 1, litra b, skal arbejdsgiveren således kunne tage forbehold om, at det beløb, der indestar på kontoen, helt eller delvis skal tilfalde ham selv i tilfælde af, at arbejdsforholdet af andre grunde end arbejdstagerens død eller erhvervsudygtighed ophører før dennes fyldte 30. år og før udløbet af en periode på indtil 5 år efter kontoens oprettelse. Også i sådanne tilfælde vil pensionsopsparingen være omfattet af reglerne i det foreliggende lovudkast, men med respekt af den suspensive betingelse.

Til § 2.

Bestemmelsen regulerer *forholdet til arbejdstagerens kreditorer*. Da de opsparede midler efter udkastets § 1, stk. 1, nr. 3, ifølge bestemmelse i pensionsaftalen skal tilhøre arbejdstageren, følger det af almindelige regler, at *arbejdsgiverens kreditorer* må være afskåret fra at søge sig fyldestgjort i den del af opsparingen, der hidrører fra arbejdsgiverens indbetalinger. Udkastets § 8, stk. 2, 2. pkt., indeholder en bestemmelse om forholdet til *ægtefællens kreditorer*.

For *forsikringsaftaler* findes en udtrykkelig regel om kreditorbeskyttelse i forsikringsaftalelovens § 116, smh. m. § 117, hvorefter hverken forsikringstagerens eller den begunstigedes ret over for selskabet kan gøres til genstand for retsforfølgning fra deres kreditors side. En til § 116 svarende regel findes i § 18 i lov om tilsyn med *pensionskasser*, jfr. lovbekendtgørelse nr. 163 af 26. maj 1959, der tillige forbyder medlemmer og personer, til hvem der ydes pension, at pantsætte, overdrage eller på anden måde råde over beløb, som de har krav på hos en pensionskasse.

For *pensionsopsparingsordningerne* er forholdet det, at der i almindelighed i kontraktvilkårene indeholdes en bestemmelse om, at kontoens indestående ikke kan overdrages til eje eller pant eller gøres til genstand for kreditorforfølgning, så længe betingelserne for kapitalens udbetaling ikke er til stede. En sådan bestemmelse er standardvilkår i pengeinstitutternes formularer for disse kontrakter, og vilkåret er efter gældende ret en forudsætning for, at opsparingsordningen kan opnå den tidligere omtalte, skattemæssige begunstiggelse.

Spørgsmålet om, hvorvidt de nævnte klausuler har gyldighed efter deres indhold i forhold til arbejdstagerens kreditorer, navnlig for så vidt angår den del af kapitalen, der måtte hidrøre fra arbejdstagerens eget bidrag, ses ikke at have givet anledning til trykte retsafgørelser. I den juridiske litteratur synes der imidlertid at herske noget nær enighed om, at en vedtagelse som den beskrevne i almindelighed er gyldig, se således *Borum, Iuul og Schlegel: Båndlæggelsesinstituttet i dansk Ret* (1958) side 149 f. og 164 f., og *Adam Vestberg i U.f.R.* 1964 B. side 20 med henvisninger til de mere almindelige udviklinger i den ældre litteratur men sml. *Bernhard Gomard: Fogedret* (2. udg. 1966) side 95 ved note 240.

Efter ægteskabsudvalgets opfattelse taler meget for den antagelse, at de omhandlede båndlæggelsesklausuler allerede efter gældende ret har virkning efter deres indhold, og *udkastets § 2, stk. 1*, tilsigter at afskære enhver tvivl ved at lovfæste reglen.

Bestemmelsen medfører ikke, at pensionsopsparingen automatisk er undergivet kreditorbeskyttelse, men åbner alene parterne mulighed for i pensionsaftalen at træffe bestemmelse herom. Sådan bestemmelse er dog kun bindende for arbejdstagerens kreditorer, hvis

det tillige er fastsat, at arbejdstageren er afskåret fra at overdrage, pantsætte eller på anden måde disponere over beløbet, bortset fra de dispositioner, der omhandles i lovudkastets § 3. Hvis arbejdsgiveren har taget forbehold om selv at kunne søge sig fyldestgjort i det beløb, der indestar på kontoen, for de krav, han måtte få på arbejdstageren, nyder pensionsopsparringen heller ikke beskyttelse over for arbejdstagerens eventuelle andre kreditorer.

Ægteskabsudvalget har i denne forbindelse drøftet den bestemmelse, der er optaget i pensionsbeskatningslovudkastets § 7, stk. 1, litra c. hvorefter en arbejdsgiver i det omfang, hvori det er foreneligt med lovgivningen i øvrigt, skal kunne tage forbehold om, at det beløb, der indestar på kontoen, helt eller delvis skal anvendes til dækning af eventuelle tab, der påføres ham af arbejdstageren, såfremt dennes tabvoldende handling har medført straf af fængsel.

Som anført i det foregående ville indsættelsen af en klausul som den beskrevet i pensionsaftalen indebære, at pensionsmidlerne overhovedet ikke ville nyde beskyttelse over for arbejdstagerens kreditorer. Denne konsekvens har man næppe været opmærksom på ved udformningen af den nævnte bestemmelse, der efter bemærkningerne til lovudkastet alene har til hensigt at regulere, i hvilket omfang arbejdsgiveren kan tage forbehold over for arbejdstagerens ejendomsret til det opsparede beløb, uden derved at forskertse pensionsordningens skattemæssige stilling, jfr. *Betænkning om beskatningen af pensionsordninger m.v.* (Nr. 119/1966) side 60 f. Efter ægteskabsudvalgets mening indebærer pensionsbeskatningslovudkastets fremhævelse af, at arbejdsgiveren uden at komme i konflikt med de skatteretlige regler kan indsætte et forbehold som det omhandlede, en ikke helt uvæsentlig risiko for, at der i en række tilfælde ex tunc vil blive indsat sådanne forbehold, selv om det vel næppe vil blive optaget som standardvilkår i pensionsopsparringsaftalerne. En sådan udvikling vil kunne resultere i en udhuling af den kreditorbeskyttelse for de omhandlede opsparringsordninger, det foreliggende lovudkast tilsigter at garantere, hvilket udvalget må anse for principielt betænkeligt. Under henvisning hertil skal man henstille, at justitsministeriet optager forhandling med finansministeriet med henblik på at udvirke, at

bestemmelsen i pensionsbeskatningslovudkastets § 7, stk. 1, litra c, ikke søges ophøjet til lov. Det tilføjes, at udvalget er tilbøjeligt til at mene, at bestemmelsen er overflødig, idet det omhandlede forbehold næppe kan siges at være af et sådant indhold, at pensionsaftalen som følge af forbeholdet ikke opfylder betingelsen i pensionsbeskatningslovudkastets § 4, stk. 1. litra b.

Man skal sluttelig fremhæve, at en pensionsordning, der opfylder betingelserne i udkastets § 1, vil være reguleret af de øvrige bestemmelser i udkastets kapitel 1, selv om reglerne i udkastets § 2 er uanvendelige, fordi pensionsaftalen ikke indeholder en gyldig båndlæggelsesklausul.

Bestemmelsen i udkastets § 2, stk. 2, modificerer kreditorbeskyttelsen på samme måde, som forsikringsaftalelovens § 116 begrænses af reglerne i samme lovs § 117. Udkastets stk. 2, 2. pkt., fastslår, at afkræftelsesadgangen ikke gælder indbetalinger fra arbejdsgiveren, der holder sig inden for de grænser, der efter skattelovgivningen er afgørende for, om beløbene skal medregnes i arbejdstagerens skattepligtige indkomst. Arbejdsgiverens indbetalinger nyder således altid kreditorbeskyttelse i det omfang, de opfylder betingelserne for at opnå den særlige skattemæssige begunstiggelse, jfr. herved bemærkningerne ovenfor side 21. I øvrigt må det bero på et konkret skøn, om afkræftelsen skal gennemføres.

Udvalget har overvejet, om afkræftelsesreglen burde skærpes ved at give også udlægshaveren adgang til at tilsidesætte de trufne dispositioner og ved ikke at fastsætte nogen tidsbegrænsning. Man har imidlertid ikke fundet tilstrækkelig grund til på disse punkter at gennemføre andre regler end dem, der efter forsikringsaftalelovens § 117 gælder for forsikringsaftaler, hvorved man også har lagt vægt på, at spørgsmålet om en revision af konkurslovens afkræftelsesregler for tiden overvejes i det af justitsministeriet nedsatte konkurslovsudvalg.

Til U 3 og 4.

Bestemmelserne i udkastets §§ 3 og 4 vedrører *stillingen ved den umiddelbart pensionsberettigedes død*.

For så vidt angår *forsikringsaftaler*, er de tilsvarende spørgsmål reguleret i forsikringsaftalelovens §§ 102 ff. Efter disse bestemmelser kan forsikringstageren typisk ved skriftlig

meddelelse til selskabet indsætte en anden som begunstiget med den virkning, at forsikringssummen ved forsikringsbegivenhedens indtræden skal udbetales umiddelbart til denne (§ 102, stk. 1, smh. m. § 103). At forsikringssummen skal udbetales »umiddelbart« til den begunstigede betyder, at beløbet tilfalder ham uden om dødsboet, således at afdødes kreditorer, ægtefælle og arvinger er afskåret fra at gøre krav på hele eller dele af beløbet. Efterlader afdøde sig tvangsarvinger, og er den, der er indsat som begunstiget, ikke én af disse, skal forsikringssummen dog, for så vidt angår de nævnte personers ret til boslod og tvangsarvelod, behandles som tilhørende dødsboet og som tillagt den begunstigede ved testamente, medmindre begunstigelsen er gjort uigenkaldelig (§ 104, jfr. § 102, stk. 2). Er en bestemt person indsat som begunstiget, bortfalder begunstigelsen, hvis forsikringssummen skal udbetales ved eller efter forsikringstagerens død, og den begunstigede ikke overlever denne (§ 106).

For *pensionsopsparingsordningernes* vedkommende har man forsøgt i et vist omfang at overføre de regler, der gælder for forsikringsaftaler, ved indsættelse af særlige standardvilkår i aftalerne. Et typisk vilkår lyder således: »Ved medarbejderens død skal kontoens indestående udbetales — for så vidt dette lovligt kan ske — til medarbejderens pårørende, d. v. s. ægtefælle, eller hvis sådan ikke efterlades, medarbejderens livsarvinger, jfr. forsikringsaftalelovens § 105, og ellers til hans eventuelle andre arvinger.«

Det er uafklaret, hvorvidt disse klausuler skal respekteres af afdødes kreditorer og arvinger. Spørgsmålet har, så vidt ses, kun foreligget til afgørelse for domstolene i et enkelt tilfælde (utrykt kendelse af 11. januar 1961 afsagt af skifteretten i Københavns amts nordre birk i sagen nr. A. 957—60), hvor der forelå en konflikt mellem afdødes ægtefælle, der var indsat som begunstiget, og en af de øvrige arvinger. I kendelsen siges det, at skifteretten måtte være betænkelig ved at antage, at der ud over den del af kontoens indestående, der hidrørte fra arbejdsgiveren, var stiftet en for arvingerne bindende kontrakt eller trediemandsretshandel til fordel for enken. Derimod fandt retten, at principperne i forsikringsaftalelovens § 102, jfr. § 104, kunne finde analogisk anvendelse på en kontrakt af det foreliggende indhold, således at enken i henhold

hertil måtte anses berettiget til udbetaling af kontoens indestående uden om boet.

I den juridiske litteratur har man betvivlet, at den refererede underrettsdom kan tages som udtryk for gældende ret, men der synes dog at herske enighed om det rimelige i kendelsens resultat, se således *Otto Schlegel i Festskrift til Borum* (1964) side 462 og *Adam Vestberg i U.f.R.* 1964 B. side 15 f., smh. m. *H. Fischer-Møller i U.f.R.* 1961 B. side 313.

Ægteskabsudvalget kan tilslutte sig denne vurdering, og bestemmelserne i udkastets §§ 3 og 4 giver i overensstemmelse hermed kontohaveren mulighed for at træffe bestemmelse om, hvem der i tilfælde af hans død skal have kapitalen udbetalt. Har kontohaveren truffet sådan bestemmelse, finder reglerne i forsikringsaftalelovens §§ 102—106 tilsvarende anvendelse.

Udvalget har dog ikke fundet tilstrækkelig grund til at foreslå forsikringsaftalelovens meget vidtgående regel om den uigenkaldelig begunstigedes fortrinsret over for afdødes tvangsarvinger overført til at gælde også for de her omhandlede opsparingsordninger. Denne afvigelse fra forsikringsaftalelovens regler får alene praktisk betydning i de tilfælde, hvor arbejdstageren efterlader sig tvangsarvinger, men desuagtet har indsat en person uden for tvangsarvingernes kreds som begunstiget og derved forsøgt at tillægge denne et større beløb, end arveladeren kunne have tillagt den pågældende ved testamente. Efter ægteskabsudvalgets mening er det ikke rimeligt i disse tilfælde uden videre at lade den begunstigedes ret gå forud for tvangsarvingernes.

Til § 5.

Bestemmelsen vedrører spørgsmålet om, i hvilket omfang værdien af de omhandlede pensionsopsparinger kan holdes uden for et skifte som følge af kontohaverens ægtefælles død. Spørgsmålet herom opstår kun, hvis pensionsordningen ikke er gjort til særeje.

Ved ægteskabets ophør som følge af den ene ægtefælles død ophører også formuefællesskabet, og den længstlevende ægtefælle og den førstafdødes arvinger (herunder den længstlevende ægtefælle) udtager hver halvdelen af det beholdne fællesbo, medmindre undtagelse har særlig lovhjemmel, jfr. ægteskabsretsvirkningslovens § 16, stk. 2. Undtagelse gælder navnlig, hvis den længstlevende ægtefælle

vælger at overtage det hidtidige fællesbo til hensidten i uskiftet bo efter reglerne i arvelovens kap. 3; i så fald udskydes skiftet med førstafdødes arvinger, indtil det uskiftede bo skiftes være sig ved den længstlevende ægtefælles død eller i dennes levende live, jfr. herved arvelovens §§ 17, 18 og 20.

I tilfælde, hvor den længstlevende ægtefælle herefter skal skifte med den førstafdødes arvinger, opstår det spørgsmål, om den længstlevende ægtefælle skal medtage værdien af en eventuel pensionsopsparing ved opgørelsen af sin bodel, eller om værdien kan udtages forlods af kontohaveren.

På grundlag af den ovenfor side 11 note 7 refererede højesteretsdom i *U.f.R.* 1962 side 870 må det antages, at udgangspunktet efter gældende ret er, at den længstlevende ægtefælle i denne situation kan holde værdien af en ham tilhørende pensionsopsparing uden for boopgørelsen, selv om pensionsordningen ikke er gjort til særeje. Det kan dog ikke udelukkes, at konkrete omstændigheder ville kunne føre til et afvigende resultat. Udkastets § 5 afskærer imidlertid enhver tvivl om den nævnte højesteretsdoms rækkevidde ved at gennemføre udgangspunktet som en generel regel. Hensynet til den førstafdødes arvinger er efter udvalgets opfattelse tilstrækkeligt tilgodeset gennem reglerne i ægteskabsretsvirkningslovens § 23, stk. 2, og arvelovens § 21 om vederlagskrav.

Til § 6.

Bestemmelserne i udkastets §§ 6—8 regulerer *stillingen ved formuefællesskabets ophør i ægtefællernes levende live*.

Som fremhævet ovenfor i afsnit III er udgangspunktet efter gældende ret, at værdien af en pensionsopsparing som de her omhandlede skal deles efter den almindelige regel i ægteskabsretsvirkningslovens § 16, stk. 2. I overensstemmelse hermed bestemmer *udkastets* § 6, stk. 1, at der ved ophør af kontohaverens ægteskab ved skilsmisse eller omstødelse så vel som i tilfælde af bosondring eller separation tillægges kontohaverens ægtefælle ret til halvdelen af det beløb, der på tidspunktet for formuefællesskabets ophør indestod på kontoen.

Karakteren af ægtefællens ret er derefter beskrevet i udkastets § 7.

Udvalget har ikke fundet det påkrævet nærmere at konkretisere *tidspunktet for opgørelsen* af opsparens værdi, idet man går ud fra, at udvalgets udkast til lov om ægteskabets retsvirkninger gennemføres før det her fremlagte lovudkast. I så fald vil bestemmelsen i § 12, stk. 2, i det førstnævnte lovudkast være direkte anvendelig på dette spørgsmål.

Efter bestemmelsens formulering tillægges der ægtefællen ret til halvdelen af det opsparede beløb *uden om boet*. Dette afviger fra, hvad der ville følge af almindelige regler, hvorefter kontohaveren blot skulle medtage kontoens indestående som aktiv ved opgørelsen af sin bodel, således at ægtefællen på denne rråde får andel i pensionsopsparens værdi. Forskellen får praktisk betydning i tilfælde, hvor kontohaveren er insolvent, idet udkastets formulering indebærer, at ægtefællen i så fald har ret til halvdelen af opsparens, selv om dette beløb overstiger halvdelen af kontohaverens beholdne nettobodel. Denne afvigelse fra de almindelige bodelingsregler forekommer rimeligt begrundet i den omstændighed, at kontohaverens ret i henhold til pensionsaftalen i almindelighed vil være unddraget kreditorforfølgning, jfr. herved udkastets § 2.

I overensstemmelse med, hvad der ville følge af almindelige regler, hjemler *udkastets* § 6, stk. 3, at kontohaverens ægtefælle i forbindelse med bodelingen kan give afkald på sin ret. Dette indebærer vel ikke en ret for kontohaveren til at udløse ægtefællen, men i de fleste tilfælde vil det antagelig være i begges interesse at finde frem til en mindelig ordning, hvorefter pensionsordningen udtages af kontohaveren mod vederlag til ægtefællen.

Udvalget har indgående drøftet spørgsmålet om, hvorvidt også *pensionsopsparinger, der er kontohaverens særeje*, burde være omfattet af reglerne i udkastets §§ 6—9 i det omfang, der er foretaget indbetalinger til ordningen under ægteskabet, jfr. herved bemærkningerne ovenfor side 14. Man har i denne forbindelse hæftet sig ved, at reglerne om bevarelse af enkepensionsret ved skilsmisse gælder uafhængigt af, hvorledes formueforholdene i ægteskabet er arrangeret, og at det i det foregående ofte omtalte finansministerielle udvalg i sin betænkning af 1953 om fraskilte hustruers rettigheder over visse livsforsikringer og

opsparingsordninger foreslog deling af de omhandlede pensionsordninger ligeledes uanset formueforholdene i ægteskabet, jfr. nedenfor side 51, jfr. 50.

I overensstemmelse med sit hovedsynspunkt — at den lovgivning, der bringes i forslag, i videst muligt omfang alene bør have karakteren af en kodifikation af gældende ret — mener ægteskabsudvalget imidlertid ikke, at anvendelsesområdet for reglerne i udkastets §§ 6—9 bør udvides til i et vist omfang at omfatte også pensionsopsparinger, der er kontohaverens særeje. En sådan udvidelse ville indeholde en betænkelig begrænsning af den i ægteskabsretsvirkningsloven forankrede principielle forskel mellem fælleseje og særeje, og i ægtefællernes ret til frit at træffe bestemmelse om ordningen af deres formueforhold.

Bestemmelsen i udkastets § 6, stk. 2, opregner en række tilfælde, hvor deling efter stk. 1 ikke skal finde sted.

Dette gælder for det første, hvis det beløb, der indestår på kontoen, ikke overstiger 5.000 kr. Bestemmelsen, der har til hensigt at sikre, at man ikke kommer til at beskæftige sig med rettigheder af mindre værdi, hidrører fra betænkningen af 1953, jfr. nedenfor side 54.

Bestemmelsen i stk. 1 er endvidere uanvendelig, hvis ægteskabet ikke indtil det i stk. 1 nævnte tidspunkt — d. v. s. tidspunktet for formuefællesskabets ophør — har bestået i mindst 5 år. Også denne modifikation hidrører fra betænkningen af 1953, se nedenfor side 55 f. En vis parallel findes endvidere i loven om bevarelse af enkepensionsret ved skilsmisse, hvorefter det er en betingelse for at bevare retten til enkepension, at ægteskabet inden sin endelige opløsning har bestået i 5 år. Det foreliggende udkast adskiller sig fra den nævnte bestemmelse i 1941-loven derved, at ægtefællens ret i tilfælde, hvor parterne opnår skilsmisse efter forudgående separation, efter udkastet er afhængig af ægteskabets varighed indtil *separationen*, medens 1941-loven lægger vægt på ægteskabets varighed indtil *skilsmissen*. Det bemærkes i denne forbindelse, at der ved udtrykket »skilsmisse« i udkastets § 6, stk. 1, alene sigtes til tilfælde, hvor skilsmissen meddeles uden forudgående separation. Dette turde efter sammenhængen være så selvfølgeligt, at det efter udvalgets opfattelse ikke behøver at præciseres i lovteksten.

Også den sidste undtagelse, hvorefter deling efter udkastets stk. 1 ikke finder sted, hvis

kontohaverens ægtefælle har ret til en ikke ubetydelig pensionsydelse, der hverken efter de om denne særligt gældende regler medtages på skiftet ved opgørelsen af ægtefællens bodel (f. eks. ret til egenpension efter tjenestemandsløven) eller deles efter reglerne i det foreliggende udkast, har et forbillede i det lovudkast, der indeholdes i betænkningen af 1953 (§ 3, stk. 2, nedenfor side 56). Bestemmelsen forekommer velbegrunder i almindelige rimelighedsbetragtninger, men det må erkendes, at dens formulering — »... ikke ubetydelig pensionsydelse ...« kan give anledning til tvivl i retsanvendelsen. Det anvendte udtryk sigter til såvel pensionsydelsens relative som dens absolutte størrelse. Afgørelse i henhold til udkastets § 6, stk. 2, nr. 3, må i mangel af enigthed træffes af skifteretten.

Udvalget har overvejet, om der tillige burde gøres undtagelse for tilfælde, hvor *kontohaverens ægtefælle ejer betydelige særejemidler*. Under hensyn til den bestemmelse, der er optaget som § 59 i udvalgets udkast til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning, har man imidlertid ikke fundet dette påkrævet.

Det fremgår af bemærkningerne ovenfor side 14 f., at udvalget ikke finder at burde betinge ægtefællens ret af, at der ved separationen eller skilsmissen tillægges den pågældende ret til underholdsbidrag, sml. herved § 3, stk. 2, i lovudkastet af 1953 (nedenfor side 56).

Om tilfælde, hvor der til pensionsaftalen er knyttet bestemmelse om anvendelse af midlerne til indkøb af livrente eller lignende, henvises til bemærkningerne nedenfor vedrørende udkastets § 7, stk. 2.

Til 7—9.

Bestemmelserne i udkastets §§ 7—9 indeholder den *nærmere udformning af ægtefællens ret efter § 6*.

I overensstemmelse med almindelige regler fastsætter § 7, stk. 1 og 2, at ægtefællens ret til halvdelen af det opsparede beløb først bliver aktuel, når det bånd, der hviler på den umiddelbart pensionsberettigedes ret, hæves. De renter og andre tillæg, navnlig bonus, der efter pensionsaftalen tilfalder den del af kapitalen, der efter § 6, stk. 1, tilhører ægtefællen, tilskrives efter § 7, stk. 1, dennes andel, men såvel ægtefællens andel af kapitalen som de påløbne rentebeløb forfalder efter § 7, stk.

2, først til betaling, når kontohaveren opfylder betingelserne for at få det opsparede beløb udbetalt, når kontohaveren faktisk får beløbet udbetalt, eller når han afgår ved døden. Ægtefællen har således krav på at få beløbet udbetalt, når pensionsbegivenheden er indtrådt, selv om den pensionsberettigede vælger at lade indeståendet forblive på kontoen også i tiden herefter. Hvis den pensionsberettigede hæver det opsparede beløb i utide, skal der efter skattelovgivningen erlægges en særlig afgift til statskassen, jfr. ovenfor side 21. Efter ægteskabsudvalgets opfattelse bør reglerne herom udformes således, at afgiften af det samlede indestående fordeles forholdsmæssigt på de to andele, hvorefter den del af afgiftsbeløbet, der falder på ægtefællens andel, opkræves hos denne.

Udvalget har indgående overvejet, hvorledes der skal forholdes i tilfælde, hvor de opsparede midler ifølge bestemmelse i pensionsaftalen også efter pensionsalderens indtræden vil være unddraget kontohaverens fri rådighed enten ved en livsvarig båndlæggelse eller ved vilkår om, at der ved arbejdstagerens fratræden kun kan disponeres over kapitalen til pensioneringsformål godkendt af arbejdsgiveren, typisk indkøb af liv- eller overlevelsereente. I forbindelse med tilladelse til anbringelse af udtrædelsesgodtgørelse fra en pensionskasse i kapitalopsparingsordninger forekommer det ligeledes undertiden, at opsparingen ved forsikringsrådets foranstaltning klausuleres således, at midlerne til sin tid skal anvendes til indkøb af liv- eller overlevelsereente. Som anført ovenfor side 11, kan der rejses spørgsmål om, hvorvidt klausuler som de nævnte giver den pensionsberettigedes ret en så personlig karakter, at den efter gældende ret kan holdes uden for et skifte, se for en bekræftende besvarelse *Otto Schlegel i Festskrift til Borum (1964)* side 455 f., og *H. Fischer-Møller i U.f.R. 1961 B.* side 308 f., men herimod *Adam Vestberg i U.f.R. 1964 B.* side 16 f. Det kan også nævnes, at de komplicerede regler i § 5. stk. 2, jfr. § 4, stk. 2. i det lovudkast, der blev fremlagt i betænkningen af 1953, formentlig i vidt omfang ville indebære, at opsparingen i sådanne tilfælde kunne udtages forlods af den pensionsberettigede.

Under hensyn til, at indsættelse af en særbestemmelse om, at kapitalpensionsordninger, til hvilke der er knyttet båndlæggelsesklausuler, ikke skulle omfattes af udkastets §§ 6—9,

muligt ville kunne give anledning til misbrug, har man ikke ment at burde stille forslag om optagelse af en sådan bestemmelse i lovudkastet. Også sådanne opsparingsordninger er altså omfattet af delingsreglen i § 6 med den virkning, at en eventuel båndlæggelsesklausul, dersom der finder deling sted efter § 6, alene rammer den del af opsparingen, som udlægges til kontohaveren.

Bestemmelsen i udkastets § 7, stk. 3, forudsætter, at ægtefællen selv anmelder sin ret over for pengeinstituttet. Er dette sket, kan pengeinstituttet ikke med frigørende virkning over for den anmeldende ægtefælle udbetale hele det opsparede beløb til kontohaveren. Bestemmelsen udelukker ikke, at pengeinstituttet efter dansk rets almindelige regler kan ifalde erstatningsansvar ved at udbetale til kontohaveren, selv om ægtefællen ikke har anmeldt sin ret.

Reglerne i udkastets § 7 vil formentlig medføre, at man i praksis, når det beløb, der indestår på en pensionsopsparingskonto, deles efter § 6, foretager en opdeling af kontoen i to underkonti. Dette er i og for sig forudsat ved formuleringen af udkastets § 6, stk. 1. Når det her fastsættes, at der i de nævnte tilfælde skal foretages deling af det beløb, der »indestod på kontoen«, sigtes der i tilfælde, hvor kontoen allerede tidligere har været inddraget under et skifte, naturligvis til den del af kontoen, der på dette skifte blev udlagt til vedkommende ægtefælle.

Udkastets § 8, stk. 1, hjemler en »tilbagefaldsret« for kontohaveren, hvis ægtefællen afgår ved døden, før den pågældendes andel i kapitalen forfalder til betaling, eller hvis separation bortfalder. Bestemmelsen er begrundet i den betragtning, at delingen af kapitalpensionsopsparingen, der typisk vil medføre, at kontohaverens pensionssikring bliver utilstrækkelig, ikke bør opretholdes, når opsparingen som følge af samlivets genoptagelse må formodes at blive anvendt til fælles alderdomssikring, eller, i tilfælde af ægtefællens død, når delingen alene vil være til fordel for ægtefællens arvinger. En lignende regel findes i betænkningen af 1953, jfr. bemærkningerne nedenfor side 50 og 58.

Efter ægteskabslovens § 75 bortfalder separationens virkninger for fremtiden, hvis separerede ægtefæller genoptager samlivet. Dette indebærer blandt andet, at det ved separationen afbrudte formuefællesskab genopvåg-

ner, dog således at hver ægtefælles bodel udgør, hvad der tillagdes den pågældende ved separationsskiftet, samt hvad han senere har erhvervet, jfr. *Ernst Andersen: Familieret* (2. udg. 1967) side 103. Særreglen om tilfælde, hvor separation bortfalder, afviger således fra, hvad der ville følge af almindelige regler.

Efter *udkastets* § 8, stk. 2, kan ægtefællen ikke disponere over sin ret til en andel af kapitalen m. v., så længe beløbet ikke er forfaldent til betaling. Bestemmelsen er i og for sig en konsekvens af den i stk. 1 hjemlede tilbagefaldsret. Ægtefællens ret er endvidere unddraget kreditorfølging.

Udkastets § 8, stk. 2, svarer til de regler, der efter forsikringsaftalelovens §§ 109 og 116, stk. 1, gælder for den begunstigedes ret i henhold til en livsforsikringspolice. Det ville i øvrigt formentlig følge af almindelige regler, at ægtefællens ret ikke kan gøres til genstand for retsfølging, jfr. herved *Bernhard Gomard: Føgedret* (2. udg. 1966) side 75—78. Man har dog fundet det rimeligt at give ægtefællen mulighed for at overdrage sin ret til kontohaveren, efter at deling i henhold til § 6 har fundet sted. En sådan overførelse vil også kunne komme på tale som et led i en forligsmæssig bodeling, jfr. udtrykkeligt *udkastets* § 6, stk. 3.

Udvalget går ud fra, at en tilbageførelse af kontohaverens ægtefælles ret til kontohaveren selv i medfør af *udkastets* § 8 ikke vil kunne danne grundlag for påligning af arve- eller gaveafgift.

Udkastets § 9 fastsætter, at kontohaveren ikke, efter at deling i henhold til § 6 har fundet sted, kan træffe aftale om *ændring af pensionsaftalen* til skade for ægtefællen. Kontohaveren kan altså ikke med virkning for ægtefællen gå ind på en forhøjelse af pensionsalderen eller på andre skærpelser af betingelserne for at få beløbet udbetalt. Hvis der omvendt træffes aftale om udbetaling af pensionsopsparingen til kontohaveren på et tidligere tidspunkt end oprindelig fastsat, følger det derimod af *udkastets* § 7, stk. 2, at denne lempelse får virkning også for ægtefællen, idet dennes andel af kapitalen med påløbne renter m. v. forfalder til betaling, når kontohaveren får udbetalt sin andel. På samme måde vil en *ophævelse af pensionsaftalen* få betydning for ægtefællens ret.

Kapitel 2.

Kapitalforsikring i pensionsøjemed.

Til § 10.

Bestemmelsen *angiver anvendelsesområdet* for de øvrige regler i *udkastets* kapitel 2.

Bestemmelserne i *udkastets* kapitel 2 tilsigter at gennemføre tilsvarende regler for *kapitalforsikring* i pensionsøjemed som dem, der efter *udkastets* kapitel 1 skal gælde for *pensionsopsparing*. Som det vil være fremgået af bemærkningerne ovenfor til de enkelte bestemmelser i *udkastets* kapitel 1, indeholder forsikringsaftaleloven regler om kreditorbeskyttelse og om stillingen ved den umiddelbart pensionsberettigedes død, der i det væsentlige svarer til *udkastets* §§ 2—4. I *udkastets* kapitel 2 har man derfor alene haft nødig at optage regler om stillingen ved skifte som følge af den pensionsberettigedes ægtefælles død samt ved formuefællesskabets ophør i ægtefællernes levende live.

Den anførte forskel i indholdet af *udkastets* kapitel 1 over for kapitel 2 er baggrunden for, at udvalget har fundet det forsvarligt at drage grænserne for det saglige anvendelsesområde for bestemmelserne i kapitel 2 noget videre end sket i § 1 for så vidt angår *udkastets* kapitel 1; navnlig har man ikke ment det påkrævet at fastholde de absolutte aldersgrænser i *udkastets* § 1 i relation til kapitalforsikringerne. Den fornødne begrænsning indeholdes i stedet i beskrivelsen af de pensionsordninger, der skal være omfattet af kapitel 2, som »*kapitalforsikring i pensionsøjemed*«, samt i kravet om, at arbejdstageren ikke må have fri rådighed over policen. Der kan i denne forbindelse også henvises til § 1 i lovudkastet fra betænkningen af 1953, der medtog ». . . ægtefællers livsforsikringer (kapitalforsikringer) . . ., som er knyttet til et tjenesteforhold, og som de ikke har fri rådighed over.«

Bestemmelserne i *udkastets* kapitel 2 omfatter kun kapitalforsikring, men det hvadenten forsikringssummen udbetales én gang for alle eller anpartsvis over en forud fastsat årrække (»*annuitetsforsikring*«). Egentlige renteforsikringer er derimod ikke reguleret af det foreliggende lovudkast, hvilket er i overensstemmelse med lovudkastet i betænkningen fra 1953. se nærmere nedenfor side 54.

Til § 11.

Bestemmelsen vedrører spørgsmålet om, i hvilket omfang værdien af de omhandlede kapitalforsikringer kan holdes uden for et skifte som følge af kontohaverens ægtefælles død. Det nævnte spørgsmål er ikke reguleret i loven om forsikringsaftaler.

Ved bestemmelsen i udkastets § 11 foreslås det at gennemføre samme løsning som den, der for pensionsopsparingsordningernes vedkommende indeholdes i udkastets § 5, og der kan i det hele henvises til bemærkningerne til denne bestemmelse.

Til § 12.

Bestemmelsen vedrører *stillingen ved formuefællesskabets ophør i ægtefællernes levende live*. Heller ikke dette spørgsmål er reguleret i forsikringsaftaleloven. Om gældende ret henvises til fremstillingen ovenfor i afsnit III.

Bestemmelsen i udkastets § 12 tilsigter at overføre tilsvarende regler som dem, der efter udkastets §§ 6—9 skal gælde for pensionsopsparingsordningerne, og der kan for så vidt henvises til bemærkningerne til disse bestemmelser i det foregående.

Den tekniske gennemførelse af ligedelingskravet i relation til kapitalforsikringer har imidlertid gjort det nødvendigt at optage en særlig bestemmelse herom i *udkastets § 12, stk. 1*. Herefter skal den forsikredes ægtefælle ved formuefællesskabets ophør indsættes som uigenkaldeligt begunstiget for halvdelen af den forsikringsydelse, der svarer til forsikringens nettopræmiereserve på dette tidspunkt. Da forsikringens tilbagekøbsværdi fremkommer ved at fradrage visse beløb i nettopræmiereserven, bevirker anvendelsen af dette beløb ved beregningen, at ægtefællen får en noget bedre stilling end i tilfælde, hvor forsikringen ikke er knyttet til et tjenesteforhold. Denne forskel forekommer imidlertid rimeligt begrundet i det forhold, at ægtefællen må respektere det bånd, der efter pensionsaftalen hviler på den pensionsberettigedes ret. Anvendelsen af nettopræmiereserven ved beregningen af ægtefællens andel var i øvrigt bragt i forslag i betænkningen af 1953, se nedenfor side 56 f.

Udkastets § 12, stk. 3, indeholder ingen bestemmelse om forrentning m. v. af det beløb, begunstigelsen omfatter, sml. udkastets § 7, stk. 1. Dette skyldes, at rente og bonus indgår i forsikringsselskabernes godkendte bereg-

ningsgrundlag og derfor automatisk tages i betragtning.

Den begunstigedes ret ifølge policen skal — i overensstemmelse med, hvad der efter udkastets § 7, stk. 2, gælder for ægtefællens ret til andel af en pensionsopsparing — forfalde til betaling ikke blot ved den forsikredes død, men også når den forsikrede faktisk får udbetalt sin del af forsikringssummen eller dog opfylder betingelserne herfor. Dette er fastsat i udkastets § 12, stk. 2, der for så vidt fraviger den almindelige regel i forsikringsaftalelovens § 107, hvorefter indsættelse af en begunstiget, dersom forsikringssummen efter aftalen skal udbetales, når forsikringstageren enten dør eller opnår en bestemt alder, kun skal anses gældende for dødsfaldet.

Efter forsikringsaftalelovens § 108, stk. 2, er den forsikringstager, der har indsat en anden som uigenkaldeligt begunstiget, afskåret fra uden den begunstigedes samtykke at råde således over forsikringen, at den begunstigedes ret derved indskrænkes eller forspildes. Efter udvalgets opfattelse bør der foretages deling efter § 12, stk. 1—3, selv om forsikringstageren uigenkaldeligt har indsat en anden end ægtefællen som begunstiget. Under hensyn til den nævnte bestemmelse i forsikringsaftaleloven har man fundet det rigtigst at optage en udtrykkelig bestemmelse herom i udkastets § 12, stk. 4.

Efter forsikringsaftalelovens § 103 er indsættelse af en begunstiget kun gyldig, såfremt den skriftligt meddeles selskabet eller optages i eller påtegnes policen af selskabet, jfr. herved udkastets § 12, stk. 1, 2. pkt. Efter den nævnte lovs § 108, stk. 2, gælder det som allerede nævnt endvidere, at forsikringstageren, dersom en anden uigenkaldeligt er indsat som begunstiget, er afskåret fra, uden den begunstigedes samtykke at råde over forsikringen til skade for den begunstigedes ret. Under hensyn hertil har man ikke fundet det påkrævet at overføre bestemmelserne i udkastets § 7, stk. 3, og § 9 til også at gælde for kapitalforsikring i pensionsøjemed.

Kapitel 3.

Ikrafttrædelsesbestemmelser m. v.

Til § 13.

Under hensyn til, at bestemmelserne i udkastet i det væsentlige alene indeholder en

kodifikation af, hvad der må antages at være gældende ret. har man fundet det forsvarligt at foreslå, at udkastets beste rimeiser også finder anvendelse på pensionsaftaler, der er indgået før den nye lovs ikrafttræden, jfr. §13, stk. 1. Reglerne i § 12, stk. 1—3, skal dog ikke finde anvendelse, for så vidt den forsikrede før lovens ikrafttræden uigenkaldeligt har indsat en anden end ægtefællen som begunstiget, jfr. § 73. stk. 4.

Overgangsbestemmelserne i udkastets § 13, stk. 2 og 3, svarer til § 3 i lov nr. 412 af 18. december 1963 om ændringer i skifteloven.

Til § 14.

Bestemmelsen svarer til § 57 i udvalgets udkast til ny lov om ægteskabets retsvirkninger, og der henvises i det hele til bemærkningerne hertil i ægteskabsudvalgets betænkning III (nr. 415/1966) side 58.

BILAG

København, den 22. februar 1962

Justitsministeriet, Christiansborg Slotsplads 1, K.

Igen gennem en årrække har der i sparekasser og banker eksisteret særlige spærrede indlånskonti, som var oprettet efter aftaler mellem arbejdsgivere og medarbejdere med det formål gennem regelmæssige indskud fra arbejdsgiveren og medarbejderen i forening eller fra arbejdsgiveren alene at opspare en kapital til medarbejderen, der kunne sikre medarbejderen eller i tilfælde af dennes død medarbejdernes nærmeste pårørende en pension. Denne særlige opsparing tilsigter altså at fyldestgøre ganske det samme formål, som opnås ved tegning af livs- og pensionsforsikringer eller gennem medlemskab i en pensionskasse.

Den pensionsopsparing, der foregår gennem pengeinstitutterne, vil i første række være bestemt af økonomiske overvejelser over størrelsen af den pensionskapital, der kan opnås gennem en ren opsparingsordning eventuelt kombineret med en forsikringsmæssig dækning af risiko mod død og invaliditet i forhold til den pensionskapital eller løbende pension, der kan opnås gennem tegning af kapital- eller pensionsforsikringer eller gennem medlemskab i en pensionskasse.

Den rene pensionsopsparing vil ud fra sådanne overvejelser typisk blive foretrukket af pensionstagere, der ikke er forsørgere, eller som på grund af enten pensionsmæssig høj alder eller utilfredsstillende helbred ikke eller kun mod en uforholdsmæssig høj præmie kan sikre sig en passende pension ved forsikring eller i pensionskasse. Det kan endvidere forekomme, at der ikke findes en pensionskasse i eller for den pågældende virksomhed, som medarbejderen kan tilslutte sig.

Med den i de senere år stedfundne udvikling

på arbejdsmarkedet og det deraf følgende forøgede krav om social tryghed for medarbejderne i de enkelte virksomheder, er behovet for etablering af kollektive og individuelle pensionsordninger steget stærkt. For pengeinstitutterne har dette medført en stærk forøgelse af det samlede antal kapitalpensionskonti og indestændet på disse konti.

Lovgivningsmagten har erkendt den store betydning, pensionsopsparingen har, dels ved i lov om forsikringsaftaler og lov om tilsyn med pensionskasser at fastsætte regler, der tilsigter at værne pensionstagerens og de begunstigedes interesser samt ved i lov om beskattning af renteforsikringer m. v. nr. 150 af 28. maj 1958 at fastslå særlige skattemæssige begunstigelser for pensionsordninger. Medens de førstnævnte love ikke omfatter den pensionsopsparing, der finder sted i pengeinstitutterne, omfatter loven om beskattning af renteforsikringer både pensionsopsparing i forsikringselskaber, pensionskasser og pengeinstitutter. Ønsker man at stimulere pensionsopsparingen, er det imidlertid ikke tilstrækkeligt kun at give fiskale begunstigelser, men det må tillige anses for påkrævet, at der i privatretlig henseende består regler, der beskytter opsparingen mod at kunne anvendes til andre formål end forsørgelsesmæssige.

I loven om forsikringsaftaler og i loven om tilsyn med pensionskasser indeholdes regler, der beskytter opsparingen mod kreditorfølgning og i øvrigt sikrer, at pensionsmidlerne kommer de begunstigede til gode.

Derimod findes der ingen udtrykkelige lovregler for den pensionsopsparing, der sker gennem pengeinstitutterne. Dette har forment-

lig sin historiske forklaring derved, at en mere omfattende og udbygget form for pensionsløsning gennem pengeinstitutterne først har foreligget efter gennemførelsen af lovene om forsikringsaftaler og tilsyn med pensionskasser. Det stiller sig tvivlsomt, hvorvidt pensionstageren og de begunstigedes ret til pensionskapitalen er beskyttet i tilsvarende omfang efter gældende ret, og det er derfor vor opfattelse, at der er behov for lovregler, der yder en sådan beskyttelse. De beskyttelsesregler, der nærmere må kræves, for at en pensionsordning med sikkerhed skal kunne fyldestgøre sit formål, kan sammenfattes i følgende 3 punkter:

- 1) Lovregler, der effektivt beskytter mod kreditorforfølgning i pensionsmidlerne, så længe pensionsretten ikke er aktuel.
- 2) Lovregler, der sikrer, at pensionsmidlerne i tilfælde af dødsfald ikke inddrages under dødsboet, men tillægges de begunstigede direkte.
- 3) Lovregler, der på rimelig måde løser spørgsmålet om skifte af pensionsretten ved skifte af formuefællesskab mellem ægtefæller i levende live.

ad 1

Som nævnt ovenfor indeholder forsikringsaftaleloven (§§ 116—117) og loven om tilsyn med pensionskasser (§ 18) regler, der sikrer pensionsmidlerne mod kreditorforfølgning. Derimod indeholder lovgivningen ikke tilsvarende regler, der sikrer kapitalpensionskonti 1 pengeinstitutter, og en analogislutning fra disse særlige regler er formentlig tvivlsom.

Man har derfor søgt at sikre sig ved privatretlige aftaler.

I de standardaftaler, der indgås mellem arbejdsgiver og medarbejder om kapitalpensioner i pengeinstitutter, indeholdes en bestemmelse, der fastslår, at kontoens indestående ikke kan overdrages til eje eller pant eller gøres til genstand for retsforfølgning fra kreditorernes side, så længe betingelserne i aftalen for kapitalens udbetaling ikke er til stede. Der henvises til vedlagte eksemplar af bankernes og sparekassernes standardoverenskomster om kapitalpension samt til vedlagte af Danske Bankers Fællesrepræsentation og af 2 københavnske sparekasser udarbejdede brochurer, hvori pensionsopsparingsreglerne er gengivet. Den omhandlede bestemmelse er netop vedtaget med henblik på at sikre, at

kapitalen ikke gennem retshandler eller ved kreditorforfølgning kommer til udbetaling i strid med pensionsformålet og er i øvrigt påkrævet efter § 3 i lov om beskatning af renteforsikringer m. v., for at pensionsordningen kan opnå skattemæssig godkendelse som pensionsordning. Selv om flere hensyn taler for, at bestemmelsen har gyldighed efter sit indhold, haves der ingen sikkerhed for, at den har retsvirkning i forhold til arbejdstagerens kreditorer, især ikke for så vidt angår den del af kapitalen, der måtte hidrøre fra arbejdstagerens egne bidrag. Nogen støtte for gyldigheden kan formentlig ikke hentes i renteforsikringslovens § 3, dels fordi denne formentlig kun fastslår båndlæggelse af den del af kapitalen, der hidrører fra arbejdsgiverens bidrag til pensionsordningen, dels fordi den kun bygger på en forudsætning om, at sådanne aftaler kan have retsvirkning og således lader spørgsmålets afgørelse bero på almindelige formueretlige regler. I denne forbindelse skal fremhæves, at renteforsikringsloven gennem reglen i § 2, stk. 1, nr. 2, om, at bidragene definitivt skal udskilles af arbejdsgiverens formue og unddrages hans rådighed, og den fortolkning, skattedepartementet har anlagt af denne bestemmelse i relation til de retlige bånd, arbejdsgiveren kan lægge på kapitalpensioner, i et vist omfang har hindret pensionsaftaler, der effektivt udelukker midlerne fra kreditorforfølgning, idet arbejdsgiver og medarbejder har været udelukket fra at træffe aftaler, der kun betinget gav medarbejderen ejendomsret over midlerne.

Man kan således nære nogen frygt for, at den usikre retstilstand, der hersker på dette område, vil kunne hæmme en yderligere udbredelse af kapitalpensionsordninger i pengeinstitutterne; en udvikling, som lovgivningen gennem renteforsikringsloven har søgt at fremme. Det vil derfor være ønskeligt, at der ved lov søges gennemført regler, der kan sikre kapitalpensionsindskud imod kreditorforfølgning, i hvilken forbindelse adgangen til ved aftale at råde over midlerne endvidere bør begrænses.

ad 2

Spørgsmålet om pensionskapitalens fordeling foreligger dels i den situation, at medarbejderen (kontohaveren) dør, dels i den situation, at medarbejderens ægtefælle dør.

og skifte af ægtefællernes fællesbo skal finde sted.

Om den første situation indeholdes der i bankernes og sparekassernes standardkontrakter om kapitalpension en bestemmelse, der fastslår, at kontoens indestående med fradrag af en vis afgift ved medarbejderens død udbetales til hans ægtefælle, eller hvis han ikke efterlader sig ægtefælle, til hans livsarvinger.

Man har herved søgt fastslået den samme regel, som gælder efter forsikringsaftalelovens § 102 for forsikringer, hvori der er indsat en begunstiget, og hvorefter forsikringssummen ved forsikringstagerens død udbetales umiddelbart til den begunstigede uden om kontohaverens dødsbo.

Det stiller sig imidlertid tvivlsomt, hvorvidt bestemmelsen kan tillægges gyldighed i forhold til kontohaverens arvinger og kreditorer, idet der ikke findes nogen lovregel for pensionsopsparingen i pengeinstitutter svarende til forsikringsaftalelovens § 102.

I en kendelse afsagt den 11. januar 1961 af Københavns amts Nordre Birks skifteret i sag A. 957/60 er reglen i forsikringsaftalelovens § 102, stk. 1, anvendt analogt på en kapitalpensionsordning i en bank, således at indeståendet mod en livsarvings protest blev udbetalt til kontohaverens efterlevende ægtefælle. Denne kendelse blev imidlertid ikke appelleret, og spørgsmålet om de højere instansers stilling til muligheden for at anvende forsikringsaftaleloven analogt på kapitalpension i pengeinstitutter står derfor stadig åben.

Med hensyn til den situation, at medarbejderens ægtefælle dør, og skifte af kontohaverens bodel skal finde sted, har en den 18. januar 1962 afsagt Østre Landsretsdom i sag X. nr. 224/1961 statueret, at kapitalpensionen indgik under formuefællesskab og dermed under skiftet af den længstlevendes (kontohaverens) bodel.

ad 3

Spørgsmålet om, hvorvidt kapitalpensionen skal inddrages under skifte mellem kontohaveren og dennes ægtefælle i anledning af ægtefællernes separation eller skilsmisse, er ikke omhandlet i bankernes og sparekassernes standardkontrakter om kapitalpension. En højesteretsdom refereret i Ugeskrift for Retsvæsen 1961. side 23, har statueret, at kapitalpensionen var omfattet af formuefællesskabet mellem ægtefællerne og derfor måtte deles, men med

respekt af den båndlæggelse, hvorom kontoen var blevet påtegnet. For løbende pensionsydelse er spørgsmålet om den fraseparerede eller fraskilte hustrus ret til andel i mandens pension behandlet i loven om bevarelse af enkepensionsret nr. 102 af 14. marts 1941. Denne lov finder imidlertid ikke anvendelse på kapitalpensioner og vil ikke kunne anvendes analogt.

Problemerne om båndlæggelse af kapitalpensioner i pengeinstitutter har været drøftet i det af finansministeren nedsatte udvalg vedrørende loven om beskatning af renteforsikringer m. v., idet den usikre retstilstand volder skattemyndighederne administrative vanskeligheder, f. eks. med hensyn til bedømmelse af, om der foreligger fornøden båndlæggelse efter renteforsikringslovens § 3.

Båndlæggelsesproblemet har endvidere været drøftet i udvalget i forbindelse med de selvstændige erhvervsdrivendes adgang til opsparing i pensionsøjemed på spærrede konti i pengeinstitutterne (selvpensioneringskonti i henhold til renteforsikringslovens § 20). Den privatretlige bedømmelse af sådanne ordninger stiller sig formentlig mere uafklaret end ved pensionsordningerne i arbejdstagerforhold, hvilket efter de foran anførte synspunkter både i sig selv og ud fra administrative grunde er uheldigt.

Renteforsikringsudvalget har ikke fundet, at de foreliggende privatretlige spørgsmål henhører under udvalgets kommissorium, men har tilsluttet sig det hensigtsmæssige i, at der på dette område søges gennemført en lovgivning, der kan give kapitalpensionskonti i pengeinstitutterne den beskyttelse, som må anses for nødvendig for, at kapitalpensionerne på rimelig måde kan opfylde de forsørgelsesmæssige formål, som de tilsigter at fyldestgøre, og som skattemæssigt kan administreres efter mere enkle og sikre regler end de, der gælder i øjeblikket.

På denne baggrund er det blevet aftalt, at finansministeriets repræsentanter i udvalget skulle søge forhandling med justitsministeriet om sagen, og at sagen skulle følges op af pengeinstitutternes organisationer. I overensstemmelse hermed skal Danmarks Sparekasseforbund og Danske Bankers Fællesrepræsentation herved henstille til justitsministeriet villigst at overveje mulighederne for en lovgivning, der kan give kapitalpensioner med

indskud i pengeinstitutter en privatretlig retsstilling, som på bedst mulig måde sikrer pensionen for kontohaveren og den personkreds, som tilsigtes forsydret gennem pensionen.

Sparekasseforeningen og fællesrepræsentationen står til disposition for en mundtlig drøftelse af sagen, såfremt justitsministeriet måtte skønne det hensigtsmæssigt.

I ærbødighed

Danmarks sparekasseforening

O. Blinkenberg Nielsen.

H. Beck.

Danske bankers fællesrepræsentation

H. Hoffmann.

A. Skjoldager-Nielsen.

Lov nr. 102 af 14. marts 1941 om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse, som ændret ved lov nr. 268 af 14. juni 1951, og § 67 i lov nr. 154 af 7. juni 1958 om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd opstillet som paralleltekster.

1941-loven.

Tjenestemandsslovens § 67.

§ 1. Denne lov omfatter tjenestemænd og andre, hvem en enkepensionsordning er sikret som led i deres tjenesteforhold.

Stk. 2. Retten til enkepension berøres ikke af, at separation imellem ægtefællerne har fundet sted.

Stk. 3. Såfremt enkepension er sikret ved overlevelsrente, bestemmes det ved bevillingen eller dommen, hvorvidt forsikringen skal overgå til den fraskilte hustru fri rådighed.

Stk. 4. Er enkepensionsordningen derimod kollektiv, kommer nedenstående regler til anvendelse.

§ 2. Når ægteskabet, efter at have bestået i mindst 5 år, ophæves ved skilsmisse, bevarer den fraskilte hustru sin ret til enkepension, medmindre det i skilsmissevilkårene er fastsat, at der ikke tillægges hende underholdsbidrag, eller der iøvrigt i det enkelte tilfælde måtte være truffet bestemmelse om, at hun ikke skal bevare enkepensionsretten. Forsåvidt der herefter tilkommer den fraskilte hustru ret til enkepension, optages der i bevillingen eller dommen en udtrykkelig bestemmelse herom. Den trufne afgørelse kan ikke ændres i medfør af § 71 i lov nr. 276 af 30. juni 1922 om ægteskabs indgåelse og opløsning.

Stk. 2. Såfremt det den fraskilte hustru tillagte underholdsbidrag ifølge skilsmissevilkårene måtte være gjort tidsbegrænset, er hun kun berettiget til at oppebære enkepension i det tidsrum, i hvilket hun ville have været berettiget til underholdsbidrag.

Stk. 3. Har manden indgået nyt ægteskab, og er såvel hans fraskilte hustru som enken berettiget til enkepension, deles denne imellem dem i forhold til det antal påbegyndte år,

§ 67. Uberettigede til enkepension er tjenestemænds enker, hvis ægteskabet er indgået efter mandens 60. år eller på hans dødsleje eller efter, at han var afskediget med pension eller ventepenge, uden at genindtrædelse i statstjenesten har fundet sted.

Stk. 2. —

Stk. 3. Retten til enkepension berøres ikke af, at separation har fundet sted.

Stk. 4. Når en tjenestemand's ægteskab efter at have bestået i mindst 5 år ophæves ved skilsmisse, bevarer den fraskilte hustru sin ret til enkepension, medmindre det i skilsmissevilkårene er fastsat, at der ikke tillægges hende underholdsbidrag, eller der i øvrigt i det enkelte tilfælde måtte være truffet bestemmelse om, at hun ikke skal bevare enkepensionsretten. For så vidt der herefter tilkommer den fraskilte hustru ret til enkepension, optages der i bevillingen eller dommen en udtrykkelig bestemmelse herom. Den trufne afgørelse kan ikke ændres i medfør af § 71 i lov nr. 276 af 30. juni 1922 om ægteskabs indgåelse og opløsning. Såfremt det den fraskilte hustru tillagte underholdsbidrag ifølge skilsmissevilkårene måtte være gjort tidsbegrænset, er hun kun berettiget til at oppebære enkepension i det tidsrum, i hvilket hun ville have været berettiget til underholdsbidrag.

Stk. 5. Har tjenestemanden indgået nyt ægteskab, og er såvel hans fraskilte hustru som enken berettiget til enkepension, deles denne imellem dem i forhold til det antal påbegyndte

hvori hver af dem har været gift med ham; den enkeltes andel skal i det mindste udgøre Vs af enkepensionen, jfr. dog bestemmelsen i stk. 6.

Stk. 4. Den fraskilte hustrus ret til enkepension bortfalder, når hun indgår nyt ægteskab, og indtræder ikke på ny, selv om dette senere ophører ved dødsfald eller skilsmisse.

Stk. 5. Efter mandens død er bortfald af pensionsretten for den ene hustrus vedkommende ved dødsfald, nyt ægteskab eller på anden måde uden betydning for den anden hustrus pensionsforhold. Er den fraskilte hustrus andel i pensionen begrænset til et bestemt tidsrum, jfr. stk. 2, indtræder enken dog med ophøret af dette tidsrum i den fraskilte hustrus pensionsandel.

Stk. 6. Foranstående regler finder tilsvarende anvendelse, for så vidt manden måtte efterlade sig flere fraskilte hustruer; i tilfælde, hvor enkepensionen skal deles imellem flere end to berettigede, finder en ligedeling sted.

Stk. 7. Såfremt manden udtræder af pensionsordningen uden pension og der tillægges ham en udtrædelsesgodtgørelse, eller han tilbagekøber pensionsforsikringen, har hans fraskilte hustru, bortset fra det i § 2, stk. 2, omhandlede tilfælde, ret til Vs af godtgørelsen eller tilbagekøbsværdien. Har manden indgået nyt ægteskab og er også den nye hustru berettiget til ved hans død at oppebære pension efter ham, er den fraskilte hustru dog kun berettiget til en efter reglerne i stk. 3 fastsat andel i nævnte trediedel af godtgørelsen eller tilbagekøbsværdien. Er der flere fraskilte hustruer, kommer bestemmelsen i stk. 6 til anvendelse.

Stk. 8. Så længe den i stk. 1 omhandlede afgørelse ikke behørigt anmeldes over for den myndighed eller institution, hvem det påhviler

år, hvori hver af dem har været gift med tjenestemanden; den enkeltes andel skal i det mindste udgøre V3 af enkepensionen, jfr. dog bestemmelsen i stk. 8.

Stk. 6. Den fraskilte hustrus ret til enkepension bortfalder, når hun indgår nyt ægteskab, og indtræder ikke på ny, selv om dette senere ophører ved dødsfald eller skilsmisse.¹⁾

Stk. 7. Efter mandens død er bortfald af pensionsretten for den ene hustrus vedkommende ved dødsfald, nyt ægteskab eller på anden måde uden betydning for den anden hustrus pensionsforhold. Er den fraskilte hustrus andel i pensionen begrænset til et bestemt tidsrum, jfr. stk. 4, sidste punktum, indtræder enken dog med ophøret af dette tidsrum i den fraskilte hustrus pensionsandel.

Stk. 8. Foranstående regler finder tilsvarende anvendelse, for så vidt tjenestemanden ved sin død efterlader sig flere fraskilte hustruer; i tilfælde, hvor enkepensionen skal deles imellem flere end to berettigede, finder en ligedeling sted.

Stk. 9. Såfremt enken allerede ved ægteskabets indgåelse oppebar egenpension, tilfalder hele enkepensionen den eller de fraskilte hustruer.

Stk. 10. Såfremt tjenestemanden afskediges uden pension, har den fraskilte hustru, bortset fra det i stk. 4, sidste punktum, omhandlede tilfælde, ret til Vs af de ham i henhold til § 50, stk. 3, tilkommende pensionsbidrag. Har manden indgået nyt ægteskab, og er også den nye hustru berettiget til ved hans død at oppebære pension efter ham, er den fraskilte hustru dog kun berettiget til en efter reglerne i stk. 5 fastsat andel i nævnte tredjedel af pensionsbidragsbeløbet. Er der flere fraskilte hustruer, kommer bestemmelsen i stk. 8 til anvendelse.

Stk. 11. Så længe den i stk. 4 omhandlede afgørelse ikke behørigt anmeldes over for finansministeriet, kan dette med frigørende virk-

¹⁾ Bestemmelsen må sammenholdes med § 68, stk. 2, 1. pkt.: »Hvis en enkepension er bortfaldet derved, at enken har indgået nyt ægteskab, er hun dog berettiget til atter at få den samme pension, når det nye ægteskab ophører ved dødsfald eller skilsmisse.«

Denne bestemmelse, der også gælder, hvor det første ægteskab er ophævet ved skilsmisse, er kun anvendelig, hvis den fraskilte hustrus ret til enkepension er blevet aktuel inden det nye ægteskabs indgåelse. Reglen i § 67, stk. 6, angår derfor kun de tilfælde, hvor den fraskilte hustrus ret til enkepension ikke er blevet aktuel inden det nye ægteskabs indgåelse.

Se Hans C. Fejders og Marie Frank: Tjenestemandsløvene med noter (2. udg. 1966) side 79 (note 4 til § 68, stk. 2).

*1941-loven.**Tjenestemandslovens § 67.*

at udrede pensionen, kan denne med frigørende virkning udbetales til enken. Endvidere kan i så tilfælde den godtgørelse eller tilbagekøbsværdi, som betinges af mandens udtræden af pensionsordningen uden ret til pension, med frigørende virkning udbetales til manden.

§ 3. Når en pensionsordning beror på medlemskab i en pensionskasse eller er tegnet som en forsikring, og det ved en aktuarmæssig opgørelse godtgøres, at fraskilte og fraseparede hustruers adgang til pension eller andel i sådan ved deres tidligere ægtefælles død medfører forøgede udgifter for den institution, som skal udrede enkepension, skal en forholdsmæssig nedsættelse af de efter lovens ikrafttræden tillagte enkepensionsydelse kunne finde sted. Nedsættelsen vil dog i hvert enkelt tilfælde være at godkende af ministeriet for handel, industri og søfart, efter at sagen har været forelagt for forsikringsrådet; for så vidt angår forsikringer, der er tegnet i Statsanstalten for Livsforsikring, meddeles godkendelsen dog af finansministeriet.

§ 4. Nærværende lov træder i kraft 15. marts 1941, men finder ikke anvendelse i tilfælde, hvor ægteskabet er aldeles ophævet inden dette tidspunkt.

Stk. 2. Loven skal forelægges rigsdagen til revision i dennes ordentlige samling 1945/46.

ning udbetale pensionen til enken. Endvidere kan i så tilfælde det ved tjenestemandens fratræden uden pension i henhold til § 50, stk. 3, tilbagebetalte pensionsbidragsbeløb med frigørende virkning udbetales til manden.

*Stk. 12.*_____

Konto nr.

STEMPEL KR.

Aftale om kapitalpension

.....(virksomheden) og

....., født...../.....

boende.....(medarbejderen)

indgår herved følgende aftale:

1. Som bidrag til kapitalpensionen betaler

virksomheden.....% af medarbejderens løn med/uden tantieme og gratialer.
 medarbejderen.....% af sin løn beregnet på samme måde.

 Bidragene betales, så længe medarbejderen er ansat i virksomheden.
2. Bidragene indsættes i sparekassen på en konto lydende på medarbejderens navn. På kontoen noteres, at udbetaling af det indestående kun kan ske i de nedenfor under 3 og 4 nævnte tilfælde og kun mod virksomhedens erklæring om, at betingelserne for udbetaling er opfyldt. Beløbene indbetales månedsvis af virksomheden, som ved løn-udbetalingen tilbageholder medarbejderens bidrag.
 Virksomheden giver sparekassen skriftlig meddelelse om ændringer i aftalen om pensionsbidrag.
3. Kontoens indestående - efter fradrag af afgift til staten i henhold til gældende lov - udbetales til medarbejderen, når denne har fratrådt sin stilling i virksomheden og
 - a. har opnået pensionsalderen.....år, eller
 - b. er blevet varigt uarbejdsdygtig, og dette er dokumenteret ved lægeerklæring, eller
 - c. - for kvinders vedkommende - har indgået ægteskab mindre end 6 måneder før og 3 måneder efter fratrædelsestidspunktet. Begæring om udbetaling må fremsættes inden 6 måneder efter ægteskabets indgåelse.
4. Ved medarbejderens død udbetales kontoens indestående - efter fradrag af afgift til staten i henhold til gældende lov - til hans ægtefælle eller, hvis han ikke efterlader sig ægtefælle, til hans livsarvinger. Efterlader han sig hverken ægtefælle eller livsarvinger, udbetales beløbet til hans bo.
5. Kontoens indestående kan ikke overdrages til eje eller pant eller gøres til genstand for retsforfølgning fra kreditors side, inden betingelserne for udbetaling er opfyldt.

Af hensyn til stemplingen bemærkes, at virksomhedens årlige bidrag ikke antages at overstige kr.....

....., den 19

(virksomhedens underskrift)

(medarbejderens underskrift)

Sparekassen har foretaget notering efter aftalens punkt 2 og 5.
 Sparekassen påtager sig ikke at have indseende med, at parterne foretager de i aftalen fastsatte indbetalinger.
 Kontoen forrentes med sparekassens højeste indlånsrente og en af sparekassen fastsat sparepræmie.

....., den 19

(sparekassens underskrift)

Konto nr.

STEMPEL KR,

Aftale om kapitalpension med livsforsikring

.....(virksomheden) og
, født...../
 boende.....(medarbejderen)

indgår herved følgende aftale:

- Som bidrag til kapitalpensionen betaler
 virksomheden.....% af medarbejderens løn med/uden tantieme og gratialer.
 medarbejderen.....% af sin løn beregnet på samme måde.
 Bidragene betales, så længe medarbejderen er ansat i virksomheden.
- Bidragene indsættes i sparekassen på en konto lydende på medarbejderens navn. På kontoen noteres, at udbetaling af det indestående kun kan ske i de nedenfor under 3 og 4 nævnte tilfælde og kun mod virksomhedens erklæring om, at betingelserne for udbetaling er opfyldt. Beløbene indbetales månedvis af virksomheden, som ved løn-udbetalingen tilbageholder medarbejderens bidrag.
 Virksomheden giver sparekassen skriftlig meddelelse om ændringer i aftalen om pensionsbidrag.
- Kontoens indestående - efter fradrag af afgift til staten i henhold til gældende lov - udbetales til medarbejderen, når denne har fratrådt sin stilling i virksomheden og
 - har opnået pensionsalderen.....år, eller
 - er blevet varigt uarbejdsdygtig, og dette er dokumenteret ved lægeerklæring, eller
 - for kvinders vedkommende - har indgået ægteskab mindre end 6 måneder før og 3 måneder efter fratrædelses-tidspunktet. Begæring om udbetaling må fremsættes inden 6 måneder efter ægteskabets indgåelse.
- Ved medarbejderens død udbetales kontoens indestående - efter fradrag af afgift til staten i henhold til gældende lov - til hans ægtefælle eller, hvis han ikke efterlader sig ægtefælle, til hans livsarvinger. Efterlader han sig hverken ægtefælle eller livsarvinger, udbetales beløbet til hans bo.
- Kontoens indestående kan ikke overdrages til eje eller pant eller gøres til genstand for retsforfølgning fra kreditorens side, inden betingelserne for udbetaling er opfyldt.
- Til imødegåelse af risiko for tidlig død ønskes ved sparekassens foranstaltning med virkning fra / 19 tegnet en ophørende livsforsikring på medarbejderens liv. Forsikringen udløber på 1. policedato efter det fyldte 60. år og udgør ved tegningen kr.....faldende med kr.....årlig. Præmien udgør 15% af det sidstnævnte beløb eller kr....., og betalingstiden er år og måneder. Helbredserklæring og originalt aldersbevis for medarbejderen vedlægges.
- Som begunstiget til forsikringsydelsen ved medarbejderens død ønskes indsat hans ægtefælle, subsidiært hans livsarvinger, mest subsidiært hans bo.
- For forsikringen gælder de efter aftale mellem sparekassen og forsikringsselskabet fastsatte forsikringsbetingelser, der vil fremgå af policen.
- Policen ønskes opbevaret af sparekassen. En genpart sendes til medarbejderen.
- Sparekassen bemyndiges til af kontoens indestående at betale den hvert år pr. 1. oktober forfaldende præmie og ved forsikringens tegning stempel, eventuelt lægehonorar og præmie for tiden indtil førstkomende 1. oktober.

11. Aftalen om forsikringsdækning ophører
- a. ved at medarbejderen med samtykke fra virksomheden opsiger aftalen med 6 måneders varsel til en 1. oktober,
 - b. såfremt aftalen om betaling af bidrag ikke overholdes,
 - c. såfremt medarbejderen fratræder sin stilling i virksomheden.

I de under b) og c) nævnte tilfælde ophører sparekassens indbetaling af præmie fra førstkommende 1. oktober.

Når aftalen om forsikringsdækning er ophørt, udleverer sparekassen policen til medarbejderen og giver forsikrings-selskabet meddelelse herom.

12. Sparekassen bemyndiges til på medarbejderens vegne til indsættelse på kontoen at modtage ydelser, som ifølge forsikringen tilfalder medarbejderen i levende live, f. eks. bonus eller eventuel tilbagekøbsværdi.

Endvidere bemyndiges sparekassen til at modtage dødsfaldsudbetaling fra forsikringsselskabet på den begunstige-des vegne.

Ved dødsfaldsudbetalingen fradrager forsikringsselskabet afgift til staten i henhold til gældende lov.

Af hensyn til stempelingen bemærkes, at virksomhedens årlige bidrag ikke antages at overstige kr.....

. den / 19

(virksomhedens underskrift)

(medarbejderens underskrift)

Sparekassen har foretaget notering efter aftalens punkt 2 og 5.

Sparekassen påtager sig ikke at have indseende med, at parterne foretager de i aftalen fastsatte indbetalinger.

Kontoen forrentes med sparekassens højeste indlånsrente og en af sparekassen fastsat sparepræmie.

den / 19

(sparekassens underskrift)

OVERENSKOMST OM KAPITALPENSION

Mellem nedennævnte arbejdsgiver og medarbejder oprettes til fordel for medarbejderen respektive i den nærværende overenskomst punkt 4 omhandlede personkreds følgende overenskomst:

Arbejdsgiver (navn og adresse)	Medarbejder (navn og adresse)
	Født den
Kontoførende bank	Konto nr.
Som pensionsbidrag betaler a. arbejdsgiveren b. medarbejderen	
Indbetalingerne vedvarer så længe medarbejderen er ansat hos arbejdsgiveren (dog højst indtil medarbejderens fyldte år).	
Det sikrede mindstebeløb for opsparing og livsforsikring tilsammen skal udgøre kr.	
Den under punkt 12 omtalte invaliderente skal årligt udgøre kr. indtil medarbejderens fyldte 60/65 år	
Af hensyn til overenskomstens stempling bemærkes at arbejdsgiverens årlige bidrag ikke kan antages at ville overstige kr.	

1.

Der oprettes i ovennævnte bank en konto lydende på medarbejderens navn. Kontoen gives påtegning om, at frigivelse af det indestående beløb med renter kun kan finde sted, når de i overenskomsten fastsatte betingelser er opfyldt.

2.

Beløbene indsættes på ovennævnte konto i banken månedsvis af arbejdsgiveren, som ved lønudbetalingen tilbageholder medarbejderens eventuelle bidrag.

3.

Hele det på kontoen indestående beløb udbetales med fradrag af den afgift, som det i henhold til lov nr. 150 af 28. maj 1958, § 6c, jfr. § 7, påhviler banken at tilbageholde i udbetalingen, til medarbejderens fri rådighed, når medarbejderen fratræder sin stilling:

- efter at være fyldt 60 år
- på grund af varig uarbejdsdygtighed dokumenteret ved lægeerklæring
- for kvindelige medarbejderen vedkommende: mellem 3 måneder før og 6 måneder efter indgåelse af ægteskab. Begæring om udbetaling må fremsættes inden 6 måneder efter ægteskabets indgåelse, og vielsesattest må forevises.

Endvidere kan udbetaling finde sted, når medarbejderen efter at være fratrådt sin stilling fylder 60 år eller ved lægeerklæring dokumenterer varig uarbejdsdygtighed.

4.

Ved medarbejderens død skal kontoens indestående med fradrag af den afgift, som det i henhold til lov nr. 150 af 28. maj 1958, § 6c, jfr. § 7, påhviler banken at tilbageholde i udbetalingen, udbetales

- for så vidt dette lovligt kan ske - til medarbejderens pårørende, d. v. s. ægtefælle, eller hvis sådan ikke efterlades, medarbejderens livsarvinger, jfr. forsikringsaftalelovens § 105, og ellers til hans eventuelle andre arvinger.

5.

Det på kontoen indestående beløb kan, sålænge medarbejderen ikke har fri rådighed over det, hverken overdrages, det være sig til ejendom, sikkerhed eller på anden måde, eller gøres til genstand for udlæg eller anden retsforfølgning fra kreditorers side.

6.

Som livsforsikringsdækning søges snarest ved bankens foranstaltning på medarbejderens liv tegnet en aftagende, ophørende livsforsikring, der ophører senest ved medarbejderens 65. år og i øvrigt tegnes i henhold til overenskomst mellem banken og forsikringsselskabet. Det sikrede mindstebeløb for opsparing og livsforsikring er anført ovenfor.

7

Som begunstiget til livsforsikringsydelsen ved medarbejderens død ønskes indsat medarbejderens pårørende, d. v. s. ægtefælle, eller, hvis sådan ikke efterlades, medarbejderens livsarvinger, eller, hvis sådanne heller ikke efterlades, medarbejderens eventuelle andre arvinger (jfr. forsikringsaftalelovens § 105).

8.

Vi er indforstået med, at der for forsikringen gælder de i henhold til aftale mellem banken og forsikringsselskabet fastsatte forsikringsbetingelser, der er oplyst for os, og som fremgår af forsikringsbeviset.

Det bemærkes, at der ved forsikringsselskabets beregning af den afgift, der i tilfælde af dødsfald skal svares af livsforsikringssummen i medfør af lov nr. 150 af 28. maj 1958, § 6c, jfr. § 7, anvendes samme delingsforhold mellem arbejdsgiver- og medarbejderbidrag som det, der er gældende for afgiftsberegningen vedrørende kapitalkontoen.

9.

Forsikringsbeviset (erne) ønskes udleveret til banken og genparter heraf til arbejdsgiveren og medarbejderen.

10.

Banken bemyndiges til af kontoens indestående at udrede det hvert år forfaldende forsikringsindskud samt ved forsikringens tegning eventuelt stempelgebyr og lægehonorar.

11.

Banken bemyndiges til på medarbejderens vegne at modtage bonus til indsættelse på kontoen. Endvidere bemyndiges banken til at modtage eventuel dødsfaldsudbetaling fra forsikringsselskabet til videregivelse til den (de) begunstigede ifølge punkt 7.

12.

Som invaliditetsforsikringsdækning søges snarest ved bankens foranstaltning tegnet en ophøreridt, invaliderende på det ovenfor anførte beløb. Invaliderenten ophører senest ved medarbejderens ovenfor angivne alder og tegnes i øvrigt i henhold til overenskomst mellem banken og forsikringsselskabet.

Vi er indforstået med, at der vedrørende forsikringen gælder de ovenfor i punkt 8 stk. 1, 9 og 10, fastsatte regler, hvis indhold vi er gjort bekendt med.

, den

Arbejdsgiverens underskrift

Medarbejderens underskrift

Det attesteres herved, at banken har foretaget notering på kapitalpensionskontoen om, at frigivelse af det indestående beløb med renter kun kan finde sted, når de i foranstående overenskomst herfor fastsatte betingelser er opfyldt. Banken påtager sig ikke at have indseende med, at parterne foretager de i overenskomsten aftalte indbetalinger.

Det er aftalt, at der indtil videre hver måned indbetales _____ kr. på kontoen.

Kontoen forrentes med bankens højeste indlånsrente til enhver tid, for tiden _____ % p. a., samt en særlig overrente, for tiden _____ % p. a.

, den

Statistiske oplysninger.

Omfanget af pensionsopsparingen i banker og sparekasser.¹⁾

	<i>Sparekasserne.</i>		<i>Bankerne.</i>	
	antal konti	samlet indestående (mill. kr.)	antal konti	samlet indestående (mill. kr.)
ult. 1963	12.500	181	3.100	28
- 1964	13.500	211	4.100	38
- 1965	14.100	234	4.700	52
- 1966	15.800	272	5.700	71
- 1967	16.400	311	6.000	93

Omfanget af kapitalforsikringen i pensionsøjemed.¹⁾

	<i>Statsanstalten.</i>		<i>Øvrige livsforsikringsselskaber.²⁾</i>	
	antal policer	forsikringssum ialt ³⁾ (mill. kr.)	antal policer	forsikringssum ialt ³⁾ (mill. kr.)
ult. 1963	16.200	852		
- 1964	16.500	924		
- 1965	17.200	1.015		
- 1966	17.600	1.118		
- 1967	18.100	1.259	ca. 16.500	1.150

¹⁾ Tallene, der er omtrentlige, omfatter ikke selv pensioneringsordningerne.

²⁾ Det har ikke været muligt at tilvejebringe andre oplysninger om omfanget af den kapitalforsikring i pensionsøjemed, der har fundet sted i de private livsforsikringsselskaber, end den samlede forsikringssum ultimo 1967. Udvalget har anslået antallet af policer til 16.500, idet man anser det for sandsynligt, at forholdet mellem antallet af policer og den samlede forsikringssum er det samme i de private livsforsikringsselskaber som i Statsanstalten.

Livsforsikringsselskabernes Forening har iøvrigt over for udvalget givet udtryk for, at udviklingen i den betragtede 5-års periode skønnes at have været nogenlunde parallel i Statsanstalten og de private selskaber.

³⁾ En policies forsikringssum betegner det beløb, der ved forsikringsbegivenhedens indtræden skal udbetales til arbejdstageren eller, hvis denne er afgået ved døden, til den begunstigede. Der har ikke kunnet tilvejebringes oplysninger om, hvor store beløb der til de angivne terminer var *indbetalt* på de omhandlede policer. Tallene er således ikke umiddelbart sammenlignelige med angivelsen af det samlede indestående på pensionsopsparingskonti i banker og sparekasser.

Til belysning af forholdet mellem de opgivne forsikringssummer og de til forsikringerne indbetalte beløb kan på grundlag af Statsanstaltens 19. femårsberetning med status ultimo 1965 oplyses, at der til den samlede forsikringssum på 1.015 mill. kr. svarede en henlagt formue på 253 mill. kr. Til den samlede forsikringssum ultimo 1967 i Statsanstalten og de private selskaber på ialt 2.409 mill. kroner kan den henlagte formue skønsmæssigt anslås til ca. 600 mill. kr. svarende til et samlet indestående i banker og sparekasser ultimo 1967 på 404 mill. kr.

Betænkning afgivet af det af finansministeren under 16. november 1951 nedsatte udvalg angående fraskilte hustruers rettigheder over visse livsforsikringer og opsparingsordninger.

Indledning.

Under 16. november 1951 tilskrev finansministeren kontorchef H. Salicath således:

»Under rigsdagsforhandlingerne angående den i juni måned d. å. stedfundne revision af lovreglerne om fraskilte hustruers pensionsret blev der overfor finansministeriet rejst spørgsmål om, hvorvidt de gældende bestemmelser burde udvides til også at omfatte pensionsordninger, der er formet som kapitalforsikringsordninger eller bundne opsparingsordninger.

Man mente imidlertid ikke at kunne tage stilling hertil, forinden en indgående undersøgelse af de forsikringsformer, som anvendes, havde fundet sted, og enedes derfor i det folketingsudvalg, der behandlede lovforslagene, om ikke at stille ændringsforslag på dette punkt, men at udskyde hele spørgsmålet til nærmere undersøgelser og overvejelser, idet der fra min side overfor udvalget blev afgivet tilsagn om at lade sådanne iværksætte og til sin tid give rigsdagen underretning om resultatet.

Efter at spørgsmålet om, under hvilken form arbejdet bedst kan tilrettelægges, har været drøftet med handelsministeriet og justitsministeriet, har jeg besluttet at nedsætte et udvalg til behandling af sagen og skal herved anmode Dem om at ville indtræde som medlem af dette udvalg og som formand lede dets arbejde samt til sin tid, når udvalgets arbejde er afsluttet, foranledige, at der tilstilles mig en redegørelse for resultatet af udvalgets undersøgelser og overvejelser.

Samtidig har jeg anmodet følgende om at indtræde som medlemmer af udvalget:

Dommer *Niels Harbou*.

Kontorchef *G. Backhaus*, handelsministeriet.
Sagfører, cand. jur. *Margrethe Petersen*.

Beregner *Poul Ørding*, forsikringsrådet.

Som udvalgets sekretær vil fg. fuldmægtig i handelsministeriet *Karl Nygaard Christoffersen* fungere.«

Kontorchef *Backhaus*, handelsministeriet, har været forhindret i at deltage i udvalgets møder, og fuldmægtig *Christoffersen* er herefter udpeget af handelsministeriet som medlem af udvalget.

Udvalget afholdt sit første møde den 7. december 1951. På dette og nogle følgende møder foretog udvalget en almindelig drøftelse af sagen, og man besluttede at søge indhentet nærmere oplysninger om de eksisterende pensionsordninger, der er udformet som kapitalforsikringsordninger eller bundne opsparingsordninger. Man anmodede herefter den 31. december 1951 nedennævnte organisationer om at ville være udvalget behjælpelig med at fremskaffe et sådant materiale:

Dansk Arbejdsgiverforening, Grosserer-Societetets Komité, Provinshandelskammeret, De samvirkende Købmandsforeninger i Danmark, De danske Handelsforeningers Fællesorganisation, Dansk Dampskibsrederiforening, Danske Bankers Fællesrepræsentation, Danmarks Sparerkasseforening, Handels- og Kontormedhjælperforbundet, De samvirkende Fagforbund samt Assurandør-Societetet.

Fra disse organisationer har udvalget modtaget oplysninger om forskellige former for pensionsordninger af den omhandlede art. Man har senere under arbejdet med lovforsla-

gets udformning ført mundtlige forhandlinger med repræsentanter for Assurandør-Societetet, Livsforsikringsselskabernes Forening, Danske Bankers Fællesrepræsentation og Danmarks Sparekasseforening (jfr. pag. 59 og bilaget), under hvilke forhandlinger yderligere materiale og oplysninger er blevet bragt til veje.

Endvidere har forsikringsrådet efter at have fået lovudkastet forelagt foreslået forskellige ændringer i ikrafttrædelsesbestemmelsen og nogle tydeliggørelser af forslagens tekst.

Endelig har Statsanstalten for Livsforsikring haft lejlighed til at gennemgå udkastet og under en mundtlig forhandling drøftet dette med udvalget.

På grundlag af det foreliggende materiale har udvalget derefter udarbejdet og vedtaget *nedestående betænkning*.

Udvalgets anmodning om fremskaffelse af oplysninger om eksisterende pensionsordninger, der er formet som kapitalforsikringsordninger eller bundne opsparingsordninger, er gennem de adspurgte organisationer kommet ud til ret vide kredse.

Af det fremskaffede materiale fremgår det, at der ofte er tale om ordninger af ret individuel karakter, hvilket også er blevet fremhævet af organisationerne under de om sagen førte forhandlinger.

Udvalget har derfor i første række måttet tage stilling til, om det i betragtning af disse ordningers forskelligartede og individuelt prægede karakter overhovedet er muligt at give generelle lovregler på dette område.

Man er imidlertid af den opfattelse, at de forekommende kapitalforsikrings- og opsparingsordninger har det til fælles med almindelige pensionsordninger, at de også kan tjene som en økonomisk sikring for den ene ægtefælle, såfremt den anden ægtefælle skulle afgå ved døden. Udvalget mener derfor, at der bør tilvejebringes supplerende lovregler, der i lighed med lov om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse sikrer den frasepareredes (fraskiltes) rettigheder. Under hensyn til det om kapitalforsikrings- og opsparingsordningernes individuelle art oplyste må det dog anses for nødvendigt at give lovreglerne en noget anden karakter end bestemmelserne i loven om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse.

Under arbejdet med at opstille lovregler har man drøftet muligheden af at sikre den

frasepareredes (fraskiltes) rettigheder gennem en udbygning af de nugældende skifteretlige bestemmelser.

Man skal i denne forbindelse udtale følgende:

Når der består formuefællesskab mellem to ægtefæller, inddrages tilbagekøbsværdien af kapitalforsikringer og opsparede beløb i almindelighed under skifte i anledning af separation (skilsmisse), og den fraseparerede (fraskilte) ægtefælle får derigennem sin andel af værdier af denne art. Er forsikringen eller opsparingen derimod et led i et tjenesteforhold, og den pågældende ægtefælle som følge deraf ikke har fri rådighed over værdierne, opstår der ofte vanskeligheder. Det kan for det første være vanskeligt, i nogle tilfælde umuligt — f. eks. på grund af arbejdsgiverens ret til under visse omstændigheder at fordre ordningen ophævet og de af ham indbetalte beløb tilbagebetalt — at fastslå forsikringens (opsparingens) værdi. Men dernæst kan udbetaling af værdierne som regel ikke ske samtidig med skiftet, men først på et senere, ubestemt tidspunkt. Det kan som følge heraf, såfremt en mindelig ordening ikke opnås, blive nødvendigt at udskyde skiftet af disse værdier til det tidspunkt, da de forfalder til udbetaling. Den fraseparerede (fraskilte) ægtefælle kan på grund af disse skiftetekniske vanskeligheder, eller fordi man måske ikke har været opmærksom på, at værdierne ville kunne inddrages under et skifte, risikere at gå glip af sin andel i disse. Endelig får ægtefællen, når værdierne tilhører den anden ægtefælle som særeje, ingen andel i disse, skønt måske begge ægtefæller faktisk havde regnet med dem til deres forsørgelse ved pensionsbegivenhedens indtræden, dels på grund af ordningens pensionslignende karakter, dels som følge af det økonomiske interessefællesskab, der består imellem ægtefæller, selvom de lever under en særejeordning.

Medens en ordening af skifteretlig karakter således på den ene side i visse tilfælde ikke er tilstrækkelig til sikring af en frasepareret (fraskilt) ægtefælles andel i sådanne pensionslignende ordninger, vil det på den anden side være for vidtgående altid at give ægtefællen en egentlig ejendomsret til en vis brøkdel af værdierne. Dersom en frasepareret (fraskilt) ægtefælle dør, inden værdierne kommer til udbetaling, vil nemlig en lovbestemmelse,

hvorved der anerkendes en ejendomsret over værdierne, føre til, at den pågældendes andel heri ved forfaldstid skal udbetales til det reassummerede dødsbo og derved kan komme til at tjene til dækning af vedkommende ægtefælles måske efter separationen pådragne gældsforpligtelser eller blive udloddet som arv til afdødes arvinger (ikke alene ægtefællernes fællesbørn, men også til afdødes særbørn eller, såfremt der ikke efterlades livsarvinger, **udarvinger**) eller endog — dersom den pågældende efter en skilsmisse har giftet sig påny — som boeslod til den nye ægtefælle. Et sådant resultat synes ikke rimeligt, når henses til, at formålet med ordningen er at bidrage til funktionærens log hans ægtefælles) forsørgelse ved pensionsbegivenhedens indtræden. Dette vil naturligvis især være tilfældet, dersom værdierne kommer til udbetaling i funktionærens levende live. Men også når de først udbetales ved dødsfaldet, vil det føles urimeligt, at en del af dem skal udbetales til den tidligere afdøde fraseparerede (fraskilte) ægtefælles genoptagne dødsbo i stedet for at falde i arv til funktionærens eventuelle uforsørgede børn. En sådan genoptagelse af den fraseparerede (fraskilte) ægtefælles dødsbo kan desuden volde en del skiftetekniske vanskeligheder.

Udvalget har herefter ikke ment, at lovreglerne bør have form af skifteretlige bestemmelser, men at man bør tage i betragtning, dels at der er skabt en pensionslignende ordning, som helt eller delvis kan sikre den ene ægtefælle imod det økonomiske tab, der kan opstå ved den anden ægtefælles død, dels at det under visse betingelser må anses for rimeligt, at den fraseparerede (fraskilte) ægtefælle også efter separationen (skilsmissen) får del i denne økonomiske sikring. Man må herved tillægge det betydning, om den fraseparerede (fraskilte) ægtefælle har fået tillagt ret til underholdsbidrag.

Dette forsørgelseshensyn kan i lighed med bestemmelserne i nævnte pensionslov formentlig heller ikke føre videre end til at sikre den fraseparerede (fraskilte) ægtefælle, sålænge denne er i live. Der bør derfor ikke tillægges den fraseparerede (fraskilte) ægtefælle en ejendomsret over forsikringen (opsparingen), men en *begunstigelsesret*, således at en del af værdierne tilfalder den begunstigede, dersom denne er i live, når værdierne kommer til udbetaling, medens de, dersom døden indtræder

forinden, ubeskåret tilfalder den anden ægtefælle, eller dersom denne er død, livsarvingerne, boet, eller hvem der iøvrigt måtte være indsat som begunstiget (jfr. lov om forsikringsaftaler § 106). Forsørgelsessynspunktet fører på den anden side til, at der tillægges den fraseparerede (fraskilte) ægtefælle en sådan begunstigelsesret, hvad enten der består formuefællesskab mellem ægtefællerne eller ej.

Efter udvalgets mening vil en regel, der kun giver en frasepareret (fraskilt) ægtefælle en begunstigelsesret og ikke en ejendomsret, på grund af usikkerheden ved værdiansættelsen og ubestemmeligheden af det tidspunkt, da værdierne kommer til udbetaling, heller ikke lægge hindringer i vejen for, at der ved separationen (skilsmissen) i begge ægtefællers interesse træffes en mindelig ordning, hvorved f. eks. manden beholder de nævnte værdier ubeskåret mod at overlade hustruen indbo eller andre af boets aktiver udover boesloden.

Man har derefter overvejet at indarbejde sådanne lovregler i lov om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse. Denne lov er imidlertid udformet med særligt henblik på kollektive ordninger, som den pågældende ægtefælle ikke kan træde ud af i tilfælde af separation eller skilsmisse. Derved er der for disse kollektive enkepensionsordninger grundlag for gennemførelsen af det princip, som anvendes i den nævnte lov om enkepensionsret, og hvorefter den fraskilte hustrus pension ikke fastsættes efter forholdene ved skilsmissen, men først bestemmes til sin tid, når pensionsretten bliver aktuel. Størrelsen af retten kan således vokse betydeligt på grund af indbetalinger, der er sket efter skilsmissen.

De forsikringer og opsparinger, som nu tænkes inddraget under lovgivningen, har derimod en sådan karakter, at den pågældende — eventuelt efter aftale med arbejdsgiveren — for sit vedkommende vil kunne bringe ordningen til ophør og være tilskyndet til det, såfremt man griber ind ved lovregler, der på dette punkt svarer til de nugældende om enkepension. Hvis man f. eks. bestemte, at Vs af en kapitalforsikring (opsparing) til sin tid skulle udbetales til den fraseparerede (fraskilte), ville dette medføre, at Va af de fremtidig indbetalte præmier (opsparinger) i virkeligheden ville blive indbetalt til fordel for den fraseparerede (fraskilte). Man ville derigennem på det heromhandlede område pålægge den ene ægtefælle en særlig form for underholdsbi-

drag, hvilket ikke kan anses for rimeligt. Endvidere ville ægtefællen derved som anført blive tilskyndet til at søge ordningen ophævet for ikke at komme til at betale et sådant indirekte bidrag. En fuldstændig anvendelse af principperne i lov om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse vil derfor formentlig svække incitamentet til oprettelse af sådanne ordninger og til deres opretholdelse og forbedring.

Hertil kommer, at det ikke vil være muligt at finde en for alle forhold passende fordeling mellem ægtefællerne af de ydelser, som beror på fremtidige indbetalinger, da der ikke på forhånd, som ved almindelige enkepensioner, kan peges på en bestemt del af forsikringen eller opsparingen, som er bestemt for den ene ægtefælles forsørgelse.

Endelig bør reglerne efter udvalgets opfattelse, da der ikke er tale om enkepension, men om *ko* ritaludbetalinger, principielt ligestille mand og hustru, hvilket er vanskeligt at indpasse i en lov, der er udformet alene med henblik på enkepension.

Man har herefter ment, at det vil være rettest at foreslå reglerne givet i en særlig lov, men dog under anvendelse af principperne i lov om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse i det omfang, disse principper er anvendelige på kapitalforsikrings- og opsparingsordninger.

De foreslåede lovregler vil således supplere bestemmelserne i lov om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse. Man har dog fundet det naturligt, at reglerne om overlevelsesserter sammenfattes i lovudkastet, jfr. nærmere bemærkningerne til § 2.

Udvalgets udkast til lovforslag er udarbejdet efter følgende hovedsynspunkter:

1) Lovens bestemmelser skal have karakter af en social beskyttelseslovgivning og omfatter derfor kun forsikringer og opsparinger, der er knyttet til et tjenesteforhold, og som de ansatte som følge heraf ikke har rådighed over.

2) Bestemmelserne skal omfatte forsikringer (opsparinger), der kan medvirke til at

sikre den ene ægtefælle økonomisk i tilfælde af den anden ægtefælles død.

3) Den ret, der tillægges den fraseparerede (fraskilte), får form af en begunstigelsesret — ikke en ejendomsret —, og denne begunstigelsesret tillægges den fraseparerede (fraskilte) ægtefælle, hvad enten der består formuefællesskab mellem ægtefællerne eller ikke.

4) Bortset fra overlevelsesserter kommer bestemmelserne kun til anvendelse, hvis ægteskabet på separationens (skilsmisssens) tidspunkt har bestået i 5 år, og som hovedregel kun når der er tillagt den pågældende ægtefælle underholdsbidrag. I praksis vil disse regler dog næppe adskille sig væsentligt fra bestemmelserne i lov om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse.

5) Størrelsen af den ret, der tillægges den fraseparerede (fraskilte) ægtefælle, må bestemmes på grundlag af de værdier, der er til stede ved separationen (skilsmisssens), og retigheden påvirkes således ikke af indbetalinger efter separationen (skilsmisssens). På dette punkt afviger forslaget fra de synspunkter, som er benyttet i lov om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse.

6) I modsætning til, hvad der er tilfældet ved de kollektive pensionsordninger med enkepensioner, er der ikke ved kapitalforsikrings- eller opsparingsordninger nogen bestemt del af forsikringen eller opsparingen, der særligt har til formål at sikre den ene ægtefælle økonomisk i tilfælde af den anden ægtefælles død. Det er derfor ikke muligt ud fra betragtninger over, hvem af ægtefællerne forsikringen (opsparingen) fortrinsvis skal sikre, at give generelle regler for delingen; ifølge sagens natur gælder dette dog ikke overlevelsesserter.

Spørgsmålet må derfor efter udvalgets opfattelse afgøres under hensyntagen **til**, at værdierne, hvis der kunne rådes frit over dem, og såfremt de henhører til formuefællesskabet, ved skiftet ville blive delt lige. Man har derfor foreslået en lighedeling.

I overensstemmelse med de foran anførte betragtninger har man herefter udarbejdet det efterfølgende lovforslag.

Forslag til lov om fraskilte og fraseparerede ægtefællers rettigheder over visse livsforsikringer og opsparingsordninger.

§ 1. Denne lov omfatter ægtefællers livsforsikringer (kapitalforsikringer), overlevelsesserter og opsparinger, som er knyttet til et tjenesteforhold, og som de ikke har fri rådighed over.

Stk. 2. Hvis den samlede nettopræmiereserve for ægtefællens livsforsikringer af den i stk. 1 omhandlede art ikke overstiger 500 kr. efter de på separationens dato foreliggende oplysninger, kommer lovens bestemmelse ikke til anvendelse.

Stk. 3. Samme regel gælder for opsparingskonti, på hvilke der i alt på ægtefællens navn indestar beløb, som ikke overstiger 500 kr.

Stk. 4. Det kan ved aftale mellem ægtefællerne i forbindelse med separationen bestemmes, at lovens regler ikke kommer til anvendelse.

§ 2. I tilfælde af separation bestemmes det ved bevillingen eller dommen, hvorvidt overlevelsesserter, der er tegnet til fordel for den ene ægtefælle, skal overgå til denne ægtefælles fri rådighed.

§ 3. Når der, efter at ægteskabet har bestået i mindst 5 år, indtræder separation, bestemmes det ved bevillingen eller dommen, om den ene ægtefælle skal indsættes som begunstiget med hensyn til den i §§ 4 og 5 nævnte del af den anden ægtefælles livsforsikringer eller opsparede beløb.

Stk. 2. En ægtefælle vil være at indsætte som begunstiget, såfremt ægtefællen har fået tillagt underholdsbidrag", medmindre ægtefællen selv beholder lignende rettigheder af tilsvarende værdi, eller der i øvrigt gør sig ganske særlige forhold gældende.

§ 4. Såfremt det ved bevillingen eller dommen bestemmes, at den ene ægtefælle indsættes som begunstiget med hensyn til den anden ægtefælles livsforsikring, vil bevillingen eller dommen på begæring være at notere af for-

sikringsselskabet med den virkning, at ægtefællen bliver indsat som uigenkaldelig begunstiget for den del af forsikringsydelsen, der modsvarer halvdelen af forsikringens netto-præmiereserve på bevillingens eller dommens dato.

Stk. 2. Begunstigelsen omfatter også udbetaling, der finder sted, medens den forsikrede er i live, medmindre kapitalen udbetales den forsikrede i lige store rater af en sådan størrelse, at kapitalen er tilstrækkelig til udbetalinger hvert år gennem et tidsrum, som efter et af forsikringsrådet godkendt beregningsgrundlag for livrenter mindst svarer til den forsikredes middellevetid. Afgår den forsikrede ved døden, efter at en del af kapitalen er udbetalt ratevis alene til den forsikrede, har den begunstigede krav på en andel af den resterende del af kapitalen, dog at begunstigelsesretten nedsættes i forholdet mellem den resterende kapital og den oprindelige kapital. Tilsvarende regel gælder, såfremt der måtte indtræffe sådanne forandringer i udbetalingsmåden, at betingelserne for udbetaling alene til den forsikrede ikke længere er til stede.

Stk. 3. Omskrives en forsikring til fripolice, omfatter begunstigelsen — inden for fripolicens størrelse — samme forsikringsydelse som før omskrivningen.

Stk. 4. Uden den begunstigedes samtykke kan forsikringen kun tilbagekøbes i et sådant omfang, at der bibeholdes en fripolice på den forsikringsydelse, som begunstigelsen omfatter.

§ 5. For opsparingsordninger vil bevillingen eller dommen være at notere på den pågældende konto med den virkning, at ægtefællen bliver indsat som uigenkaldelig begunstiget for halvdelen af kontoens indestående på separationens tidspunkt med tillæg af de fremtidige renter, der hidrører fra den nævnte halvdel af beløbet.

Stk. 2. Kommer det opsparede beløb til ud-

betaling, medens den anden ægtefælle er i live, tilfalder der den begunstigede en så stor del af udbetalingen, som svarer til det beløb, som begunstigten omfatter. Såfremt kapitalen udbetales til den anden ægtefælle ratevis, beregnes den begunstigedes andel af hver udbetaling efter samme regel, dog at bestemmelserne i § 4, stk. 2, finder tilsvarende anvendelse.

Stk. 3. Er den anden ægtefælle ikke i live på forfaldsdagen, og har opsparingsordningen fastsat udbetalinger til hans ægtefælle, såfremt en sådan efterlades, indtræder den begunstigede i de for en efterladt ægtefælle fastsatte rettigheder i det omfang, som svarer til det af begunstigten omfattede beløb.

§ 6. Den begunstigedes ret er i øvrigt undergivet de på separationens dato for forsikringen eller opsparingsordningen gældende vilkår.

§ 7. Forsikringselskabet skal give den begunstigede skriftlig meddelelse om den tillagte ret og om, at notering har fundet sted.

Stk. 2. For opsparingsordningers vedkommende påhviler tilsvarende meddelelespligt den, hos hvem det opsparede beløb indestår.

§ 8. Den begunstigedes ret kan ikke gøres til genstand for retsforfølgning fra den begunstigedes eller den anden ægtefælles kreditorers side.

§ 9. Ophører separationen på grund af samlivets genoptagelse, træder den ved bevillingen eller dommen skete indsættelse som begunstiget ud af kraft.

§ 10. Bestemmelserne i denne lov finder tilsvarende anvendelse, såfremt ægteskabet opløses ved skilsmisse uden forudgående separation.

§ 11. § 1, stk. 3, i lov nr. 102 af 14. marts 1941 om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse udgår og erstattes af følgende:

»Stk. 3. Såfremt enkepension er sikret ved overlevelsrente, kommer lov nr. 000 af 00. om fraskilte og fraseparerede ægtefælles rettigheder over visse livsforsikringer og opsparingsordninger til anvendelse.«

§ 12. Denne lov træder i kraft den 00. . Loven finder anvendelse i tilfælde, hvor separation indtræder, eller ægteskabet opløses uden forudgående separation efter dette tidspunkt.

Bemærkninger til lovforslaget.

Til § 1.

Loven finder ligesom lov om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse kun anvendelse på ordninger, der er led i et tjenesteforhold. Principielt omfatter lovudkastets regler også offentligretlige tjenesteforhold. Statens pensionsordning omfatter overgangsmæssigt den såkaldte pligtige enkeforsørgelse, jfr. herved tjenestemandslovens § 71, stk. 1, for hvilken der imidlertid gælder særlige lovregler, jfr. § 3 i lov nr. 103 af 14. marts 1941, som man ikke har fundet anledning til at foreslå ændret.

Man har anvendt en lidt anden formulering end i lov om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse, idet man har benyttet ordene »knyttet til et tjenesteforhold«, hvilket skyldes, at nærværende udkast til lov også omfatter forsikringer (opsparinger), der hidrører fra ansættelse i en stilling, som den pågældende har forladt. Det er dog herved en forudsætning, at den pågældende ikke ved sin fratræden har fået fri rådighed over forsikringen (opsparingen). Kun forsikringer og opsparede beløb, som ægtefællen som følge af tjenesteforholdet ikke har fri rådighed over, inddrages under lovreglerne, idet værdierne kun i disse tilfælde kan betragtes som bundne med henblik på det særlige forsørgelsesøjemed. Hvis den pågældende ægtefælle har fri rådighed over forsikringen eller det opsparede beløb, vil almindelige skifteregler eller reglerne i forsikringsaftalelovens §§ 102 ff. komme til anvendelse.

Lovens område er forsikringer og opsparinger, som helt eller delvis kan medvirke til at dække dødsrisikoen og derved sikre den længstlevende ægtefælles forsørgelse. Dette stemmer med princippet i lov om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse, der lader den fraseparerede (fraskilte) helt eller delvis beholde den del af pensionen (enkepensionen), som dækker hende mod risikoen for forsørgerens død. Ved en forsikring (opsparing), der har til formål at dække døds-

risikoen, forstår man en forsikring (opsparing), der kommer til udbetaling, når den sikrede afgår ved døden, eller udbetales over et vist tidsrum derefter. Sådanne forsikringer (opsparinger) kan således — helt eller delvis — dække det økonomiske tab ved den pågældende ægtefælles død. Andre forsikringer (opsparinger) har til formål at dække leverisikoen. Herved forstår man forsikringer (opsparinger), som udbetales til den pågældende ægtefælle selv, når ægtefællen har opnået en vis alder (som regel pensionsalderen). Disse beløb tjener derfor til at sikre den pågældende ægtefælle selv midt i livet til at leve for. Ofte tjener forsikringerne (opsparingerne) begge formål.

Forsørgelsessynspunktet kunne synes at føre til kun at give den fraseparerede (fraskilte) ægtefælle andel i beløb, der kommer til udbetaling ved den anden ægtefælles død. men udvalget mener dog, at også kapitaludbetalinger, der finder sted i den sikredes levende live, som hovedregel ikke alene er bestemt til at dække leverisikoen, men også til at dække dødsrisikoen. Det må nemlig forventes, at en del af beløbet, hvis den pågældende dør efter udbetalingen, ofte vil være i behold ved dødsfaldet og således kan tjene til forsørgelse af de efterladte. I nogle tilfælde, nemlig ved visse former for ratevis udbetaling, må man dog gøre en undtagelse herfra, jfr. bemærkningerne til § 4.

Udvalget har drøftet spørgsmålet om at undtage de såkaldte livsbetingede kapitalforsikringer, d. v. s. forsikringer, hvis kapitalbeløb kun kommer til udbetaling, såfremt den sikrede opnår en vis alder, medens forsikringsydelsen bortfalder, hvis han dør forinden. En sådan forsikring er i første række egnet til dækning af leverisikoen, men kan også medvirke til dækning af dødsrisikoen, idet en del af kapitalen som foran nævnt kan være i behold ved dødsfaldet. Udvalget har derfor fundet det rettest at medtage samtlige former for kapitalforsikring.

Derimod mener udvalget ikke, at man under loven bør inddrage forsikringer, som ikke kan medvirke til at dække dødsrisikoen. Dette synspunkt har ført til, at man ikke i forslaget har medtaget livrenter. Disse bør efter udvalgets opfattelse fortsat ubeskåret tilhøre den pågældende ægtefælle. Det må herved også tages i betragtning, at livrenter anvendes til den pågældende ægtefælles egen pensionering.

og at ægtefællen, når pensioneringstidspunktet er kommet, selv om der er tegnet en livrente, altid går ned i indtægt. Det vil da være lidet rimeligt, om den anden ægtefælle udover underholdsbidraget skulle have andel i livrenteudbetalingerne. Indirekte kan den anden ægtefælle imidlertid få fordel af livrenten ved, at den bidragspligtige ægtefælle bliver i stand til fortsat at betale underholdsbidrag.

For så vidt angår livrenter, der er tegnet på begge ægtefællers liv, således at livrenten indeholder en overlevelsesrente for den anden ægtefælle, gør der sig særlige synspunkter gældende, jfr. bemærkningerne til § 2.

Det har endelig været overvejet at inddrage arverenter under lovordningen. En arverente er en forsikring, hvis ydelse består af et rentebeløb, som udbetales fra dødsfaldet og indtil et ved forsikringens tegning fastsat tidspunkt. Hvis den sikrede er i live på dette tidspunkt, kommer der intet beløb til udbetaling. En arverente dækker således udelukkende dødsrisikoen og har stor værdi til forsørgelse af de efterladte. De ovenfor anførte betragtninger kunne derfor synes at måtte føre til at medtage forsikringer af denne art under lovreglerne. Da arverenter imidlertid i det alt overvejende antal tilfælde vil være tegnet med henblik på forsørgelse af børn og ikke af ægtefællen, må udvalget være af den opfattelse, at arverenter ikke bør inddrages under loven.

I stk. 2 og 3 er der givet en begrænsning med henblik på værdiens størrelse, således at man af praktiske grunde ikke kommer til at beskæftige sig med rettigheder af mindre værdi. Begrænsningen medfører endvidere, at forsikringer — f. eks. de såkaldte gruppelivsforsikringer —, hvor præmien er beregnet således, at den kun dækker dødsrisikoen år for år, og som derfor ikke har nogen præmiereserve, falder uden for ordningen.

Udtrykket »nettopræmiereserve« er et livsforsikringsteknisk udtryk, som omfatter det beløb, livsforsikringsselskabet på det givne tidspunkt skal have opsparet af den modtagne præmie for at kunne imødegå selskabets fremtidige forpligtelser i henhold til den pågældende forsikring.

I stk. 4 har man givet en bestemmelse om, at lovens regler kan fraviges — helt eller delvis — ved aftale, da det i mange tilfælde kan være i begge ægtefællers interesse, at der træffes en aftale om, at f. eks. manden beholder

forsikringen (opsparingen) ubeskåret mod at overlade hustruen dele af bohavet eller andre af boets aktiver. En sådan aftale vil formentlig, såfremt den skønnes åbenbart ubillig, kunne omstødes ved dom i medfør af analogien af § 72, stk. 1, i lov om ægteskabs indgåelse og opløsning.

Man har ment at måtte begrænse aftalefriheden til aftaler i forbindelse med separationen (skilsmissen), da det ellers kunne berygtes, at en ægtefælle fraskriver sig retten på et tidspunkt, hvor den pågældende ikke ville kunne overse konsekvenserne. Det ville endvidere kunne berygtes, at man for at undgå besvær ved anvendelse af lovens regler ville gøre det til en betingelse ved ordningens oprettelse, at de pågældende frafalder deres ret.

Når en ægtefælle er blevet indsat som begunstiget, vil der senere kunne træffes aftaler, f. eks. om rettens ophævelse mod et vederlag, hvilket forudsættes i § 4, stk. 4.

Til § 2.

Bestemmelsen omhandler udelukkende overlevelserefter, d. v. s. forsikringer, der udbetaler en renteydelse til den ene ægtefælle, såfremt den anden ægtefælle (den forsikrede) afgår ved døden før den sikrede ægtefælle. En sådan forsikring er afhængig af begge ægtefællers alder og helbredstilstand. Man kan derfor ikke uden selskabets samtykke indsatte en anden som begunstiget. Som regel kan en overlevelserefter ikke tilbagekøbes.

Dette fører til, at den ægtefælle, som har tegnet overlevelsereften, efter separationen (skilsmissen) som oftest vil være mindre interesseret i forsikringen end den ægtefælle, til fordel for hvem overlevelsereften er tegnet. Under hensyn hertil har man foreslået, at det ved bevillingen eller dommen kan bestemmes, at en overlevelserefter overdrages til den ægtefælle, til fordel for hvem den er tegnet, uden at betingelserne i § 3 foreligger.

De samme synspunkter gør sig til de's gældende med hensyn til livrenter, der er tegnet på begge ægtefællers liv, idet en sådan livrente i virkeligheden indeholder en overlevelserefter til fordel for den ene af ægtefællerne, og denne del af livrenten bør derfor, hvis man finder det rimeligt at overdrage den til den sikrede ægtefælle, skilles ud på en særlig police, således at den ligesom en selvstændig overlevelserefter kan overdrages til den sikrede ægtefælle.

Bestemmelsen om overlevelserefter adskil-

ler sig også fra bestemmelserne om andre forsikringer, derved at der for overlevelserefters vedkommende er tale om en overdragelse, medens der i øvrigt, jfr. § 4, er spørgsmål om indsættelse af en begunstiget. Dette skyldes det foran anførte forhold, at det vil være den, til fordel for hvem forsikringen er tegnet, som vil være interesseret i at opretholde den og betale præmierne. Det vil derfor være mest praktisk, at der her finder en overdragelse sted, således at den pågældende ægtefælle får polisen udleveret og derefter selv må påtage sig fremtidigt at betale præmierne.

Da den ægtefælle, der har tegnet overlevelsereften, som regel ikke vil være interesseret i at beholde den, vil en overdragelse vel som regel kunne finde sted ved aftale. Kan en sådan aftale ikke opnås, vil overdragelsen kunne gennemtvinges ved bevillingen eller dommen i medfør af nærværende bestemmelse.

Den gældende bestemmelse om overlevelserefter i § 2 i lov om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse har samme begrundelse og går ligeledes ud på at åbne adgang til overdragelse ved bevillingen eller dommen.

Bestemmelsens placering i lov om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse medfører imidlertid, at denne regel kun kan anvendes til at overdrage en overlevelserefter fra manden til hustruen, men ikke omvendt.

Den gældende bestemmelse foreslås ændret, jfr. § 11, således at overlevelserefter altid behandles efter udkastets § 2.

Denne ændring vil medføre en ligestilling af mand og hustru, således at en overlevelserefter, tegnet af hustruen til fordel for manden, kan overdrages til manden, hvilket kan være praktisk, hvor det drejer sig om selverhvervende ægtefæller. Endvidere vil ændringen bevirke, at overdragelse kan finde sted allerede ved separationen, medens den gældende bestemmelse først kan anvendes ved skilsmissen, hvilket også kan have praktisk betydning i tilfælde af langvarige separationer, hvorunder en sådan overlevelserefter måske ikke holdes i kraft af den forsikrede ægtefælle, der ikke mere er interesseret i at betale præmierne.

Til § 3.

I lighed med bestemmelserne i lov om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse har man sat som en betingelse for at anvende lovens regler, at ægteskabet har

bestået i mindst 5 år. Derimod har man ikke ment som i den nævnte lov ubetinget at kunne knytte lovens anvendelse til afgørelsen om retten til underholdsbidrag. Man har overladt afgørelsen til et skøn, der må udøves ved bevillingen eller dommen. En af grundene hertil er den, at det i visse tilfælde vil kunne være rimeligt, at en ægtefælle, som ikke har fået tillagt ret til underholdsbidrag, alligevel indsættes som begunstiget med hensyn til den anden ægtefælles forsikringer (opsparinger), men det vil være vanskeligt at give udtømmende regler herom. Som et eksempel kan nævnes, at det, når en selverhvervende hustru har fået forældremyndigheden over børnene og kun har fået tillagt underholdsbidrag til disse, men ikke til sig selv, kan være rimeligt at sikre hende mod det økonomiske tab, hun ville lide ved børnebidragenes bortfald ved mandens død. En sådan sikring kan ske ved at indsætte hende som begunstiget med hensyn til mandens forsikringer (opsparinger) efter samme principper, som hvis hun selv havde fået tilkendt underholdsbidrag.

I stk. 2 er det bestemt, at en ægtefælle som alt overvejende hovedregel indsættes som begunstiget, når der er tillagt den pågældende ægtefælle »ret til underholdsbidrag«. Udtrykket skal her forstås på samme måde som i § 2 i lov om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse. Såfremt ægtefællen har fået tillagt ret til underholdsbidrag, må der således foreligge ganske særlige grunde, hvis den pågældende ægtefælle ikke indsættes som begunstiget. Lovudkastet fremdrager det tilfælde, at begge ægtefæller har pensionsordninger — hvad enten ordningen er af samme art som de her omhandlede eller af anden karakter. Denne situation vil ofte kunne foreligge, når begge ægtefæller er eller har været selverhvervende. Det vil under sådanne forhold kunne være urimeligt, at kun den ene værdi deles mellem ægtefællerne, medens den anden ægtefælle kan beholde sin ubeskåret.

Lovudkastet omtaler ikke den mulighed, at underholdsbidraget er tidsbegrænset, da det efter udvalgets opfattelse bør overlades til praksis at afgøre, om indsættelse af den ene ægtefælle som begunstiget — eventuelt tidsbegrænset — skal finde sted i disse tilfælde.

Der er heller ikke i udkastet optaget nogen bestemmelse om begunstigelsens bortfald, såfremt retten til underholdsbidraget senere måtte ophøre, og begunstigelsen må således opret-

holdes i denne situation, hvilket står i modsætning til de tilsvarende bestemmelser i lov om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse. Man har imidlertid ment, at lovudkastets nære slægtskab med skifteretlige regler giver grundlag for denne forskel mellem de to love.

Til § 4.

Bestemmelsen fastslår, hvor stor en del af forsikringsydelsen begunstigelsen skal omfatte. Ved beregningen, der må foretages af det selskab, hvori forsikringen er tegnet, går man ud fra forholdene på separationens (skilsmis-sens) dato og beregner forsikringens netto-præmiereserve på dette tidspunkt, jfr. de almindelige bemærkninger foran pag. 50 f. og pag. 51, nr. 5. Dernæst beregnes, hvor stor en del af forsikringsydelsen der kan opnås, såfremt denne reserve benyttes som et nettoindskud. Den således udfundne forsikringsydelse vil være noget større end den fripolice, som forsikringen kunne omskrives til på beregningstidspunktet. For halvdelen af den således udfundne forsikringsydelses beløb indsættes ægtefællen da som begunstiget.

Der findes kombinerede forsikringer, som indeholder forsikringsformer, f. eks. arverenter, der ikke omfattes af lovudkastets bestemmelser. I disse tilfælde må nettopræmiereserven for den eller de forsikringer, som falder uden for lovens område, fradrages.

Anvendelsen af nettopræmiereserven ved beregningen vil bevirke, at den begunstigede får en noget bedre stilling end i tilfælde af forsikringens medtagelse under et skifte. Ved et skifte vil forsikringen blive ført til indtægt med tilbagekøbsværdien, og da tilbagekøbsværdien fremkommer ved at fradrage visse beløb i nettopræmiereserven, vil denne altid være større end tilbagekøbsværdien.

Der er ikke i forslaget optaget nogen bestemmelse om forrentning af det beløb, som begunstigelsen omfatter, hvilket skyldes, at renten indgår i forsikringsselskabernes godkendte beregningsgrundlag og således automatisk tages i betragtning. For opsparingers vedkommende har man derimod fundet det nødvendigt at foreskrive, at beløbet forrentes, jfr. § 5 og bemærkningerne til denne paragraf.

Der kunne måske i nogle tilfælde være grund til at give mere og i andre tilfælde mindre end halvdelen, men det vil ikke være muligt at finde en anden generel delinesnorm

eller give retningslinjer, der kan lægges til grund ved dommen eller bevillingen.

Det har endvidere været overvejet, om man skulle lade ægtefællen få det fulde beløb under separationen, hvilket ville stemme med reglerne i lov om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse, men dette ville, jfr. de almindelige bemærkninger ovenfor pag. 50 f., medføre den fare, at den forsikrede ville se sin fordel i at foranledige ordningen ophævet for sit vedkommende. Man har derfor ment, at indsættelsen af begunstigede skal ske allerede ved separationens indtræden. Såfremt ægteskabet opløses ved skilsmisse uden forudgående separation, finder indsættelse af begunstigede sted ved skilsmissen, jfr. § 11.

Med hensyn til spørgsmålet om dommens dato i tilfælde af anke bemærkes, at separationens (skilsmisssens) retsvirkning på dette særlige område må regnes fra dommen i første instans. Omstødes dommen ved afgørelsen i appelinstansen, bortfalder begunstigelsen på samme måde som i de tilfælde, hvor separationen ophører på grund af samlivets genoptagelse (jfr. herved Jørgen Trolle i U.f.R. 1931, pag. 253 f f.).

Ved beregningen af nettopræmiereserven må der tages hensyn til eventuelle forudgående dispositioner over forsikringen. Normalt vil sådanne dispositioner ikke have fundet sted, da den forsikrede jo ikke har fri rådighed over forsikringen, men det kan f. eks. tænkes, at policen er belånt i forsikringselskabet, en bank eller sparekasse med arbejdsgiverens samtykke. Der er da i virkeligheden på denne måde udbetalt en del af nettopræmiereserven til fri rådighed, og dette beløb må da fradrages, inden forsikringsydelsen til den begunstigede beregnes. Det kan endvidere tænkes, at der er foretaget uigenkaldelige indsættelser af begunstigede, f. eks. under anvendelse af lovens regler ved tidligere separationer (skilsmisser). Ved beregningen af nettopræmiereserven må sådanne uigenkaldelige dispositioner ligeledes tages i betragtning.

I stk. 2 fastslås det, at den begunstigede principielt også skal have andel i beløb, der udbetales, medens den forsikrede endnu er i live, jfr. derimod lov om forsikringsaftaler § 107. Såfremt summen imidlertid udbetales i rater over en periode, der mindst svarer til den pågældendes middellevetid, har man ment, at udbetalingsmåden medfører, at beløb, der

udbetales, medens den forsikrede ægtefælle er i live, ligesom en livrente kun kan være bestemt til dækning af leverisikoen, jfr. bemærkningerne til § 1 (pag. 54). Så længe beløbene derfor udbetales til den forsikrede ægtefælle på denne måde, får den begunstigede ikke andel i udbetalingerne. Derimod kan de naturligvis indirekte komme den begunstigede ægtefælle til gode derved, at den forsikrede ægtefælle på grund af udbetalingerne bliver bedre i stand til at betale underholdsbidrag.

Hvis den forsikrede afgår ved døden, eller den forsikrede f. eks. efter aftale med selskabet får hele restbeløbet udbetalt på én gang, træder hovedreglen på ny i kraft. d. v. s. at den begunstigede skal have sin del af den resterende udbetaling. De allerede stedfundne udbetalinger bevirker imidlertid en nedsættelse af begunstigelsen, da en del af udbetalingerne hidrører fra den part af forsikringen, som begunstigelsen omfatter. Beregningen af den begunstigedes andel kan belyses med følgende eksempel:

Kapital 20.000 kr.

Udbetaling over 20 år med 1.387 kr. årligt.

Begunstigelsen er på 5.000 kr. af de nævnte 20.000 kr.

Der udbetales 10 rater, hvorefter begunstigelsesretten træder i kraft, og der rester da 10 rater å 1.387 kr. eller 11.818 kr.

Begunstigelsen må da nedsættes således:

11818

$5.000 \times \frac{11818}{20000} = 2.954$ kr. 50 øre eller V_4 af den resterende kapital, evt. af hver af de resterende rater, hvis resten af kapitalen udbetales ratevis.

Beregningen kan også udføres ved, at man finder, hvilken brøkdel begunstigelsen udgør af den oprindelige kapital, altså brøken $\frac{5000}{20000}$. Denne brøkdel tilkommer den begunstigede af de fremtidige udbetalinger.

I stk. 3 er det fastslået, at den begunstigedes ret ikke berøres af præmiebetalingens ophør. Dog kan det ske, at fripolicessummen er mindre end det beløb, som begunstigelsen lyder på, og da forsikringselskabet ikke kan tilpligtes at betale mere end fripolicessummen, må den begunstigedes ret i et sådant tilfælde nedsættes til dette beløb.

I stk. 4 bestemmes det, at der ikke kan gøres

indgreb i den begunstigedes ret gennem tilbagekøb af forsikringen.

Til § 5.

For opsparingsordningernes vedkommende vil begunstigelsesretten kunne beregnes direkte på grundlag af kontoens indestående, således at der tillægges den begunstigede ægtefælle halvdelen af beløbet, hvortil dog må lægges de renter, der fremtidigt vil hidrøre fra denne halvdel.

Ligesom for forsikringsordningernes vedkommende er der tale om indsættelse som uigenkaldelig begunstiget, og dette indebærer, at den begunstigede kun har krav på andel i beløb, der kommer til udbetaling, medens den begunstigede er i live. Retten som begunstiget bortfalder ved den begunstigedes død.

Begrebet »en begunstiget« skal forstås i overensstemmelse med lov om forsikringsaftaler af 15. april 1930 §§ 102 ff.

I stk. 2 bestemmes det på tilsvarende måde som ved forsikringer, at også udbetalinger, som finder sted, medens den ægtefælle, til fordel for hvem opsparingsordningen er oprettet, er i live, skal deles mellem ægtefællerne. Der er dog også her gjort en undtagelse, for så vidt angår ratevise udbetalinger, jfr. bemærkningerne til § 4, stk. 2.

Til § 6.

Som ovenfor anført i de almindelige bemærkninger til lovudkastet har udvalget lagt vægt på, at man ikke ved lovregler skader arbejdsgivernes og de ansattes tilskyndelse til at oprette forsikringsordninger eller opsparingsordninger, og det fastslås derfor, at den begunstigedes ret er en afledet ret, som er undergivet de gældende vilkår for forsikringen (opsparingen). Indsættelsen af en begunstiget i medfør af lovens regler forøger derfor — bortset fra et enkelt punkt, jfr. nedenfor — ikke arbejdsgiverens eller forsikringsselskabets forpligtelser.

Som et praktisk eksempel på bestemmelsens anvendelse kan nævnes, at den forsikredes ret nedsættes, fordi han har givet urigtige oplysninger om alder eller helbred. I så fald må også den begunstigedes ret omregnes på grundlag af de nye oplysninger.

Det kan endvidere forekomme, at arbejdsgiveren som et vilkår for sin indbetaling har stillet krav om en vis form for tilbagebetaling, hvis den ansatte fratræder i utide. Hvis ar-

bejdsgiveren ved en sådan fratræden i utide kan kræve tilbagebetaling af et beløb, som er indbetalt før separationen (skilsmis- sen), må den begunstigedes ret nedsættes tilsvarende, eventuelt helt bortfalde.

Bestemmelsen om mindsteværdier i § 1, stk. 2 og 3, kan ikke anvendes, dersom værdien efter nedsættelsen skulle gå ned under den dér anførte grænse.

På ét punkt vil reglerne dog, jfr. § 5, stk. 3, kunne medføre en forøget byrde for arbejdsgiveren, nemlig såfremt beløbet skal falde tilbage til arbejdsgiveren, hvis den ansatte dør uden at efterlade sig ægtefælle. I denne situation medfører reglen i § 5, stk. 3, at den fraseparerede (fraskilte) ægtefælle i det omfang, som fastsættes ved begunstigelsen, stilles som en efterladt ægtefælle, og denne regel kan således give et mindre gunstigt resultat for arbejdsgiveren. Det må imidlertid herved erindres, at arbejdsgiveren, dersom en anden regel var gældende, ville opnå en upåregnet fordel ved separationen (skilsmis- sen), jfr. herved bemærkningerne til § 12.

Til § 7.

Det følger af den begunstigedes stilling, at den skriftlige meddelelse, som skal gives om størrelsen af begunstigelsen, ikke er en police eller i øvrigt et omsætteligt dokument.

Til § 8.

Bestemmelserne gælder i forvejen for forsikringer i medfør af lov om forsikringsaftaler § 116, og man har fundet det bedst stemmende med ordningens forsørgelsesmæssige karakter at lade denne beskyttelse gælde også for opsparingsordninger af denne art.

Til § 9.

Såfremt separationen bortfalder på grund af samlivets genoptagelse, bortfalder den uigenkaldelige begunstiging efter § 3. Samtidig vil den pågældende ægtefælle ofte i medfør af bestemmelserne i vilkårene for forsikringsordningen eller opsparingsordningen automatisk blive indsat som begunstiget for hele beløbet i tilfælde af den forsikrede ægtefælles død. Man vil altså normalt vende tilbage til tilstanden før separationen.

Forsikringsselskabet eller det pågældende pengeinstitut må dog være berettiget til at udbetale i overensstemmelse med noteringen, indtil separationens bortfald er dokumenteret.

Til § 10.

Der henvises til bemærkningerne ovenfor til § 4.

Til § 11.

Der henvises til bemærkningerne ovenfor til § 2.

Til § 12.

Som det vil fremgå af bemærkningerne til § 4, er separationen for denne lovs vedkommende den afgørende retsstiftende kendsgerning, og man har derfor fundet det rettest ikke at bringe loven i anvendelse i de tilfælde, hvor separationen har fundet sted forud for lovens ikrafttræden, da man derved ville have givet loven en tilbagevirkende kraft.

Udvalget har overvejet, om lovens bestemmelser vil kunne anvendes også på de ved lovens ikrafttræden bestående forsikringsordninger og opsparingsordninger, uden derved at give loven en tilbagevirkende kraft.

De pågældende kapitalforsikringer og opsparinger vil formentlig som hovedregel omfattes af bestemmelserne i § 15, stk. 2, i lov om ægteskabets retsvirkninger, såfremt der er formuefællesskab mellem ægtefællerne. Det kunne måske hævdes, at loven vil gøre indgreb i formuerettigheder, der allerede er omfattet af formuefællesskabet i medfør af ægteskabslovens fornævnte bestemmelse. Udvalget er imidlertid kommet til den opfattelse, at selv om værdien af forsikringen eller opsparingen må henregnes under § 15, stk. 2, i lov om ægteskabets retsvirkninger, må separationen eller skilsmissen eller skiftet i forbindelse dermed betragtes som den afgørende retsstiftende kendsgerning, og først fra dette tidspunkt kan man tale om, at den anden ægtefælle får en rettighed over værdier, der hører til den andens bodel.

For så vidt angår de tilfælde, hvor der er fuldstændigt særeje, vil der blive tale om for fremtiden at pålægge den ene ægtefælle ved separation eller skilsmisse at give den anden

visse rettigheder over de pågældende værdier, der, selv om de måtte høre til særeje, dog er beregnet til i realiteten at tjene til begges sikring enten mod dødsfald eller som en art pensionering. Også her bliver separationen eller skilsmissen den afgørende retsstiftende kendsgerning. Udvalget mener derfor ikke, at der er tale om nogen tilbagevirkende kraft ved at lade loven få virkning også for bestående kapitalforsikrings- og opsparingsordninger.

Danmarks Sparekasseforening har i skrivelse af 25. juli 1953, der følger som bilag til betænkningen, givet udtryk for den opfattelse, at lovens bestemmelser ikke vil kunne finde anvendelse på de ved dennes ikrafttræden bestående opsparingsordninger af pensionsmæssig karakter, for så vidt der herved betages nogen en ved ordningen tillagt rettighed, og har i denne forbindelse henvist til, at der i de allerfleste eksisterende opsparingsordninger kun er tillagt funktionærerne en betinget ejendomsret, idet opsparingsaftalen i reglen indeholder bestemmelse om, at det opsparede beløb, såfremt funktionæren afgår ved døden, før udbetaling har fundet sted, skal tilfalde den eventuelle efterlevende ægtefælle, eller såfremt sådan ikke findes, hans livsarvinger, eller såfremt sådanne heller ikke findes, skal tilbagebetales arbejdsgiveren.

Udvalget er, for så vidt der foreligger en uigenkaldelig disposition, enig med Danmarks Sparekasseforening i. at en sådan ret må respekteres, jfr. herved bemærkninger til § 4 (pag. 57).

For så vidt en uigenkaldelig disposition ikke foreligger, ser man intet til hinder for, at lovens regler finder anvendelse også på de ved lovens ikrafttræden bestående ordninger, jfr. herved slutbemærkningerne til § 6 (pag. 58).

Udvalget må i øvrigt betvivle, at en arbejdsgiver tager i betragtning den mulige fordel, han kan opnå ved den pågældende separation (skilsmisse).

København, den 10. september 1953.

N. Christoffersen.

Niels Harbou.

Margrethe Petersen.

H. Salicath.

P. Ørding.

Formand.

Formanden.

25. juli 1953.

*Udvalget vedrørende fraskilte hustruers
rettigheder over visse livsforsikringer og
opsparingsordninger.*

Efter at Danmarks Sparekasseforening velvilligst har haft lejlighed til at gennemgå det af det ærede udvalg udarbejdede udkast til betænkning, og efter den mundtlige drøftelse, der har fundet sted med udvalget angående forskellige her henhørende spørgsmål, skal vi herved tillade os at fremsætte nogle bemærkninger i overensstemmelse med, hvad der allerede er udtalt under det afholdte møde.

I betækningsudkastets side i udtales det, at udvalget er af den opfattelse, at de forekommende kapitalforsikrings- og opsparingsordninger har det til fælles med almindelige pensionsordninger, at der bl. a. søges tilvejebragt en økonomisk sikkerhed for den ene ægtefælle, såfremt den anden ægtefælle skulle afgå ved døden. Dette stemmer ikke overens med Sparekasseforeningens erfaringer, der går ud på, at der ved oprettelsen af opsparingsordninger af den omhandlede art meget ofte kun er tænkt på at sikre funktionæren selv en indtægt efter arbejdsforholdets ophør. Som regel er der således ikke fastsat nogen aldersgrænse for det opsparede beløbs udbetaling, men blot truffet bestemmelse om, at beløbet udbetales ved funktionærens afgang, uanset hans alder, og uanset af hvilken årsag afgangenen finder sted.

Endvidere mener Sparekasseforeningen for

sit vedkommende at måtte fastholde den opfattelse, som man allerede tidligere har givet udtryk for, at lovens bestemmelser ikke vil kunne finde anvendelse på de ved dens ikrafttræden bestående opsparingsordninger af pensionsmæssig karakter, for så vidt der derved betages nogen en ved ordningen tillagt rettlighed. Forholdet er nemlig det, at der i de allerfleste eksisterende opsparingsordninger af denne art kun er tillagt funktionæren en betinget ejendomsret, idet opsparingsaftalen som regel indeholder bestemmelse om, at det opsparede beløb, såfremt funktionæren afgår ved døden, før udbetaling har fundet sted, skal tilfalde hans eventuelle efterlevende ægtefælle eller, såfremt en sådan ikke findes, hans livsarvinger eller, såfremt sådanne heller ikke findes, skal tilbagebetales arbejdsgiveren. I disse tilfælde er der således tillagt trediemand en eventuel ejendomsret til det opsparede beløb, og det må efter Sparekasseforeningens opfattelse betragtes som stridende mod de almindelige retsprincipper, at denne ret skulle kunne betages trediemand ved en lov som den tilsigtede.

I øvrigt har Sparekasseforeningen ikke fundet anledning til nogen indvendinger mod udvalgets betænkning.

P. f. v.

J. Toftegaard.

Mads Thomsen.

De gældende regler i Norge og Sverige om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse.

Norsk ret.

De gældende regler om bevarelse af ret til enkepension ved separation og skilsmisse findes i ægteskabslovens § 56, stk. 8. og § 57, stk. 3—5, som affattet ved lov af 25. juni 1937 nr. 13, samt i forskellige senere love om offentlige pensions- og forsikringsordninger.

Efter ægteskabslovens § 56, stk. 8, berører *separation* ikke hustruens ret til enkepension fra en offentlig, kommunal eller privat »pensionsinnretning«.

Også efter en *skilsmisse* er den første hustru fortsat berettiget til fuld enkepension, hvis manden ikke har giftet sig igen, eller hvis hans nye hustru ikke er berettiget til enkepension (f. eks. fordi det nye ægteskab er indgået efter mandens 60. år).

Har manden efter skilsmissen indgået nyt ægteskab, og er såvel den nye som den tidligere hustru berettigede til enkepension, skal der derimod i almindelighed foretages en deling af enkepensionen mellem de to hustruer i forhold til længden af det tidsrum, hver af dem har været gift med afdøde. Det tidsrum, som er gået mellem det første og det andet ægteskab, lægges til det tidsrum, det første ægteskab har varet.

I visse tilfælde skal der dog ikke foretages nogen deling, men enkepensionen tilfalder den nye hustru udelte. Dette gælder således, hvis det første ægteskab blev opløst ved dom efter mandens påstand i henhold til de bestemmelser, der svarer til den danske ægteskabslovs §§ 56—62, eller skilsmissen blev meddelt efter forudgående separation i henhold til den til ægteskabslovens § 53, stk. 1. svarende bestemmelse i den norske lov. Det samme gælder endvidere, hvis den første hustru har fraskrevet sig enhver ret til underholdsbidrag uden at forbeholde sig pensionsretten. Også i andre tilfælde kan der, hvor skilsmissen væsentligt

skyldes den første hustrus forhold, eller hvor det af andre særlige grunde (f. eks. den første hustrus økonomiske forhold) findes billigt, træffes bestemmelse om, at den nye hustru skal have pensionen udelte; begæring herom skal fremsættes af manden før indgåelsen af det nye ægteskab, og afgørelsen træffes ved dom. medmindre begge parter er enige om at overlade afgørelsen til forvaltningen.

Den fraskilte hustrus ret til enkepension bortfalder, hvis hun gifter sig påny inden sin fraskilte mands død, og retten genopstår ikke, hvis det nye ægteskab senere ophører ved skilsmisse eller død. I disse tilfælde får mandens eventuelle nye hustru pensionen udelte.

Hvis den fraskilte hustru indgår nyt ægteskab efter sin fraskilte mands død — og altså efter at enkepensionsretten er blevet aktuel — berører dette efter ægteskabsloven kun den fraskilte hustrus ret, for så vidt hendes ret til enkepension, også selv om parterne ikke havde været skilt, ville have kunnet påvirkes af hendes nye ægteskab.

Ægteskabslovens tilsyneladende generelle bestemmelser er i vidt omfang fraveget i nyere love om *forskellige offentlige pensions- og forsikringsordninger*. Efter disse love kan den fraskilte hustrus adgang til at bevare retten til enkepension være betinget af ægteskabets varighed, dersom det er barnløst, af at den fraskilte hustru havde krav på underholdsbidrag (ligesom pensionsydelsen ikke må overstige bidraget), og det kan være bestemt, at den fraskilte hustru, dersom afdøde efterlader sig en enke, ikke kan gøre krav på mere end halvdelen af den forfaldne enkepension. Flere af ordningerne opstiller samtlige disse vilkår som betingelse for den fraskilte hustrus ret til enkepension.

Loven af 17. juni 1966 (nr. 12) om *folketrygden*, som er den praktisk vigtigste pen-

sionsordning, indeholder derimod regler om pension til den fraskilte ægtefælle (herunder enkemand), der adskiller sig radikalt fra ægteskabslovens system, idet afgørelsen i vidt omfang beror på et administrativt skøn, der er nonneret nærmere i loven.

Efter det for ægteskabsudvalget oplyste overvejes det at tage reglerne i ægteskabsloven og de særlige regler i de specielle pensionslove op til revision med henblik på at gennemføre en mere ensartet lovmæssig regulering af disse spørgsmål.

Svensk ret.

Der gælder ikke i svensk ret almindelige regler om bevarelse af ægtefællepensionsret ved separation og skilsmisse, men retsstillingen afhænger af de særregler, der findes i de forskellige pensionsreglementer.

Efter *statens allmänna tjänstepensionsreglemente* af 1959, der hjemler både enken og enkemanden ret til familiepension, kan retten under visse betingelser, herunder at ægtefællerne har samlevet i mindst 5 år, og at der tillægges ægtefællen ret til underholdsbidrag.

træffe bestemmelse om, at den fraskilte ægtefælle — manden såvel som hustruen — skal bevare retten til familiepension. Har den umiddelbart pensionsberettigede giftet sig igen, fordeles familiepensionen mellem den fraskilte og den efterlevende ægtefælle med halvdelen til hver.

Efter *städernas* og *landskommunernas* normalpensionsreglementer, der (bortset fra Stockholm stad) ikke hjemler enkemandspension, bevarer enken derimod automatisk — uden myndighedernes mellemkomst — retten til enkepension, når blot hun i henhold til dom eller aftale er berettiget til underholdsbidrag; ægteskabets længde er uden indflydelse på pensionens størrelse. Har den fraskilte mand indgået nyt ægteskab, deles enkepensionen ved hans død mellem enken og den fraskilte hustru med halvdelen til hver.

Landstingens normalpensionsreglement ligger nærmere systemet i statens pensionsreglement.

Med hensyn til pensionsordningerne inden for *det private arbejdsmarked* er stillingen stort set den, at fraskilte ægtefæller ikke har krav på at bevare en eventuel ret til familiepension.

